

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ'NİN
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI İLGİLİ KAZANIM, DEĞER VE
BECERİLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Zehra GENÇ
ORCID: 0000-0001-8192-0260

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aynur YILMAZ

ORCID: 0000-0002-3758-1692

ÖN SÖZ

Tezimin konusunu seçerken amacım sosyal bilgilerde az değinildiğini düşündüğüm fakat onun paralelinde çok büyük önem arz eden bir konuyu ele almaktı. Tez müddetince bu nedenle konunun önemini ifade etmek için kelimeleri ve kaynakları özenle seçmeye önem gösterdim. Gerek öğretim programı uygulayıcıları gerek program hazırlayıcıları gerekse öğretim programının sunulduğu değerli öğrencilerimize en ufak bir faydam olacağını bilmek beni ümitlendirmektedir. Umuyorum ki gelecek süreçte öğretim programlarımız güncel sorunların çözümüne yönelik yapılan bu çalışmalar ile pişecek ve önemine eğileceğimiz gelecekte de etkisi görülmesi beklenen konuları uluslararası hukuki platform ile eşgüdüm içerisinde ele alabileceğiz. Bu nedenle bu tezi yazmak benim için büyük anlam ifade ediyordu. Sunmuş olduğum bu araştırmada bu nedenle yardımlarını esirgemeyen hem ilmî hem manevî anlamda yoluma ışık tutan danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Aysun Aynur YILMAZ'a, mentorluğu ile araştırmamı ve benim yolumu düzelten, yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. İsa KORKMAZ hocama teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez sürecim boyunca zaman ayıramadığım ve işin içinden çıkmakta zorlandığım zaman bana her daim destek olan aileme sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Zehra GENÇ

Temmuz 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	viii
Kısaltmalar	viii
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar	5
2. ALAN YAZIN.....	6
2.1. İklim ve İklimi Oluşturan Sistemler	6
2.1.1. İklimin Değişimi, Nedenleri ve Etkileri	7
2.2. İklim Değişikliğine Yönelik Uluslararası İş Birlikleri Süreci.....	10
2.2.1. İklim Değişikliğinde İş Birliği Faaliyetlerinin Önemi	12
2.2.2. Birleşmiş Millet ve İklim Değişikliğine Yönelik Faaliyetleri.....	14
2.2.3. Türkiye’de İklim Değişikliği Perspektifi ve Faaliyetler.....	17
2.3. Öğretim Programları Yolu ile İklim Değişikliğine Yönelik Bilinç Oluşturma ve Eğitim Entegresinin Gereklilikleri	18
2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Yapısal Gelişimi ve Sosyal Bilgiler Dersine Ait Kazanım, Değer ve Beceriler.....	19
2.4.1. Sosyal Bilgiler Dersinde İklim Değişikliği Konuları ve Çevre Eğitimi.....	21
2.5. İlgili Araştırmalar	22
2.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	22
2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	23
3. YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırmanın Modeli	25
3.2. Araştırmanın Örnekleme.....	25
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	25
3.4. Verilerin Toplanması.....	26
3.5. Verilerin Analizi.....	26

4. BULGULAR	28
4.1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İçeriğinde Bulunan Değerlere İlişkin Bulgular	28
4.2. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İçeriğinde Bulunan Temel Becerilere İlişkin Bulgular	30
4.3. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İçeriğinde Bulunan Kazanımlara İlişkin Bulgular	32
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	73
5.1. Tartışma.....	73
5.2. Sonuç.....	73
5.2.1. Birinci Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma	75
5.2.2. İkinci Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma	77
5.2.3. Üçüncü Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma	79
5.2.4. Dördüncü Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma	80
5.2.5. Beşinci Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma	81
5.2.6. Altıncı Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma	82
5.3. Öneriler.....	83
KAYNAKLAR.....	84
EKLER.....	89

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İlgili Kazanım, Değer ve Becerileri Bakımından Değerlendirilmesi başlıklı tez çalışmamın toplam **83** sayfalık kısmına ilişkin, 27/07/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%18** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

27/07/2023

Zehra GENÇ

Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aynur YILMAZ

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

27/07/2023

Zehra GENÇ

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. 1900-2000 Yılları Arası Deniz Seviyesi Değişimleri (cm)

Tablo 2.2. İklim Değişiklikleri Hakkında Uluslararası Platformlarda Düzenlenen Önemli Organizasyonlar

Tablo 4.1. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen Değer Vurgusu Bulguları

Tablo 4.2. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen Beceriler Vurgusu Bulguları

Tablo 4.3. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İşaret Edilen Kazanım Vurgusu Bulguları

Tablo 4.4. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 4. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

Tablo 4.5. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 5. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

Tablo 4.6. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 6. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

Tablo 4.7. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 7. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

Tablo.5.2.1. Birinci Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Tablo.5.2.2. İkinci Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Tablo.5.2.3. Üçüncü Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Tablo.5.2.4. Dördüncü Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Tablo.5.2.1-5. Beşinci Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Tablo.5.2.6. Altıncı Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

BM: Birleşmiş Milletler

BMİDÇS: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

DDT: Dikloro Difenil Trikloroetan

IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)

İDÇS: İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

NCSS: Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

WMO: World Meteorological Organization (Dünya Meteoroloji Örgütü)

SBÖP: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

UNEP: United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ'NİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI İLGİLİ KAZANIM, DEĞER VE BECERİLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Zehra GENÇ

Bu çalışma güncel bir sorun olan iklim değişikliği konusunun Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında farkındalık oluşturmak ve uluslararası bir platformda farklı ülke perspektifleri tarafından onay görmüş bir belge olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin işaret etmiş olduğu kazanım, değer ve becerilerin program içerisinde içerip içermediği ve içeriyor ise ne miktarda içerdiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada 2022-2023 Sosyal Bilgiler Programı ele alınmıştır. Araştırma doküman incelemesi yöntemi ile yapılmış olup araştırma doküman analizi yolu ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucu verilerine, bulgular ve sonuçlar kısmında yer verilmiştir. Araştırma sonucunda "Değer" bulguları olarak belgede ifadesi bulunan Sosyal Bilgiler programına ait olan değerlerden frekans değeri en yüksek ve en fazla ihtiyaç duyulduğu belirlenen; %18,60 Çalışkanlık, %16,08 Sorumluluk, % 16,08 Adalet değerleri olduğu saptanmıştır. "Beceri" bulguları olarak belgede ifadesi bulunan Sosyal Bilgiler programına ait becerilerden frekans değeri en yüksek ve en fazla ihtiyaç duyulduğu belirlenen; %15,24 Hukuk okuryazarlığı, %10,48 Karar verme, %9,84 İletişim becerileri olmuştur. Araştırmada BMİDÇS içerisinde "Kazanım" bulguları olarak belgede ifadesi bulunan Sosyal Bilgiler programına ait frekans değeri en yüksek ve en fazla ihtiyaç duyulduğu belirlenen; 4. Sınıf Sosyal Bilgiler kazanımlarında 113 ifade, 5. Sınıf kazanımlarında 101 ifade, 6. Sınıf kazanımlarında 95 ifade, 7. Sınıf kazanımlarında ise 76 ifadeye rastlanmıştır. Araştırmada sınıf düzeyleri arttıkça ihtiyaç duyulması öngörülen kazanım ifadelerinin azaldığı görülmüştür. Araştırma sonucunda gelecekte muhtemel bir Sosyal Bilgiler Öğretim Programı düzenlemesine gidilmesi durumunda konu üzerine yeterli önemin gösterilmesi ve 21. Yüzyılda küresel iklim krizinin çözümüne yönelik gelecek neslin ihtiyaç duyacağı düşünülen beceri ve değerlerin kazandırılması adına programda yapılması öngörülen yeniliklere ise öneriler başlığı altında yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, İklim Değişikliği, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Eğitimi

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Social Studies Education Program
Master Thesis

EVALUATION OF THE UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE IN TERMS OF SOCIAL STUDIES CURRICULUM RELEVANT ACQUISITIONS, VALUES AND SKILLS

Zehra GENÇ

This study aims to raise awareness of climate change, which is a current problem, within the scope of the Social Studies Curriculum and also it is aimed to determine whether the achievements, values and skills indicated by the United Nations Framework Convention on Climate Change, which is a document approved by different country perspectives on an international platform. If it contains, it is aimed to evaluate how much it contains in the program. In the research, the 2022-2023 Social Studies Program was discussed. The research was carried out by document analysis method and the results were examined by document analysis. The results of the research are given in the findings and results sections. As a result of the research, among the values belonging to the Social Studies program stated in the document as “Value” findings, it was determined that the frequency value was the highest and the most needed; 18,60 % Diligence, 16,08 % Responsibility, 16,08 % Justice. Among the skills belonging to the Social Studies program, which are stated in the document as “Skill” findings, it is determined that the frequency value is the highest and the most needed; 15,24% Legal literacy, 10,48% To make a decision, 9,84% Communication skills. In the research; There were 113 expressions in the 4th Grade Social Studies outcomes, 101 statements in the 5th Grade outcomes, 95 items in the 6th Grade outcomes, and 76 items in the 7th Grade outcomes. In the study, it was observed that as the grade levels increased, the outcome statements that were expected to be needed decreased. As a result of the research, in case of a possible Social Studies Curriculum arrangement in the future, the innovations, envisaged to be made in the program in order to show sufficient importance to the subject and to provide the skills and values that are thought to be needed by the next generation for the solution of the global climate crisis in the 21th century, are included under the heading of suggestions.

Keywords: United Nations, United Nations Framework Convention on Climate Change, Climate Change, Social Studies, Social Studies Education

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Bir toplumun çekirdek yapısı olan insan, bu kuvveti içinde bulunduğu yapıdan almakta ve kendisini oluşturan yapıya yeni bir ses getirerek eskisinden daha hareketli ve öznel farklılaşmış gruplar meydana getirmektedir. Her bir ses, düşünce ve fikir farklılığı söylenildiği gibi daha kompozit toplumları oluşturmasının yanı sıra toplumun anlaşılması adına daha fazla çözüm becerisine gerektirmektedir. Anlaşılmasının daha fazla çözüm becerisi gerektirmesinin sebebi ise her bireyin kendi içinde biricik olması, bunun bir getirisi olarak da topluma artı farklı problemleri de beraberinde getirmesidir. Gereken çözüm becerisinin geliştirilmesi ve artı problem çıktılarını anlamlandırmak için öncelikle insanları anlamak ve insanın oluşturduğu ulus, devlet gibi kavramların oluşumuna göz atmamız gerekmektedir.

İnsanın günümüz koşullarında bir birlik olarak oluşturduğu devlet kavramının tanımlanması hangi perspektiften ele alındığına göre değişkenlik göstermektedir. Kısaca bakışımız siyasi boyutta ise 'yönetim', ekonomik boyutta olursa 'mali kaynaklar', felsefi boyutta ise 'devletin oluşum nedenleri ve süreçleri' gibi farklı ele alış biçimi vardır (Zorlu & Kırmızıoğlu, 2018). Bizim sözünü edeceğimiz konu ise daha çok felsefi temellidir. Devletin felsefi temeli insanların birbiri ile olan ihtiyaç ve çıkarların farklı kaynaklardan giderilmesi ile ilgilidir. Bu giderim; ister insancıl bakış isterse çıkarıcı insan modeli olsun niyet fark etmeksizin ait olma duygusu ve mensubu olma dürtüsünü doyuruma ulaştırma, insanı önce topluluk sonra ise devlet olma durumuna ulaştırmıştır (Akbaba, 2005). Her devlet kendi içindeki yönetimini, kaynakların tüketimi ve dağılımını sağlamak için kendilerine egemenliği verdiği otoriteye göre değişkenlik gösteren sistemler oluşturur (Aksoy & Arslantaş, 2009). Otoritenin sahibi veya sahipleri değişmekte olsa da kendi içinde bir düzeni oluşturması, sistematik olması, belirli amaçlara sahip olarak hareket etmesi gibi belirgin özellikler ile seyretmektedir. Bu sistemler içerisinde yazılı ve yazısız kurallar ile iş birliği sağlanılmasına çaba gösterilmektedir. İhtiyaçlar ve iletişimin yönü değiştikçe belirli gruplar belirli işleri yapar hale gelerek o konuda uzmanlaşmış ve bulunduğu sosyal yapılarda, devletleri içerisinde sistemsal organları olan kurumları oluşturmuştur. Devletlerin birbiri ile olan iletişimlerinde bazı sosyal, ekonomik ve siyasal organları bulunan uluslar üstü hukuki zemine oturtulmuş örgütsel kurumlar

oluşturulmuştur (Denk, 2015). İhtiyaçları ve iletişimi sürdüren devletlerin bu durumu sadece kendi devletleri içerisinde sınırlı kalmayıp farklı devletlerin birbirleri ile olan iletişimlerini gerekli kılmıştır. İhtiyaçlar durumları, durumlar da diğer devletlerle iletişimi zorunlu kılmıştır. Buradaki önemli hususlardan biri örgütsel yapılar arası iletişimi kimin sağladığı olmaksızın devletlerin buna ihtiyaç duymasıdır.

Uluslararası iletişimi gerekli kılan pek çok ihtiyaç olmakla birlikte bunlardan en önemlisi diyebileceğimiz; yaşamımızı sürdürdüğümüz dünyanın bizler gibi ihtiyacı olan bir varlık olduğunun farkında olmak ve yeryüzünün bu ihtiyaçlarını da gözeterek yaşanılabilirliğini devam ettirmektir. Yeryüzünün yaşanılabilirliğinin devamı için günümüze kadar pek çok faaliyetle yapılmış ve yapılmaktadır. Sürdürülebilirliğin devamı hususunda yeryüzünde yaşayan her kimsenin sorumluluğu bulunmakla birlikte bu faaliyetlerin koordine edilebilmesi bakımından önem arz eder. Bu nedenle de günümüze kadar birçok kurum, kuruluş ve örgütsel yapı kurulmuştur. Bunlardan biri olan Birleşmiş Milletler Örgütü etki alanı gereğiyle diğerlerinden ayrılarak önemli bir yere sahiptir. İçerisindeki organlar neticesiyle sonuç alma ve etkililiği artmakta ve ülkelerin yönetiminde, kurallarının oluşumunda evrensel bir görüş niteliği oluşturarak etki etkilemektedir. Özellikle ortak çözümlere ihtiyaç duyan konular hakkında uluslararası fikir beyanı ve yaptırımlar hususundaki ilkeleri bir bütün halinde geniş bir perspektiften inceleme fırsatı bulmaktayız. Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulmuş ve genel bir evrensel görüşü ifade eden ilkeler “eğitim” gibi pek çok alanında da bir ölçüt olarak kullanılabilir. Evrensel herhangi bir sorun yine geniş kitlelere sahip yapılar nezdinde birlikte çözüme kavuşturulabilmektedir. Bunun için askeri, ekonomik, eğitim gibi alanlarda bu örgütlerin elinden çıkmış istedik sonuçlar meydana getirebilecek potansiyeli olan antlaşma ve bağdaştırma ilkeleri ülkemize uyarlanabilmesi ve bunları çözüm gerektirecek alanlarda kullanabilmesi pek tabii mümkündür.

Bu bakış açısıyla araştırmamızın problem cümlesini, “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan kazanım, değer ve beceriler ile Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri arasındaki farklar ve benzerlikleri nelerdir? Oluşturmaktadır.

Bu bağlamda alt problemler ise;

1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile güncel Sosyal Bilgiler Öğretim Programı arasındaki benzerlik oluşturan kazanımlar nelerdir?

2. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile güncel Sosyal Bilgiler Öğretim Programı arasındaki benzerlik oluşturan değerler nelerdir?
3. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile güncel Sosyal Bilgiler Öğretim Programı arasındaki benzerlik oluşturan beceriler nelerdir?
4. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile güncel Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan kazanımlar arasındaki farklılıklar nelerdir?
5. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile güncel Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan değerler arasındaki farklılıklar nelerdir?
6. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile güncel Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan beceriler arasındaki farklılıklar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Ülkelerin kendi eğitim programları dışında evrensel vatandaşlar, uluslararası arenanın farkında ve onlarla yarışabilecek potansiyele sahip kişiler yetiştirmek için; uluslararası işleyişi öğrencilere tanıtmak ve uluslararası paydada oluşturulmuş idealleri, öğrenciler nezdinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle devletlerin kendi etki alanlarını aşan ve çözüm gerektiren evrensel sorunların paydaşlar ile çözümünü sağlamak, sorunu anlamak, çözüm için alternatifler oluşturmak ve gerekli faaliyetleri göstermeleri için objektif fikirlerden oluşan ilkeleri kendi ülkelerinde de uyarlanabilecek öğrenci davranışları geliştirebilecektir. Bu bağlamda bir diğer amaç ise sadece öğrenciler değil öğretmenlere de özellikle çevre eğitiminde yol gösterici eğitimsel bir yol haritaları inşa etmektir. Bu amacı uluslararası düzeyde, farklı ülke paydaşları ile oluşturulmuş resmi bir belgenin işaret etmiş olduğu kazanım, değer ve becerileri ülkemizin Sosyal Bilgiler programı üzerinden değerlendirerek oluşturmaktır. Bir diğer artı olarak güncel ‘Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği’ dersi için farklı branşlarda öğretmenlerin kendi branşını baz alarak talepleri olması dolayısıyla bu dersin Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin branşına daha uygun olduğunu kanıtlar nitelikte bir katkısı bulunması hedeflenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde var olan Millî Eğitim Bakanlığınca kabul edilmiş Sosyal Eğitim Programı ile güncel yayımlanmış olan ve tüm üye ülkelerin fikir birliği ile oluşturulmuş Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin karşılaştırılması, artı ve eksilerin ortaya konarak gelecek Sosyal Bilgiler Eğitim Programı'na özellikle çevre eğitimi hususunda yeni yapılacak program değişikliklerine bir perspektif oluşturarak katkı sağlayacağı düşünölmekle birlikte ayrıca güncel evrensel sorunların çözümüne ilişkin gerekli beceri, değer ve kazanımların var olan program ile ne kadar karşılandığını da ortaya koyacağı düşünölmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Veri toplamada kullanılan araç ve yöntemler araştırma amacına uygun bilgileri toplayabilecek niteliktedir.
2. Toplanan veriler gerçeği yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmada kullanılacak olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, araştırmanın yapılacağı 2022-2023 yılı içerisinde güncelliğini koruyan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmada kıstas olarak alınacak olan Birleşmiş Millet İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, araştırmanın yapılacağı 2022-2023 yılları içerisindeki şekli itibari ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Türkiye’de ortaokul düzeyinde öğrenim sürecinde öğrencilerin coğrafya, vatandaşlık, tarih gibi alanların yanı sıra sosyal katılım, çevre bilinci, toplumun bir ferdi olduğu bilincine ulaşma, inisiyatif alma gibi daha pek çok beceri ve değeri kapsayan çok disiplinli ders (Sözer ve ark. 1998).

Birleşmiş Milletler: Uluslararası boyutta kararları, ilkeleri ve uygulamaları bulunan 193 üyeden oluşan örgüt (United Nations, 2023).

Değer: Eğitimde programlarında da yerini bulan insan eylemlerine yön veren geniş kitleleri içine alan nitelik ve meziyetler (Türk Dil Kurumu, 2023).

Beceri: Eğitimde programlarında yer alan birtakım davranış kalıplarını içeren istendik faaliyetler ve işin elden gelme hali (Türkçe Sözlük, 2012).

Kazanım: Öğretim programı dahilinde sunulan teorik olarak eğitim-öğretim faaliyetleri sonrası öğrenciden beklenen süreçsel çıktılar (Ayvacı ve ark. 2015).

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

2.1. İklim ve İklimi Oluşturan Sistemler

İklim, Klimatoloji olarak bilinen bilim dalının konusunu oluşturmaktadır. İklim bilimi genel olarak iklim elemanları ile iklimi etkileyen etmenlerin örneğin bakı, yükselti, özel ve matematik gibi unsurların birbirleri üzerindeki dolaylı ve doğrudan ilişkilerini ele almaktadır (Doğanay ve Sever, 2020). İklim elemanları ile iklim etmenlerinin doğrudan ve dolaylı ilişkilerini bilmek günümüzde şu an mevcut durumun ham verileri ile gelecekte olası olumlu veya olumsuz durumların tahmini noktasında öngörü sahibi olunmasını sağlayacaktır. Belirli bir bölgede iklimi belirlerken 30 yıldan oluşan periyotlar halinde incelemeler yapılarak gözlem veri değerlerinin baz alınması ile saptanmaktadır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023).

Normal bir iklim sürecinde olası durumlar dünyanın tüm katmanları dahilinde gelen enerjinin miktarının gitmekte olan enerji ile birbirini karşılar nitelikte stres alanları da hesaba katılarak birbirlerini karşılayabilmesi ile mümkün olmaktadır (Tüzer ve Doğan, 2021). Kırılgan sebepler başta olmak üzere her elemanın ve her iklimi etkileyen etmenlerin denge durumunun zamanla yok olması dünyadaki yaşanılabilir, telafi edilebilir durumların gün geçtikçe yok olmasına sebep olarak yaşanılabilir alanların kısıtlılığı neticesinde insanlar henüz iklim değişikliğinden belirli düzeylerin üstünde etkilenmemiş başka yerlere göç etmeleri gibi farklı sonuçları doğurabilecek başka sorunların da beraberinde gelmesine sebep olacaktır (Ökten Sipahioğlu, 2022). İklimin değişmesi ve buna bağlı olarak olumsuz ve çok boyutlu farklı problemlerin doğması, uygun çevre politikalarının düzenlenmesi gerekliliğini ortaya çıkaracaktır.

Özellikle gelişmiş ülkelerde maddi yönden iyi durumlarını koruyabilmek adına iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmada gerçekleştirilmesi gereken birtakım sorumlulukları, ekonomik kaygıları sebebi dikkate almamaktadır (Toprak, 2006). Gelişmiş ülkelerin bu tutumları, üretimlerini sürdürdükleri farklı ülke topraklarında çevre kirleticileri belirli alana toplamasına, göçlere ve daha pek çok farklı çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlara neden olmaktadır. İklimin olumsuz denge dinamiğine yönelik iklim değişikliği eylem planları, iklim politikaları, sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları, iklim raporlarının doğru okunmasının sağlanması gibi pek çok noktada küresel manada birlikte hareket edilmesini gerektirmektedir.

2.1.1. İklimin Değişimi, Nedenleri ve Etkileri

Evrende, günümüz itibari ile edinilen bilgiler sınırlılığı içerisinde yaşam olanağının olduğu, insanın yaşamsal faaliyetlerini sürdürebileceği en uygun şartları barındıran gezegenin dünya olduğu bilinmektedir. İnsan yaşamına uygun olması bakımından diğer gezegenlerden farkları olan özelliklerin irdelenmesi, dünyanın varlığını aynı özellikleri ile koruma ve dolayısı ile insan ve diğer canlı formların yaşamını devam ettirebilecek, nesillerini sürdürebilecek ortamın korunmasına bağlıdır. Nesillerin korunması, insanların temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasıyla mümkündür. İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için; barınma, yeme-içme, güvenlik sağlama, yeterli oksijen ve su gibi dışsal etkenlere bağlı ihtiyaçlar öncelikli olarak karşılanmalıdır. İkincil ihtiyaçlar ise içsel faktörlere bağlı olup diğer dışsal etmenlerden etkilenen ihtiyaçlardan sonra gelmektedir. Bu sebeple insanın temel ihtiyaçlarının, dünyanın fiziki etmenlerinden en çok etkilenen ihtiyaçlar olması, yaşamın devamını sağlamak hayati önem taşımaktadır. Dünyanın; Taşküre, Havaküre, Suküre gibi ardalayıcı ve birbirinin sistemleri içerisinde alışverişi olan katmanları sayesinde, insan ve diğer yaşam formları kendine özgü yöntemleri ile solunumunu sağlar, beslenir, ihtiyaçlarını karşılar ve böylelikle nesillerini sürerek bu sistemin çarklarını devamlı kılar (Doğanay & Sever, 2019). Bu sistemler bahsi geçen insan ihtiyaçlarıyla tam örtüşecek şekilde birbirlerini tamamlamakta ve ekosistemin devamını sağlamaktadır.

Dünyanın kendi sistemini muhafaza etmek için sahip olduğu katmanlarının her birinin ayrı atomik özellikleri, işlevleri ve etkinlikleri vardır. Bu katmanlardan biri olan Atmosfer (Havaküre) içerisinde şartların normal düzeyde seyretmesi durumunda %78,09 azot miktarı, %20,95 oksijen miktarı %0,093 argon miktarı ile %0,03 karbondioksit olan miktarları bulundurmaktadır. Bu oranlarda farklı nedenlerle belirgin değişimlerin oluşması; farklı gaz, partikül ve tehdit edicilerin yerlerini alması, havanın safiyetinin kirletici unsurlar ile bozulması, tahribat yönelimli etkiler canlı yaşamını tehdit eder hale gelerek genel sağlığı ve yaşamsal devamı engelleyen bir yıkıma sebep oluşturacaktır (Zencirci Akbulut, S. & Işıklı B. (2017). İnsan metabolizmasının dünya katmanları ile tesadüf üstü bir şekilde uyumlu olması, bu uyumun bozulması durumunda oluşacak olan zararı da ne oranda yüksek olabileceğinin bir göstergesidir. Farklı parametrelerin bu uyumu oluşturması her birinin de aynı koşullarda kalması için çabayı gerekli kılar. Örneğin; havakürede meydana gelecek yüksek miktardaki ozon konsantrasyonları bitki üzerindeki bir yaprağın şeklinde meydana gelecek bozukluklara ve beyazımsı nitelikler gösteren birtakım lekelerin meydana gelmesine sebebiyet vermektedir (Müezzinoğlu, 2005).

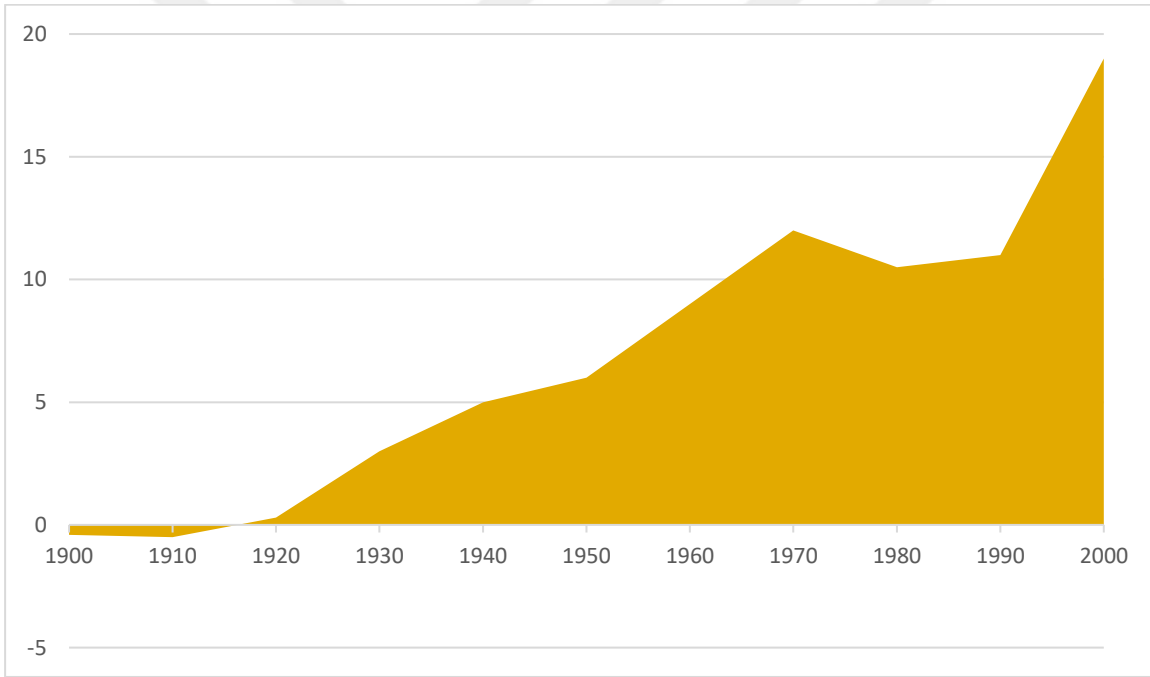
Bunun gibi havaküredeki her mikro ve makro değişim canlı yaşamında bir karşılığını bulacaktır. Havaküredeki konsantrasyonu değiştirerek iklim değişimlerine sebep olacak durumlar başlıca şunlardır:

1. Ozon
2. Küresel Isınım
3. Prezisyon Hareketi
4. La Nina Etkisi
5. Fosil Yakıtların Etkisi
6. Karbondioksit Oranları
7. Sera Etkisi
8. Aerosoller
9. Aşırı Nüfus Artışına Bağlı Tüketimler
10. Güneş'in Dünya'ya Olan Dolaylı Etkileri
11. Metan Gazı, Dikloro difenil trikloroetan (DDT), Dioksin, Cıva, Kurşun, Kloroflorokarbon, Kurşun, Kükürtdioksit, Ozon, Polimer, Sodyum Nitrat, Polychlorinated Biphenyls, Vinilklorid, Dioksin, Karbondioksit Türü Zararlı Gazlar

Varlığı değişim gösteren doğal veya insan kaynaklı çeşitli faaliyetler sonucu oluşan bu tür nedenler küresel ve yerel ölçekli pek çok atmosfer tahribatına neden olmaktadır (Saraçoğlu, 2010). Örneğin; dünya üzerindeki bir derecelik bir sıcaklık artışının anlamı, tüm atmosferi içine alan okyanuslar ve karaları ısıtmak için yüksek miktarda bir ısı enerjisine ihtiyaç duymak anlamına gelmektedir. Bu ısınmanın fazla olması özellikle buzulların varlıklarını sürdürdüğü kıtalardaki kalıcı kar kütlelerinin erimesine, deniz seviyesi değişimlerine ve bu sebeple kıtalar arası dengelerin bozulmasına neden olarak birçok yerleşim yeri ve anökümen bölgenin sular altında kalmasına sebebiyet vereceği yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle zararlı maddelerin doğal atmosfer dengesine salınımının anlık zararları dışında dünyanın kendini muhafaza eden ve yenileyen yapısını da yok ederek zamanla kendini yenilemesi ve geri dönüşü olmayan bir duruma girmesine neden olmaktadır. Örneğin; tehdit edici unsurların sürece dahil edilmiş olması anlık zararları dışında dünyanın albedosu bir diğer adıyla yansıtabilirliğinin değişmesine, güneşten dünyaya gelmekte olan radyasyonun uzaya veya atmosfere geri dönen miktarının farklılaşmasına neden olacaktır (Vurarak ve ark. 2020). Atmosferik katmanda gerçekleşen her bir belirgin farklılaşma normal seyrinde devam eden diğer iklimi meydana getiren unsurları da etkileyerek bu unsurların da seyrini saptıracaktır. Bahsedilen albedo

etkisinin herhangi iklim değişimlerine sebep olan olumsuz etkiler nedeniyle istenilen oranlarda uzaya ve atmosfere gönderilememesi dünyanın sıcaklık standartlarının çok üstünde bir tutulum göstermesine ve böylelikle başka bir unsur olan sera etkisi tetiklemesine neden olacaktır. Bu nedenle iklim değişikliklerine neden hiçbir sebep tek başına ana bir sebep olamayacak ve birbirinin tetikleyicisi, iklim değişikliklerinin kontrol altına alınmasında ise destekleyicisi bir nitelikte karşımıza çıkacaktır. Değişim parametrelerindeki her bir değişim sadece sözü geçen konular ile sınırlı kalmayıp başka alanlardaki tehditlerin de bir göstergesi olduğu unutulmamalıdır. Daha önce de zikredildiği üzere her sistem kendi nizamında birbirinin tamamlayıcısı veya yıkıcısı olduğu için tek bir sismik değişim düzeni sarsmak için yeterli olumsuz devinimi başlatabilecek niteliktedir.

Tablo 2.1. 1900-2000 Yılları Arası Deniz Seviyesi Değişimleri (cm)/yıl

Kaynak: 09.10.2022 tarihinde <https://earthobservatory.nasa.gov/features/GlobalWarming/page1.php> verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Farklı iklim değişikliği tetikleyiciler birlikte ele alındığında sarmal genişleyen model gibi görünen ama gerçekte komplike sarmal modele benzer bir değişim görülmektedir.

İklim değişimlerin nedenleri üzerindeki etkileşimin bir diğer özelliği de neden olarak görülen bir sistem ögesinin sonuç bağlamı olarak da karşımıza çıkabilmesidir. Örneğin fosil yakıtlar iklim değişimine neden olurken zararlı gazların salınımının ortaya çıkması sonucunu meydana getirmektedir. Burada nedenleri ortadan kaldırmak istenilmesi durumunda bir risk analizi

yapılarak hangi ögenin bir diğeri de nedeni olabildiği potansiyeli göz önüne alınarak çoktan aza kapsayan nitelikteki nedenlerin çözümü üzerine durulması hem zaman tasarrufu oluşmasını sağlayıp hem de çözüm noktasında daha kalıcı ve planlı adımlar atılmasında etkili olacaktır.

2.2. İklim Değişikliğine Yönelik Uluslararası İş Birlikleri Süreci

İklim kısaca; dünyanın tüm katmanları üzerinde en çok atmosfer olaylarıyla ilişkilendirilen havaküre ile yeryüzü olaylarının bileşiminden etkilenen olaylar bütünüdür. İklim değişimleri ise iklimi oluşturan basınç, sıcaklık, rüzgarlar vb. tüm iklim elemanlarını içeresine alan bir dizi bozulma veya bozulmaların sonuçlarını içermektedir. Bu bozulmaların çeşitli sebepleri olduğu gibi dünyanın muntazam bir düzene sahip olduğu ve küresel ısınma gibi felaket senaryolarının insan elinden çıkma, çıkar amacı gütmeye yolu ile insanlar üzerinden algı alıştırmaya yönelik faaliyetler bütünü olduğunu savunan şüpheli görüş bildirenlerin sayısı da az değildir (Giddens, 2013:34). Eleştiri ve farklı iklim şüphelerine rağmen tüketim toplumu haline gelen dünyanın dünyadan aldığı verimi dünyaya geri vermemesi üzerine bir dengesizliğin meydana geldiği görülmektedir. Dünyadaki kaynaklarının pek çoğunun sınırsız olmayışı nedeni tüketilen ve tüketilmek üzere işlenen her türlü ürün bir eksi değere neden olmaktadır. Özellikle sanayi toplumu dediğimiz sanayi devrimi ile ortaya çıkan küresel bir tüketim akımı bu dengeyi şiddetli miktarda artırmıştır. Tüketim akımına katılan ister üretici ister ise pazar haline gelmiş ülkeler olsun bu dengesizlikte farklı paylarda sorumluluğu paylaşmaktadır. Bu perspektifte olumsuz durumların artışı özellikle çevreye duyarlı kişi ve kişi topluluklarının endişesini üzere çekmiş olsa da asıl tüketim zincirinin halkasına bağlı üretici kancaları bu sorumluluğu üzerine almakta zorlandığı görülmektedir. Bu durum kamuoyu içerisinde de sıkça karşılaşılan çevreye duyarlı kurum ve kişiler ile sorumluluğu üzerine almayan ve buna sebebiyet veren çevreye zarar verici şahıs ve kurumları karşı karşıya getirmektedir.

İklim değişikliği konusunda bireysel çabalar önemli olduğu gibi çevreye duyarlı kişi ve kurumların önemi de büyüktür. Kişilerin duyarlılığı ile oluşturulacak daha kuvvetli her oluşum iklim değişikliği ve küresel ısınmaya karşı oluşturulabilecek daha sağlam adımların atılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle geçmişten bugüne kadarki geçen süreç içerisinde iklim değişikliği ile ilgili pek çok organizasyon, sempozyum, seminer, kurulum, kuruluş ve gruplar bir araya gelerek pek çok bildiri, çalıştay, kitap, sözleşme, kanun, kurallar bütünü vb. çıktılar oluşturularak eyleme geçmek için çalışma planları oluşturulmuştur.

Tablo 2.2. İklim Değişiklikleri Hakkında Uluslararası Platformlarda Düzenlenen Önemli Gelişmeler

Önemli Gelişmeler	Yıllar
BM Çevre Programı	1972
WMO Birinci Dünya İklim Konferansı	1979
Değişen Atmosfer Toronto Konferansı	1988
IPCC'nin Kurulması	1988
BM Küresel İklimin Kurulması Kararı	1988
Nordwijk Bakanlar Konferansı	1989
WMO İkinci Dünya İklim Konferansı	1990
Ülkeler Tarafından Ulusal Sera Gazı Emisyon Envanterlerinin Her Yıl Düzenli Olarak Paylaşılması Kararı Başlangıcı	1990
BM Çevre ve Kalkınma Konferansı	1992
BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	1992
İDÇS Berlin Kuyruğu	1995
İDÇS Kyoto Protokolü	1997
İDÇS Buenos Aires Planı	1998
Paris İklim Antlaşması	2015

Çevre Bakanlığı Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Hava Yönetimi Dairesi Başkanlığı 13 Nisan 2000 BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları'ndan faydalanılarak hazırlanmıştır.

İklimin nedenlerinin özellikle antropojen kaynaklı olumsuz etkilerinin önlenmesi için insan faaliyetlerini içeren her türlü ortamda daha ekolojik alternatiflerin üretilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Örneğin içinde yaşadığımız çevre içerisinde ekonominin bir konusu olan tüketici davranışları bir noktada iklim değişikliğinin de bir sebebi olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle tüketim veya üretim olsun ekonomik faaliyetlerde sadece gider maaliyet değil toplamda dünyaya olan olası maddi ve manevi kayıpları ve maaliyetleri düşünerek tercihler yapmamız gerekmektedir. Gün geçtikçe bazı şirketler de bunu göze alarak müşterilerine bu alternatifleri sunmaya başladığını görüyoruz. Örneğin bir kafe ortamında artık plastik ve doğada çözünmesi zor ürünler yerine ekolojik olarak çözünmesi kolay selüloz bazlı pipet, kaşık, bardak gibi alternatifler sunmaktadır. Bu gibi minimal ve günlük hayatta da karşımıza çıkabilecek tüketiciye sunulan alternatifler çevre bilinci oluşmamış bireyler içerisinde bile bir farkındalık oluşmasını sağlayabilmektedir. Bu noktada özellikle küresel pazara açılmış popüler kültüründen payını almış ünlü şirketlerin yapacak oldukları ekolojik katkı sağlayan üretimler doğal olarak tüketicinin de bilinçlenmesini ve doğaya olan zararın indirgenmesinde etkili olacaktır. Sadece günlük hayatta olmamak üzere akademik, ekonomik ve kültürel tüm faaliyetlerde her zaman olası doğa dostu tercihlerin teşvik edilmesi ve bir ülke değeri haline getirilmesi mikro ve daha sonraki makro boyutlarda dalgalı bir hareket etkisi oluşturacaktır.

Bir ülkenin toplumsal en küçük yapı birimi nasıl ki aile ise iklim değişikliğinin sebepleri ve sonuçları üzerine düşünülmesi, çevre bilincinin oluşturulmasında da ailenin üretim ve tüketim tercihleri bir yapı taşıdır. Çözüm, tercihler üzerine düşünülmesi ve en iyi alternatifin değerlendirilmesi ile mümkün olacaktır.

İklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarının üretim ve tüketim tercihlerinin değişimi ile azaltılması konusunda birtakım değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Öncelikle oluşturulacak çevre bilinci sonrasında; eğitim programlarının düzenlenmesi, ekolojik şehirlerin kurulması, yoksulluk sebebi ile az maliyet ile zararlı tüketim tercihlerinin yok edilmesi veya en iyimser hali ile dengelenmesi, çeşitli küresel kurum, kuruluş ve örgütler aracılığı ile küresel çevreci restore faaliyetlerinin eyleme dökülmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması ve maliyetlerin düşürülmesine yönelik adımlar, dünya üzerinde yetersiz beslenme ve aşırı besin tüketimi arasındaki çift kutuplu toplumlar arasındaki dengesizliğin giderilmesi yönündeki adımlar ve kaynak israflarının önlenmesi, tarım faaliyetlerinin keyfi üretim ve üretim miktarlarındaki ürün dengesizliğinin giderilmesi yönünde planlı ve tüketici ihtiyaçlarına cevap verici en modern ve ekolojik tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülmesi, doğaya sunulan her pozitif getiri de ister üretici ister tüketici olsun her bireyin devletler eli ile teşvik edilmesi, örnek olarak gösterilmesi, sübvansede edilmesi, vergi indirimlerinden yararlanma hakkı tanınması gibi her alanda çarklı bir yapıyı çevirmek üzere küresel bir iklim değişikliği ile topyekûn mücadelenin sonucunda karşılığını bulabilecektir.

2.2.1. İklim Değişikliğinde İş Birliği Faaliyetlerinin Önemi

Dünya üzerinde oluşmuş her topluluğun belirli bir toplanma amacı veya aynı yöne hizmet eden niyetleri ve hizmetleri vardır. Niyetler ve hizmetler olmaması durumunda bunun bir topluluk değil yığın olduğunu söylemek mümkündür. Yığınların kendi özsel amaçları ve getiri ve ulaşma beklentileri bulunmamaktadır. Kendi özgül etkinlikleri sırasında bir arada bulunuyor olmaları onları bir topluluk veya organizasyon olarak adlandırmaya yetmemektedir. Bunların aksine bahsini ettiğimiz çeşitli nedenleri olan ve istendik bir pozisyon ile örgütlenmiş insanlar, amaçlarını gerçekleştirmeye toplanmadan önce kendilerini hazır etmiş ve uygun ortamı elde etmiş üyelerden oluşur. Her topluluğun amaçları farklı olabilmektedir fakat önemli olan eyleme dönecek isteği barındırmaları ve tek bir kişinin elde edeceğinden çok daha fazla etkililiğe sahip olmaları dolayısıyla önem arz etmektedir. Toplulukların yapısı, amacı ve toplanış şekilleri dolayısıyla farklı kategorilere ayrılıp incelenebilmekle birlikte hem etki hem de boyutları bakımından çeşitli özellikler göstermektedirler.

Tarihten günümüze de sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi gibi farklı alanlarda araştırma konusu olmuş; Farabi, Tönnies, Gurvitch, Prens Sabahattin, Ziya Gökalp gibi farklı yerlerde ve farklı dönemlerde önemli isimlerin ilgisini çekmiş bir konu olmuştur (Kars, 2006).

Günümüzde siyaset biliminde bürokrasi egemenliğinin artışıyla birlikte toplulukların gücü ve etkisi bürokrasi yolu ile temellendirilmeye başlamış ve bağlayıcı özellikleri böylelikle artırılması hedeflenmiştir. Daha ilkel toplumlarda yaptırımlar yaşamın devam edip etmemesi veya etmesi gibi yaptırımı ölüm-kalım olan antlaşmalar günümüzde arkasında hukuksal altyapı bulunduran kâğıt üzeri ve manevi ağırlığı olan, statüyü kaybetme veya gruptan dışlanma yaptırımları olan sonuçlarına doğru bir yönelimle evrilmiştir. Oluşturulan toplulukların hedefleri kâğıt üzerinde karara bağlanarak imzacı kişiler, kurumlar, topluluklar ve ülkelerin kararlara bağlı kalma ve sorumluluklarını yerini getirmiş olup olmamaya göre objektif birer kontrol listesi şeklinde bir dönüşüm göstermiştir. Her amaca yönelik kararın ortak hareketi kolaylaştırması dolayısı ile olumlu özellikleri bulursa da özellikle uluslararası düzeydeki problemlere yönelik organizasyonları oluşturan taraflar ile bu problemleri oluşturan insanların oluşturduğu sayıca ve nitelikçe aynı oranlarda olmadığı görülmektedir. Örneğin BMİDÇS'nin günümüzde 191 üyesi bulunmasına karşın dünya üzerinde iklimin olumsuz etkilerine neden olanlar sadece imzacı ülkeler ile sınırlı kalmamaktadır. Bu noktada geniş katılımlara ulaşmak ve bu bilinci aktarmak için en önemli hususlardan biri problemi oluşturan her bir şahsın bu problemi genel ve özel perspektif ile anlayıp yorumlaması ve problemin sorumluluğunu kabullenmesi gerekmektedir. Anlama, yorumlama ve sorumluluk hissetme problemin çözümündeki birincil öncülünü teşkil etmekte olup bu aşama sonrasında problemin olası çözümlerinin görüşülmesi mümkün olacaktır. Anlamlandırma hususunda herkesin aynı derecede anlama ve yorumlama yetisine sahip olmadığı bir gerçektir. Sorunun fark edilmesi noktasında problemin kaynağını oluşturan insanın, çevresi ile olan etkileşiminde düzenin bozulduğuna dair somut kanıtlarına ulaşmış ve bunun kaynağının kendi olduğuna kendisinin kanaat getirmesi ile olabileceği gibi farklı kişi ve grupların farkındalıklarıyla elde edilen bilgiler sonucu da gerçekleşebilmektedir. Söz konusu farkındalıkların farklı kişi ve kişi gruplardan kaynağını alan yaklaşımlarında kurum, kuruluş ve örgütler etkili olmaktadır. Bazen tek kişiden hareket alan farkındalıklarda, fikirleri bir kar topu gibi birbiri ardına fikirlerin birleşmesiyle yüce bir amaca hizmet eden toplu insan faaliyetlerine dönüşürken kitleleri de önüne alarak devamlılığını sürdürmektedir. Günümüzde varlığını sürdüren ve pek çok ülkede bu tür farklı amaca hizmet eden topluluklar bulunmaktadır. Sayıca ve etkice güç elde etmiş grupların

kitlesini büyütme ve amacına ulaşma şansı da o oranda artmaktadır. Amaçlı ve güç elde etmiş bu grupların üyeleri kimi zaman bir şahıs olabileceği gibi kimi zaman ise ülkelerin temsilcilerinden meydana gelmektedir.

Ülkelerin temsilcilerinden meydana gelen pek çok antlaşma hala varlığını sürdürmekte olup bu antlaşmaları yapabilme hakkını uluslararası hukuk evreninden almaktadır (Denk, 2001). Uluslararası zeminin oluşturulmasında etkili olan durumlar yine ulusların meydana getirdiği problemlerden kaynağını almıştır. Özellikle dünya savaşları sonrası oluşturulan örgütler, pek çok ülkenin kaybı ve sınır değişikliklerine neden olan savaşlar sonrası yeni durumun belirlenebilmesi, savaşın getirilerinin paylaşılması ve götürülerinde ise yaptırımlarının görüşülüp karara bağlanmasında rol oynamışlardır. Bunlardan biri olan Birleşmiş Millet üyesi ve yaptırım gücünün yelpazesi bakımından etkililiği tartışılmaz konumdadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkeler sahada muharebesi evresinden sonra yeni ve hukuksal temellendirebilmeye imkân veren masa başında, kendi sözlerini söylemeye imkân veren bir konum ile devam etmişlerdir. Birleşmiş Milletleri diğer küçük örgütsel yapılardan ayıran ve hepsini aynı anda bünyesinden barındıran bazı özellikler şunlardır; tek bir amaca hizmet etmiyor oluşu, üye sayısının kabaca pek çoğundan fazla oluşu, temsilcilerin üye ülkelerin üst düzey yetkililerinden oluşması, küresel boyutta kararlar alabilmesi, antlaşmalardan doğan pek çok hakkın birincil temelini oluşturabilme yetkisi, organlarının ve işlevlerinin kararını kendi ve üyelerince görüşülmesi, tek bir amaca hizmet etmemesi dolayısıyla diğer gruplar gibi tüm üyelerin aynı fikre sahip olma zorunluluğunun olmayışı, işlevlerinin çok boyutlu olması sebebiyle karar ve sonuç ömrünün artması gibi özellikleri vardır.

2.2.2. Birleşmiş Millet ve İklim Değişikliğine Yönelik Faaliyetleri

Büyük Dünya Savaşları sonrası; küresel dengelerin bozulması, ülkelerin sınırlarının belirlenmesi, ülkelerin düzen taksimi, uluslararası ilkelere olan ihtiyaçlar, farklı düşünce gruplarının siyasi fikir ayrılıklarında bir sonuca ulaşma isteği gibi nedenlerle birlikte bunları yeni düzen içinde tahsis ve tanzim edecek bir uluslararası yapıya ihtiyaç duyulmuştur. Bunlardan ilkinin Milletler Cemiyeti oluşturmakla birlikte bu ihtiyaç dahilinde oluşan hukuksal arayışın temellerinin İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile ses kazandığı da bir diğer düşünceyi oluşturmaktadır (Birinci, 2017). Uluslararası sorunların ve hukuk arayışlarının başlangıcı olarak hangi örgüt veya belge ile temellendirilse temellendirilsin günümüzde etkililiği ve üye sayısı ile dikkat çekmekte olan ve varlığını koruyan en büyük örgütlerden biri Birleşmiş

Milletlerdir (Thorvaldsdottir et al., 2021). Birleşmiş Milletlere dair; fonksiyonları, birimlerin dağılımı, sorunlara yönelik olarak çözüm önerileri ve yaptırımları konularında her ne kadar pozitif ve negatif yanlı, itilafli görüşler bulunsa da şu anki mevcut örgütler arasında etkililiği ve bilinirliği sorgulanamaz derecede önem arz etmektedir (Birdişli, 2010).

Birleşmiş Milletlerin yapısı gereği uluslararası pek çok konuyu ele alış bakımından farklı görev ve sorumluluklar edinmiştir. Görev ve sorumlulukları kapsamında koruma, önlemeye yönelik uluslararası alandaki pek çok konu Birleşmiş Milletlerin kapsamını oluşturmaktadır. Bu faaliyetler içerisinde silahsızlandırmaya yönelik faaliyetler, eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik faaliyetler, sosyal, kültürel, ticari ve üretime dayalı faaliyetlere yön verme, çevreye yönelik faaliyetler gibi daha birçok kapsamda Birleşmiş Milletler'e bağlı ve merkezleri farklı olan kuruluşlar oluşturularak ortak hareket eden bir mekanizma oluşturma amaçlanmıştır (Gülçür, 2019). Her biri tek çatı altına bağlı farklı idari birimlerin vesayetinde ve idaresinde olarak etkinliklerini sürdürmektedir. Üye ülkelerin kendi ülkelerinde yaşanmış, yaşanma olasılığı düşünülmüş veya yaşanmakta olan problemleri dahilinde çözüm arayışının karşılığı olan bu kuruluşlar bölgesel fakat farklı alanlarda gelen problemlerin aynı çatı altına alınması ile ortak ve küresel bir paydada ele alınmaktadır. Bu noktada problemi oluşturan bölgesel ve geçici olan bir veya tetikleyici birden çok nedeninin bilinmesine ve aynı problemleri kalıcı çözüm noktasında ilerlemiş başka bir bölgeye de örnek olabilmesine de olanak sağlamaktadır. Örneğin çocukların korunması noktasında geride kalınmış durumlarda sorununun bilinirlik kazanması buna yönelik bir çözüm arayışını beraberinde getirmiş ve bu sorunun yaşandığı hangi bölge, hangi sebep veya hangi zaman olursa olsun bu problem giderilmeye çalışılmış ve süregelen zamanda da hala yapılmaktadır. Bu amaçla kurulmuş olan Birleşmiş Milletlere bağlı Birleşmiş Milletlere Bağlı Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) bunun için farklı perspektif ve görev alanları sunan savaş, deprem vb. doğal ve beşerî etkilerin oluşturduğu eksikliklerin yanı sıra kendiliğinden veya gelişmişlikle ilgili kriterlerle dolaylı olarak gelişmiş çocukların ruhen ve fiziken zararda olduğu öngörölmüş her türlü eksiklikte tamamlayıcı rol üstlenmektedir.

Birleşmiş Milletlerin ihtiyaca veya istenimde bulunmaya yönelik yapmış olduğu çalışmalardan biri de şüphesiz ki çevre çalışmalarıdır. Her eksiklik ve probleminin oluş zamanı birbiriyle aynı olmamaktadır. Bu noktada çevreye yönelik ihtiyaçlarda sanayi ve teknolojinin hız kazanmasıyla birlikte her bölgede aynı olmamakla birlikte bir artış göstermiştir (Menteşe, 2017).

Örneğin çevre kirliliği ve doğaya karşı geri döndürülemez sonuçlara sebep olan faaliyetler neticesinde yeni yüzyılda ortaya çıkmış olan yeni bir beşeri sorun potansiyeli oluşturan iklim mültecileri kavramı ile artık çevre sorunlarının farklı sonuçları da beraberinde getirdiğinin somut örneklerini gözlemleyebilmek mümkündür (Kayğusuz Akbay, 2021). Birleşmiş Milletler 'in yapmış olduğu çevre çalışmaları da çok fazla alanı kapsamakla birlikte çevreye yönelik sorunların birbirini ile olan etkisi nedeniyle zaman zaman birbirinden ayırmak zorlaşabilmektedir. Yalnız çevre çalışmalarının dahi birçok sebebi üzerinde araştırma ve faaliyetlere ihtiyaç duyulurken Birleşmiş Milletlere bağlı daha pek çok kuruluş ve protokollerin olması bütçe konusunda da sıkıntılara neden olabilmekte ve çevreye programlarına dair yapılması gereken veya öngörülen faaliyetlerin veriminde azalmaya neden olmaktadır (Kayhan, 2013). Ayrıca çevre yönelik zararlı etkilere karşı kısıtlayıcı uygulamaların bir yaptırımının olması gerektiğine, özellikle Adalet Divanı eli ile bu yaptırımların uygulanabileceğine dair düşüncelerin tartışılması üzerine, Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin farklı düşünceyi benimsemekte ve kurucu üyelere bazılarının da bu tür bir yaptırımlara sıcak bakmadıklarını yönündeki beyanlarını açıkça bildirmektedirler (Kaypak, 2013).

Yaptırımlar ve diğer durumsal çıktılar dışında nesnel olarak ele alındığında çevre bilincinin oluşturulması ve çevreye yönelik sorunların çözümüne yönelik Birleşmiş Milletler nezdindeki ilk somut adımlardan biri 1972 yılında Stockholm'de konferans düzenlenmesi ve kalıcı çözüm önerilerine yönelik neler yapılabileceği açıkça tartışılmasıdır. Konferanstan çıkan kararlar neticesinde; uluslararası boyutta kabul edilen "Dünya Çevre Günü" olarak 5 Haziran tarihinin kabulü gerçekleşmiş, süregelen zaman zarfından itibaren gerekli çalışmaların sürdürülmesi ve ülkelerin çevre politikalarını uygulamasında bir standart oluşturarak birlikte hareket etmeye olanak sağlayan Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'in oluşturulmuştur (Çamur & Vaizoglu, 2007). UNEP'in oluşturulması ile Birleşmiş Milletlerin öngördüğü ve ülkelerin ihtiyaç duymuş olduğu politika, eğitim, teknoloji vb. çevre sorunlarının etkili olduğu alanlardaki konferans kararlarının uygulanması hız kazanmıştır.

Çevre sorunlarına ilişkin iklim krizinin önüne geçilmesi noktasında özellikle atmosfer katmanındaki endişe verici değişimler Birleşmiş Milletler üyesi ve küresel boyutta çevreci kurum ve kuruluşları da önlem alınması noktasında harekete geçirmiştir. Bu endişelerin bir yansıması olarak 1992 yılında Rio de Janeiro'daki Dünya Zirvesi'nde BMİDÇS'in imzalanması gösterilebilmektedir.

Oluşturulan çerçeve sözleşmesinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayırımına gidilerek, gelişmekte olan ülkelere gerekli teknik ve çevre politikalarının oluşturulmasında desteğin yanı sıra pozitif ayrımcılık yapılarak yaptırımlar konusu da düzenlenmiştir (Öztürk & Öztürk, 2019). Bunun dışında farklılaşmış sorumluluklar ile imzacı ülkeler arası görevlerin ele alınışı ve raporların düzenli olarak sunulması ile kontrol işlevini yerine getirerek çıktılarının ve sürecin her yıl diğer taraflar ile paylaşımının sağlanması ve böylelikle neler yapıldı ve neler yapılabilir noktasını daha iyi gözlenebilmesine ve nesnel olarak ortaya konmasına olanak sağlanmaktadır (Türkeş, 2022).

2.2.3. Türkiye’de İklim Değişikliği Perspektifi ve Faaliyetler

Türkiye’nin içinde bulunduğu coğrafya dolayısı ile farklı iklim özelliklerinin farklı bölgeler ekseninde etkilerinin görüldüğü bir ülke konumundadır. Bu bağlamda ülke adına bitki ve biyolojik çeşitlilik zenginliğini sürdürülmesi için iklim değişikliğini önleme ve sahip olduğu biyo-zenginliği koruma adına büyük sorumluluklar düşmektedir. Nüfusun artışı ile doğru orantılı olarak ülkenin sera gazı emisyonlarının artması noktasında oluşan tehlikeli istikamet için emisyonların azaltımının sağlanması amacıyla yol gösterici planlar oluşturulmaya başlanmıştır. Bunlardan biri olan Yüksek Planlama Kurulu tarafından kabulü uygun görülmüş Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi ile 2010 yılında bir yol haritası çizerek iklim değişikliğinin zararlı etkilerine karşı Türkiye nezdinde etkin adımların atılması kararlaştırılmıştır. İklim Değişikliği Eylem Planı olarak planlanan günümüzde güncelliğini koruyan hali ile 2011-2023 yılları arasında ulaşılması beklenen hedefler stratejik olarak BMİDÇS ile entegre bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır (Özer, 2017). BMİDÇS içeriğinde de karşılığı bulunan ülkelerin kendi anayasa ve hükümet programlarında dikkate alınmasının beklendiği ‘ortak fakat farklılaşmış sorumluluklar’ ilkesini yerine getirecek nitelikteki adımlarını planda stratejik hedefler kapsamında sunulmakta ve eyleme dökülmesi amacı taşımaktadır. Hem sektörlerin hedeflerinin ayrı ayrı ele alındığı hem de sektörler arası ortak hedeflerin ayrı ayrı verildiği planda sorumluluklar maddeler halinde nicel ve nitel ayrıntılara yer vermiştir.

Türkiye'nin özellikle iklim değişikliği konusunda BMİDÇS taraflarından biri olarak gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ve oluşturmuş olduğu hedefleri yürütmek amacıyla bunun bakanlık düzeyine taşınmasını öngörmüştür. Bu bağlamda 2011 yılı itibari ile resmen kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı taraf olmanın bilinci ile aradan on yıl geçmesiyle 2021 yılında yeni adı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak yerini almıştır. Bakanlığın isminin güçlenmesi ile iklim değişikliğine yönelik yapılan faaliyetlerin tek elde toplanması, sorumlulukların başat mekanizmasının üst düzey olarak kapsama alınması bakımından bu yenilik önem arz etmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu 2022-23 yıllarını kapsayan yapılandırılmış stratejik plan dahilinde belirlenen amaçlar Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde karara bağlanmış olan hedeflerin 2030 yılı itibari ile tüm ülkeler nezdinde ulaşılması beklenen hedefler doğrultusunda ele alınarak hedef ve amaçlar olarak numaralandırılarak sunulmuştur. Hedeflerin gerçekleştirilmesinde ise özellikle 'yeşil dönüşüm' olarak adlandırılan Amerika Birleşik Devletleri menşeli düşüncenin siyasi ayağından arındırılmış ekonomi kapsamı dahilinde üretim ve tüketimde iklim değişikliğine yönelik dikkate değer noktaların tamamı ile yeniden ele alınarak pazarı değil doğal çevreyi ve çevrenin beklentilerini önceliğe koyan bir süreç içerisinde elde edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Wall, 2013). Yeşil dönüşüm için gerekli olan iş birliklerini tüm sektörleri kapsamı neticesinde örneğin sera gazı emisyonlarının izlenebilmesi, bu verilerin sekreteryaya ile paylaşılması amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı emisyon verilerinin güncellenmesi yükümlülüğünü kapsayan işletmelerden bilgileri güncellemesini isteyerek gerekli BMİDÇS portalı aracılığı ile kontrolünü sağlayarak kamuoyu ile de paylaşmaktadır (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2022).

2.3. Öğretim Programları Yolu ile İklim Değişikliğine Yönelik Bilinç Oluşturma ve Eğitim Entegresinin Gereklilikleri

İklim değişikliği dünyanın katmanlarında özellikle hava küre üzerindeki değişikliklerin diğer katmanlarıyla birlikte bir etki alanı kazanması ile normalden farklı ve anormal seyirli olarak bozulma göstermesi, olağan yeryüzü işleyişinin bozulması anlamlarına gelmektedir (Türkeş, 2008). İklimsel yaşanan ve olumsuz bir seyri ifade eden bu değişikliklerin tekrar düzen çizgisine gelmesi amacı ile günümüzde pek çok alternatif fikir üretilerek faaliyet alanı oluşturulmuştur. Bunlardan bazıları; yenilenebilir kaynakların kullanımı ve bu kaynaklara yatırım gerçekleştirme, daha temiz ve yenilenebilir özelliği olan araçlar ve aletlerin üretilmesi ve desteklenmesi, atık yönetiminin sağlanması, geri dönüşüm uygulamaları, kompostlama ve yeniden kullanım ile sera gazının azaltımına yönelik sürdürülen faaliyetler, sürdürülebilir

tarıma yönelik yapılan her türlü yatırım ve uygulanabilir çözümler ile toprakta karbon tutulumunun sağlanabilmesine yönelik faaliyetler, ormanların korunması ile birlikte hava kürede karbondioksit-oksijen dengesinin korunmasının sağlanması gibi alternatif çözümler uygulanmaktadır.

Geniş perspektifte uluslararası paydanın birleşimini öngören küresel sorunlar için çözüm üretme yeteneği olan, perspektif alabilen, girişimci ve iletişim yetenekleri yüksek, problem çözebilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni fikir yaşantıları ve uygulama alanı bulabilmek için problem çözme yeteneğine sahip olmak değişim için kilit araçlardandır (Şahin, 2004). Küresel iklim krizine yönelik problemlerin çözümünde istendik 21. Yüzyıl becerilerine, değerlerine sahip olan bireyler yetiştirmek bu bakımdan önemlidir. Geleceğin yetişkinlerini yetiştirmede eğitim yolu ile istendik sonuçlar oluşturmada kullanılacak olan öğretim programları, söz konusu beceriler, değerler ve kazanımlar sağlanması bakımından önem arz etmektedir (Hamarat, 2019). Öğrencilerin ihtiyacı olduğu kadar küresel anlamda içinde yaşadığı dünyayı ve çevrenin de ihtiyaçlarını da gözeten, eleştirel ve geliştirici, yönlü bireyler yetiştirmek için öğretim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretim programlarını tasarlarken ve değerlendirirken güncel küresel sorunlar hakkında gerekli ve doğru bilgilerin sağlanılmasına, öğrenciye iklim değişikliğine yönelik çözüm önerilerine fırsat verilmesi gerekmektedir. Örneğin 2018 yılından itibaren dünya çapında iklim değişikliğine karşı öğrenci grevlerine teşviki, “okul grevi” modelini ortaya koyması ve kendi yaptığı iklim eylemleri ile adını duyurmuş olan Greta Thunberg’in 2019 tarihli Birleşmiş Milletler İklim Zirvesi’nde birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorumluluklarına yerine getirmede isteksizliğini ve bilinçli bir şekilde yetersiz faaliyetleri sebebi eleştirerek gençlerin küresel anlamda hangi boyutlarda etki edebileceğinin de somut göstergesi olmuştur (Olthof, 2021).

2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Yapısal Gelişimi ve Sosyal Bilgiler Dersine Ait Kazanım, Değer ve Beceriler

Sosyal Bilgiler, günlük yaşamda kullandığımız sosyal ifadesini de anlamında barındırmakla birlikte günlük hayattan kaynağını alan bilim metotları ile ele alınarak bilim alanlarında yerini bulan bir disiplinlerarası derstir. Günlük hayattan kaynağını alması sebebi ile pek çok kez farklı disiplinler ile entegre edilmiş zaman zaman ise farklı ders isimlendirmeleri altında okullarda okutulmuştur. Yapılan bir araştırmaya göre Türkiye’de okutulmakta olan güncel Sosyal Bilgiler Programı kapsamında okutulan disiplinlerden ilişkilendirmeler yapıldığında en çok payı %71,42 ile Vatandaşlık ve Sosyoloji disiplinlerinin aldığı

görülmektedir (Turan, 2019). Farklı dersler adı altında içerik olarak okutulan derslerden Vatandaşlık, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi disiplinler Sosyal Bilgiler ile içerik noktasında örtüşen fakat tam kapsayıcılık sağlamayan pek çok dersten sadece birkaçıdır. Farklı disiplinlerin içerikleri haricinde toplu ve disiplinlerarası olarak bir Sosyal Bilgiler dersinin oluşturulması ilk olarak Amerika'da gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) ile birlikte Sosyal Bilgiler dersi olarak derse bir isim konulması ve içeriklerinin saptanması ile karmaşa son bulmuş ve bu disiplinlerin dışında farklı bir disiplin adı olarak kendi yerini bulmuştur (Doğanay ve ark. 2015).

Türkiye'de ise sosyal bilgilerin gelişim özellikleri ile dünyada gelişimi yakın anlamda benzemektedir. Farklı disiplinlerle ele alınmasının ardından 1960'larda ilk kez yerini bulmakla beraber farklı anlayışlar çerçevesinde farklı yıllarda kendini tekrarlayarak diğer disiplinler ile entegre olmuştur. 1998 sonrası değişime uğrayarak 2005 yılında ise tamamı ile NCSS ile paralel bir yön izleyen program değişimine uğramış ve günümüze kadar etkisini sürdürmüştür (Öztürk ve ark. 2014). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından güncel olarak sunulmuş en yeni program 2018'de kendini bulmuştur. Yeni programda genel ve özel amaçlar ile kazanım, değer ve beceriler uyumlu olarak düzenlenmiştir. Programın yenilenmesi sürecinde çağa, bulunan zamana uyum sağlamak adına yeni değerler, beceriler eklenmiş ve yine çağın gereklilikleri bakımından bazı değer ve beceriler programdan çıkarılmıştır. 2022-23 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde 27 adet temel beceri ve 18 adet değer ile birlikte 4. Sınıf, 5. Sınıf, 6. Sınıf ve 7. Sınıf olmak üzere toplamda sırasıyla; 33 adet, 33 adet, 34 adet, 31 adet kazanım yer almaktadır. Bu kazanım, değer ve beceriler sosyal bilgiler dersinin amaç ve muhtevasına genel ve özel amaçlar çatısı altında bağlı olarak hazırlanmış olup uygulama ve çıktıların olumlu yönde seyri bakımından öğretmene birçok rolün düştüğü görülmektedir (Şimşek ve ark. 2020).

2.4.1. Sosyal Bilgiler Dersinde İklim Değişikliği Konuları ve Çevre Eğitimi

Öğretmenlerin çevre bilinci ve iklim değişikliği konularında yeterli bilgi sahibi olması ve farkındalık içinde olması önem arz etmektedir. Öğretmen yetiştirmede eğitim fakültelerinde çevre bilinci ve iklim değişikliğine yönelik ders içeriklerinin bulunması eğitimcilerin öğrencilere aktarımında yararlı olmaktadır. Sosyal Bilgiler alanında 40, Fen Bilgisi eğitimi alanında 45 üniversitenin eğitim fakültesinin programlarının incelendiği bir araştırmaya göre eğitim fakültelerinde verilen derslerde çevre eğitimi konuları yetersiz olduğu gözlemlenmiştir (Yılmaz ve Saylan, 2018). Yapılan başka bir araştırma ışığında ise aday öğretmenlerin çevre sorunlarına yönelik ders almış olması çevre sorunlarına yönelik olumlu tutum sahibi olmalarını sağlamaktadır (Kayalı, 2010). Öğretmen adaylarının bilincinde oldukları çevre duyarlılığı gerektiren durumlarda çevre okuryazarlık düzeylerine herhangi cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi gibi etmenlerin etki etmediği görülmüştür (Artun ve ark. 2013). Çevre bilincine ve iklim değişikliği konusunda farkındalığına sahip olan sosyal bilgiler öğretmeni adayları ilgili konularda öğretim programını uygulama süreçlerinde öğrencilerin de bilgi ve farkındalık düzeylerini etkileyecektir.

Öğrencileri hayata hazırlamada ve güncel sorunların çözümüne yönelik beceri ve değerler kazandırmada öğretim programı ve dolayısıyla da ders seçimi de oldukça önemlidir. Sosyal sorunların ele alınmasında Türkiye perspektifinde sosyoloji, coğrafya, tarih ve ekonomi gibi pek çok disiplinin de disiplinlerarası bir şekilde ele alındığı Sosyal Bilgiler dersi iklim değişikliği konularının öğrenciler nezdinde ele alınması için en uygun derslerden biridir (Yılmaz, 2021). Yapılan bir araştırmaya göre Sosyal Bilgiler dersine ait program incelemesinde tüm sınıf düzeylerinde çevreye yönelik kavram, değer ve becerilere yer verildiği gözlemlenmiştir (Öztürk & Zayimoğlu Öztürk, 2016). Bu bağlam Sosyal Bilgiler dersi çevre eğitimi ve iklim değişikliği konularının verilmesine uygun bir ders olduğunu göstermektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde 27 kazanımdan biri olan “Çevre Okuryazarlığı” becerisinin programda yer alması, konu ile ders ilişkisi bakımından bağdaştığını göstermektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde tezin konusu ile ilgili daha önce yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan çalışmalara yer verilecektir.

2.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Akyel (2009) “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Türkiye’deki Uygulamaları” isimli tez çalışmasında Türkiye’nin iklim değişikliği konusunda mevcut durumu ve ayrıca sözleşme nezdinde üzerinde durulan ve raporlaştırılan konulardaki eksiklikler irdelenmiştir. Sonuç itibari ile Türkiye’nin iklim değişikliği hususunda geç davranılması, iklim değişikliğini önlemeye yönelik faaliyetlerde hangi durumların öne alınacağının belirlenememesi ve eşgüdüm yetersizliği olduğu kanısına varılmıştır.

Kılıçaslan (2010) “Ortaöğretim Öğrencilerinin Küresel İklim Değişikliğinin Su Kaynaklarına Etkisine İlişkin Görüşleri” isimli çalışmasında gelecek nesil karar vericileri adaylarının görüşleri alınarak iklim değişikliğinin etkilerine yönelik öğrencilerden görüş alınan bir nitel çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin görüşleri doğrultusunda çevre bilinci oluşturacak yeni düzenlemeler, etkinlikler ve bilgilendirme faaliyetlerinin yapılması ve küresel iklim değişikliğine yönelik öğrencilerin daha fazla katılımının sağlanması gerektiği olduğu sonucuna varılmıştır.

Konak (2011) “Küresel İklim Değişikliği ve Gençlerin Katılımı” adlı çalışmada Birleşmiş Milletler eli ile gençlerin katılımı ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma sonunda küresel iklim değişikliğine yönelik genç katılımının yetersiz olduğu ve gençlerin bu konuya yönelik etkililiğinin artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Öztürk & Zayımoğlu Öztürk (2016) “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi” isimli nitel çalışmalarında program içeriğinde çevreye yönelik içeriğe ne düzeyde yer verildiğini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda tüm düzeylerde içeriğe rastlandığını fakat en çok çevre içeriğinin 5. Sınıf düzeyinde olduğunu bildirmişlerdir.

Çoban & Temir (2018) “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Çevre Eğitiminin Yeri” isimli çalışmalarında 6 ve 7. Sınıf düzeyleri konu kapsamına alınmıştır. Çalışmada bu sınıf düzeylerinde çevreye yönelik farklı ünitelerde konuya ilişkin bulguların olduğu saptanmıştır.

Demir (2019) “2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ve Ders Kitaplarında İklim Değişikliği” isimli çalışmasında doküman ve içerik inceleme yolu ile programda içeriğinde iklim, çevre ilişkilerini incelemiştir. Çalışma neticesinde program içerisinde doğrudan bir içerik bulunmadığını bunun yerine dolaylı olarak iklim ve çevreye yönelik kazanım, beceri ve değere rastlandığını ifade etmiştir.

Eryılmaz (2021) “Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Küresel İklim Değişikliği Konusunun Yer Alma Durumu” isimli çalışmasında doküman incelemesi yolu ile ders kitapları içerisinde iklim değişikliği konusunun içerikte yer alıp almadığını incelemiştir. Çalışma sonucunda konuya ilişkin bulgulara sadece 5. ve 7. Sınıf ders kitaplarında rastlandığı bulgusuna varılmıştır.

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Edinyarg et al. (2013) “Environmental and Social Studies Education: A Collaborative Approach Towards Building an Environmentally Friendly Society” isimli çalışmalarında Sosyal Bilgiler dersi ile çevre eğitimi arasındaki karşılıklı etkiyi incelemek amacıyla Nijerya programı incelenmiştir. Çalışma neticesinde programların çevre eğitimi konusunda yetersiz olduğu ve ülke içerisinde çevre eğitime yönelik kazanımların artırılması konusuna vurgu yapılmıştır.

Hollstein & Smith (2020) “Civic Environmentalism: Integrating Social Studies and Environmental Education through Curricular Models” isimli çalışmalarında Sosyal Bilgiler ile Çevre Eğitiminin entegrasyonu konusunda gereklilikler ortaya konulmuştur. Çalışmada Sosyal Bilgiler programlarının çevre eğitimi kapsamında geliştirilerek program aracılığı ile geliştirilen çevre bilinci yüksek ve aktif bireylerin topluma kazandırılması vurgulanmıştır.

Morote Seguido & Olcina Cantos (2020) “El estudio del cambio climático en la Educación Primaria: una exploración a partir de los manuales escolares de Ciencias Sociales de la Comunidad Valenciana” isimli nitel çalışmada iklim değişikliği konusuna İspanya Valansiya ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarındaki içerik olarak ne kadar yer verildiği incelenmiştir. Kitaplarda genellikle iklim değişikliğinin sebebi olarak daha çok karbondioksit ve sera gazı salınımı sebep olarak gösterilmiştir. Ayrıca kitaplarda verilen bilgilerin hazırlanmasında güvenilir makale ve kaynaklardan bilgi sağlanmadığı ve iklim değişikliği konusunun güncel ve ciddi bir konu olmasına rağmen sığ bilgilerle aktarıldığı bildirilmektedir.

Siegner & Stapert (2020). “Climate change education in the humanities classroom: A case study of the Lowell school curriculum pilot” isimli çalışmalarında iklim değişikliği konusunun 12 yıllık sınıf düzeyleri periyodunda müfredat içeriğinin gözlem, görüşme ve anketler ile incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklem olarak Lowell Okulu’nda bulunan kâr amacı gütmeyen bir kurum ile devlet entegresinde hazırlanmış bir program seçilmiş olup çalışma sonucunda iklim değişikliği hakkında en çok içeriğın fen bilimleri derslerinde bulunduğu ancak bunun bilimsel olduğu kadar sosyal bir sorun olduğu ve bütünleşik bir temelde ele alınması gerektiğii bildirilmiştir.

Morote & Hernandez (2022) “What Do School Children Know about Climate Change? A Social Sciences Approach” isimli çalışmalarında 10-12 yaş grubu, 12-16 yaş grubu ve 17-18 yaş grubu olmak üzere öğrencilerin iklim değişikliği konusundaki bilgilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada 575 öğrenci ile yapılmış ve öğrencilerin iklim değişikliği konusunda hangi kavramlarla ilişkilendirdiğii ve iklim değişliğı konusunda bilgileri hangi kanallar aracılığıyla edindikleri tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin, özellikle dijital platformlardan edindikleri bilgiler ile iklim değişikliği konusundaki fikir beyan ettikleri vurgulanmıştır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile 2022-23 yılları arasında güncelliğini koruyan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın değerlendirilmesi yapılacağından araştırma modeli olarak nitel araştırma türleri bağlamında doküman incelemesi seçilmiştir. Doküman incelemesi modelinde amaç, görsel materyaller ve yazılı materyallerin bir araya getirilip değerlendirilmesidir (Sönmez & Alacapınar, 2019). Doküman inceleme yöntemleri, kişisel kaynaklardan meydana gelen dokümanlar, kurum ve örgüt kaynaklarından meydana gelen dokümanlar ve iletişim araçları vasıtasıyla edinilen dokümanlar olarak ayrılmaktadır (Özden & Durdu, 2016). Bu araştırmada doküman inceleme yöntemi ile gruplandırmaları arasından bakanlık bünyesi ve uluslararası örgütlerin kamuoyu ile paylaşmış olduğu kaynaklar tarafından edinilen dokümanlardan faydalanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmada örneklem olarak Birleşmiş Milletler tarafından 1992'de kabul edilen 1994'te yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) olarak seçilmiştir. Araştırmada değerlendirilmesi amaçlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın örnekleminde ise 2022-23 yılları arasında 4, 5, 6, ve 7. Sınıflarda uygulanan Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'na kabul görmüş güncel Sosyal Bilgiler Öğretim Programı oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Veri toplama sürecinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi metninden, Millî Eğitim Bakanlığının yayınlanmış olduğu 2022-23 yılları arasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı metninden faydalanılarak nitel araştırma yapılmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlik güvenilirlik konularının öneminin önüne inandırıcılık unsurunun koymanın daha yerinde ve bilimsel olacağını ortaya koymaktadırlar (Houser, 2015; Merriam, 2013; Whittemore, Chase ve Mandle, 2001; Başkale, 2016). Veri kaynakları elde etmede kullanılan iki tür veri toplama kaynağı bulunmakla birlikte bunlardan birinci kaynakları ilgili

doküman, dosyalar, kanunlar, belgeler gibi kaynaklardan oluşur (Ekiz, 2020). Araştırmada incelenen sözleşme maddeleri ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenirken “birinci kaynak” veri toplama kaynakları türünden faydalanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Dokümanlar araştırmacılar tarafından herhangi bir etkiye maruz kalmadan, değiştirilip yorumlanmadan elde edilen veri toplama kaynaklarındandır (Kıral, 2020). Bu çalışmada da verilerin toplanmasında çalışmanın muhtevasına uygun olarak doküman belgelerden faydalanılmıştır. Dokümanların elde edilmesinde Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı resmî sitesinde yayınlanmış olan Sosyal Bilgiler programından faydalanılmıştır (MEB, 2018). Ayrıca Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanım, değer ve becerileri doğrultusunda incelenecek olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi metnine Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı resmî sitesinde ilgili linklere ulaşılarak elde edilmiştir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023). Elde edilen çerçeve sözleşme ilkelerinden oluşan 26 madde, Sosyal bilgiler dersine ait öğretim programı içeriğinde bulunan kazanım, değer ve beceriler baz alınarak incelenmiş olup her işaret eder bulunan ifade yazılı kayıt altına alınmış ve her kazanım, değer ve beceri ifadesi tek bir tekrar (frekans) sayısı olarak tanımlanarak ifadeler kaç kez tekrar etmişse tekrar sayısı miktarınca bulgular başlığı altındaki tablo verileri halinde paylaşılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmanın verilerinin analizinde derinlemesine analiz yöntemleri içerisinde doküman analizi yöntemi uygulanmıştır. Doküman analizinde söz konusu dokümanlar sistematik olarak incelenerek gerektiği zaman kodlar ve sınıflamalar yolu ile tablolar halinde verilerek derinlemesine bir analiz yapılarak veriler çözümlenir (Sönmez & Alacapınar, 2019). Bu çalışmada kodlar Madde numarası “1” olan madde “M1” şeklinde olmak üzere her maddenin sayısına göre verilmiş olup sınıflamalar, sözleşmenin ilgili maddesindeki ifade hangi sınıf düzeyinde beceri, değer ve kazanıma işaret ediyor ise tablolar halinde verilerek derinlemesine bir analiz yapılarak çözümlenmiştir. Bu çalışmada da Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi derinlemesine analiz üslubu ile dokümanın analizine dayanarak analiz edilmiş ve Sosyal Bilgiler kazanım, değer ve becerilerine göre bulgular kısmında başlıklar halinde ortaya konmuştur.

Nitel verilerde güvenilirlik kazandırılmasında belli ölçütlerden faydalanılmaktadır. Nitel verilerin araştırmacıya bağlı kalmaması adına güvenilirlik sağlama noktasında en önemli

ölçütlerden biri de farklı zamanda farklı bir şahsın araştırmaı yakın veriler ile tekrarlayabilmesi ve gerçeği yansıtır veriler ortaya koyabilmesidir (Ekiz, 2020). Bu araştırmada güvenirlilik sağlama amacı ile farklı anabilim dallarında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içeriğine hâkim olan Necmettin Erbakan Üniversitesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı alanında Prof. Dr. İsa Korkmaz ve Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında Aysun Aynur Yılmaz olmak üzere iki uzman görüşünden faydalanılmıştır. Araştırma uzman görüşleri ve araştırmacının veri toplama ve değerlendirmelerinin toplamını oluşturulan veriler doğrultusunda geręekleřtirilmiřtir.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın sonucunda elde edilmiş olan veriler ve analizler doğrultusunda edinilen bulgulara yer verilmiştir.

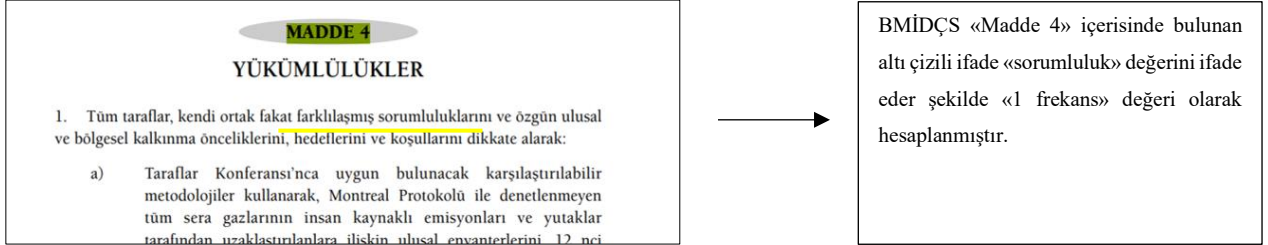
4.1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İçeriğinde Bulunan Değerlere İlişkin Bulgular

BMİDÇS içeriğinde bulunan 26 maddenin belirli değerlere işaret ettiği tespit edilen noktaları Sosyal Bilgiler dersi değerleri doğrultusunda incelenmiştir. İncelenen hususlar neticesinde saptanan değerler aşağıda bulunan tabloda verilmiştir.

Tablo 4.1. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen Değer Vurgusu Bulguları

DEĞERLER	Duyarlılık	Sorumluluk	Dayanışma	Eşitlik	Çalışkanlık	Tasarruf	Bilimsellik	Adalet	Bağımsızlık	Yardımsızlık	Dürüstlük	Barış
M1	1	2	1									
M2	1	1	1		1							
M3	2	4	2	1	1	1	1	1		1	1	
M4	5	4	7		7		7	4	3	6	3	
M5			1		1		1	1				
M6	2		1		3					1		
M7		6	1	1	10		3	3		1	1	
M8		3	1		6			2		1		
M9		1		1	1		6				1	
M10		1			2		1			1	1	
M11		1		1	3			1		1	2	
M12	1	4	2		2		1			1	4	
M13			1									
M14	1	2						7			1	2
M15				2				4				
M16								1				
M17								3				
M18				2								
M19												
M20				1								
M21		1	1									
M22		1						2				
M23								1				
M24								1			1	
M25		1						1	2			
M26											1	
Toplam Frekans	13	32	19	9	37	1	20	32	5	13	16	2
Yüzde %	%6,5	%16,08	%9,55	%4,52	%18,60	%0,50	%10,05	%16,08	%2,51	%6,53	%8,04	%1,01

Tabloda ‘M’ karakteri “Sözleşme Maddesi” anlamını ifade etmekte olup yanında bulunan sayı değerleri sözleşme maddesinin ilgili madde sayısını ifade etmektedir. Buna göre araştırma sonucunda her bir sözleşme maddesinde değere işaret edilir her ifade 1 frekans değeri olarak bulunmuş ve toplam frekans değerleri ve yüzdelerine tabloda (Tablo 4.1) yer verilmiştir. Örneğin aşağıda bulunan sözleşmenin bir ifadenin yorumlanış biçimi;

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde madde içerikleri incelenmiş olup Sosyal Bilgiler Öğretim Programına ait kazandırılması gereken 18 değerden 12 adetinde BMİDÇS'nin maddelerinde değer işaret eder olduğu bulunmuştur. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan; Aile Birliğine önem verme, Estetik, Saygı, Sevgi ve Vatanseverlik değerlerine Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi'nde rastlanmamıştır. Sunulan bulgularda tabloya göre frekans değeri en yüksek %18,60 Çalışkanlık, %16,08 Sorumluluk, %16,08 Adalet değerleridir.

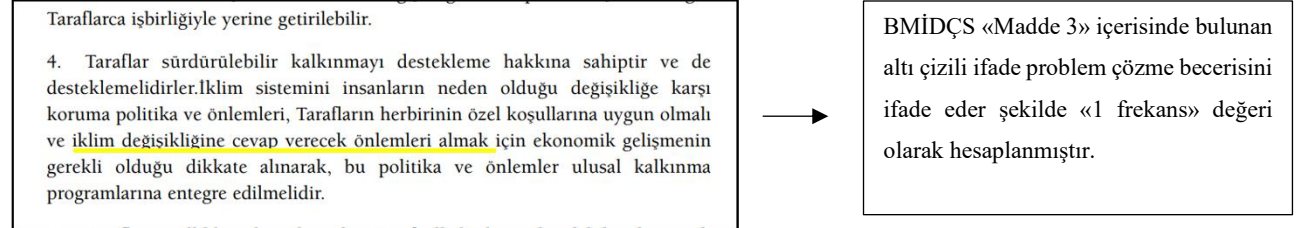
4.2. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İçeriğinde Bulunan Temel Becerilere İlişkin Bulgular

BMİDÇS uyarınca içeriğinde bulunan 26 maddenin içeriği incelenmiş olup maddelerin içeriklerinde belirli değerlere işaret eden noktalar Sosyal Bilgiler dersi becerileri doğrultusunda incelenmiştir. İncelenen hususlar neticesinde saptanan beceri bulguları aşağıda bulunan tabloda verilmiştir.

Tablo 4.2. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen Beceriler Vurgusu Bulguları

BECERİLER	MADDELER	Mekân Algılama	İletişim	Sosyal Katılım	Yenilikçi Düşünme	Girişimcilik	Finansal Okuryazarlık	Karar Verme	Problem Çözme	Kant Kullanma	Eleştirel Düşünme	Gözlem	Politik Okuryazarlık	Araştırma	Hukuk Okuryazarlığı	İş Birliği	Değişim ve Sürekliliği algılama	Çevre Okuryazarlığı	Dijital Okuryazarlık	
M1																				
M2																				
M3																				
M4																				
M5																				
M6																				
M7																				
M8																				
M9																				
M10																				
M11																				
M12																				
M13																				
M14																				
M15																				
M16																				
M17																				
M18																				
M19																				
M20																				
M21																				
M22																				
M23																				
M24																				
M25																				
M26																				
Toplam Frekans	10	26	10	58	96	36	45	26	35	43	31	66	27	6	15	35	62	3		
Yüzde %	% 1,5	% 4,1	% 1,5	% 9,2	% 15,24	% 5,7	% 7,1	% 4,1	% 5,5	% 6,8	% 4,9	% 10,48	% 4,2	% 0,9	% 2,3	% 5,5	% 9,8	% 0,4		

Tabloda ‘M’ karakteri “Sözleşme Maddesi” anlamını ifade etmekte olup yanında bulunan sayı değerleri sözleşme maddesinin ilgili madde sayısını ifade etmektedir. Buna göre araştırma sonucunda her bir sözleşme maddesinde beceriye işaret edilir her ifade 1 frekans değeri olarak bulunmuş ve toplam frekans değerleri ve yüzdelere tabloda (Tablo 4.2) yer verilmiştir. Frekansların her birinin yorumlanış örneği şekildeki örnekte gösterilmiştir:

Araştırma sonucunda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki “Beceri” vurgularına ait bulgular şu şekildedir:

Araştırma sonucunda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde madde içerikleri incelenmiş olup Sosyal Bilgiler Öğretim Programına ait kazandırılması gereken 27 beceriden 18 adetinin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde bulunduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda BMİDÇS'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı becerilerinden en çok %15,24 Hukuk Okuryazarlığı %10,48 Karar Verme %9,84 ile İletişim becerilerini ifade eder şekilde sonuçlanmıştır. Sonuç itibari ile gelecek nesiller için bir örnek teşkil eden uluslararası platformda bir sözleşmenin gelecekte bir uluslararası belge hazırlamada ve iklim değişikliği konusunda önlem almada gereken becerilerin neler olduğu ve önem dereceleri ortaya konmuştur.

4.3. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İçeriğinde Bulunan Kazanımlara İlişkin Bulgular

BMİDÇS uyarınca içeriğinde bulunan 26 maddenin içeriği incelenmiş olup maddelerin içeriklerinde belirli kazanım içeriklerine işaret eden noktalar tespit edilmiştir. Tespit edilen noktalar Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında sınıf düzeyleri ve kazanımlar ile karşılaştırılarak incelenmiştir. İncelenen hususlar neticesinde saptanan bulgular başlıklar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.3. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İşaret Edilen Kazanım Vurgusu Bulguları

BMİDÇS Madde Numarası	BMİDÇS İlgili Maddelerde İlişkilendirilen İfadeler	Sınıf Düzeyi	İlgili Madde ile İlişkilendirilmiş MEB Kazanımları
Madde 2	<ul style="list-style-type: none">-Tehlike kaynaklı etkiyi önleyecek düzeyde durdurmak-İklim değişikliğine uyum sağlamak-İklim değişikliğine doğal bir şekilde uyum sağlama-Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir devamı-Gıda üretiminin zarar görmemesi-Gıda üretiminin zarar görmemesinin sağlanması-İnsan kaynaklı etkiyi önleme-iklim değişikliğine uyum sağlama	4.Sınıf	<p>SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.</p> <p>SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır.</p> <p>SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıır.</p> <p>SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p>
	<ul style="list-style-type: none">-Sürdürülebilir devamlılık-Taraflar Konferansı'nın benimseyeceği kararlar-Yasal belge olmasına vurgu-İş bu sözleşme hatırlatması-Önlenecek düzeyde durdurmayı başarma-İklim üzerindeki insan kaynaklı etki	5. Sınıf	<p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.</p>

	<p>SB.5.7.2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.</p>
6. Sınıf	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.</p> <p>SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.</p> <p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>
7. Sınıf	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p>

			SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.
Madde 3	<ul style="list-style-type: none"> -Ortak ama farklılaşmış sorumluluklar ve güçler -Sosyoekonomik özelliklerin dikkate alınması -Anormal yük oluşması sebebiyle ülkelerin özel koşullarının dikkate alınması -Destekleyici ekonomik sistemi teşvik -Haksız ve ayrımcı olmama -Gelişmiş ülkelerin zararlı etkilere karşı diğer ülkelere karşı öncülük etmesi gerekliliği -En az harcama ile küresel fayda -Kapsamlı bakış açısı ile yaklaşım - Anlaşma gerekliliklerinin ulusal programlar dahiline alınması -İklim değişikliğinin zararlı etkileri sebebiyle alınması gereken önlemler -Gelecek nesillerin yararını koruma -Küresel yarara yönelik önlemler -İklim krizine yönelik iş birliği gereklilikleri -Sonuçları önceden kestirme ve önlem alma -Destekletici ve sürdürülebilir önlemler -Ciddi zararlara sebebiyet veren bir olgunun bulunması durumunda en az hasar ilkesi 	4. Sınıf	<p>SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.</p> <p>SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.</p> <p>SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.</p> <p>SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.</p> <p>SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p>
		5. Sınıf	<p>SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.</p> <p>SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.</p>

<p>-Sera gazı ve yutak kaynaklarının önlemlere dahil edilmesi</p> <p>-Ciddi ve hasar tehlikesi durumlarında meydana gelen hallerin dikkate alınması ve ertelenmeme sebeplerinin açıklanması</p> <p>-Alınacak önlemler ve uygulanacak politikalarda kapsamlılık ve sosyo-ekonomik bağlamların ele alınması</p> <p>-Türkiye'nin de imzacı olduğu antlaşmada ülkelerin üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmesi ve ulusal politikalarla entegre vurgusu</p>		<p>SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.</p> <p>SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.</p>
	<p>6. Sınıf</p>	<p>SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.</p> <p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.</p> <p>SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.</p> <p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p>

			<p>SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>
		7. Sınıf	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıtır.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>
Madde 4	<p>-Kuraklık, çölleşme ve selden etkilenen yerler vurgusu</p> <p>-Afrika ve kıyı bölge örneklerinden hareketle sözleşmenin yerine getirilmesine yönelik gereklilikler</p> <p>-Metodolojiye uygun olarak düzenli zaman aralıklarıyla imzacı ülkelerden gelen verilerin güncellenmesi</p> <p>-En iyi bilimsel bilgiler ile temellendirme</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.3.1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</p> <p>SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.</p> <p>SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p> <p>SB.4.4.1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.</p>

	<p>Mutabık kalınmış giderler ifadesi</p> <p>-Külfet paylaşımları</p> <p>-Yeterli ve öngörülebilir ihtiyaçlar</p> <p>-Taraflar Konferansı'na karşı sunma gerekliliği</p> <p>-Politikaların oluşturulması ile gerekli eylemler söz konusu olması durumunda bunların dikkate alınması</p> <p>-Ülke içi gelir dağılımında kirletici yakıtlara bağımlı ekonomilere dair eylem planları sunulması ve farklı planların ortaya konulabileceğine dair ibareler</p> <p>-Türkiye'nin de içinde bulunduğu tüm imzacı ülkelerin paylaştığı yükümlülükleri kendi niteliklerini göz önüne alarak kendine düşen şekilde yerine getirme, önlem ve politikalar uygulama gereklilikleri</p> <p>-Tüm sektörlerin sürece dahil edilmesi</p> <p>-Ulusal ve uluslararası örgüt ve birliklerin aynı amaç altında toplanması ve iş birliğine yönelik teşvik oluşturulmasına değinilmesi</p> <p>-Eşit ve uygun katkılar</p> <p>-9 farklı önlemin kritik özelliklere sahip ülkelere önlem alınacak şekilde bu alanlara özgü planlar dahilinde yapılması</p> <p>-Teknolojik bilgi ve birikimlerin gerekirse ülkeler arasında transferinin gerçekleştirilmesi, raporların tutulması ve kontrol edilerek iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p> <p>SB.5.1.1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.</p> <p>SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.</p> <p>SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.</p> <p>SB.5.5.4. Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin</p>
--	--	-----------------	---

		<p>üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.</p> <p>SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.</p> <p>SB.5.7.2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.</p>
6. Sınıf		<p>SB.6.1.1. Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.</p> <p>SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.</p> <p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.</p> <p>SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p>

		<p>SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.</p> <p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p> <p>SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>
	7. Sınıf	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.</p>

Madde 5	<p>-Veri paylaşımına olanak sağlamak ve verilerin gözlemlenebilmesine katkıda bulunma</p> <p>-Tekrarlamalardan uzak verilerin araştırılma ve yönetilmesi</p> <p>-Gözlem, teknik kaynaklarının tekrara düşmemesi</p> <p>-Ülkelerin iş birliği yapması önündeki ön koşul olan birbirlerini tanıma ve olumlu iletişim kanallarının kullanılması hususundaki vurgu</p> <p>-Ulusal yetki alanı dışındaki verilerin etik kurallar gereği etik dışı farklı yöntemler ile elde edilemeyeceği nedeni</p>	4.Sınıf	<p>SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p> <p>SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır. becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p> <p>SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.</p>
	<p>-Teknik, sistematik paylaşımların önemi</p> <p>-Gelişmekte olan ülkelere yönelik kaygılar ve onların birtakım ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmeyi ve onların da sözleşme gereğince iklim değişikliğine yönelik yapılması öngörülen eylemlerde aktif olmaları için gösterilecek olan çaba</p> <p>- Uluslararası paydada verilerin paylaşımı noktasında her türlü yeniliklerin ve yapılmış olan çalışmanın ve bunun neticesinde elde edilmiş bilgilerin tekrar edilmemesi adına geliştirilmesi gerekliliği</p> <p>- Araştırma basamaklarına uygun incelemeler ve bu incelemelerin tüm bölgesel, ulusal veyahut uluslararası programlara entegrasyonu</p>	5. Sınıf	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.</p> <p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.</p>
		6. Sınıf	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p>

	<p>- Olumlu iletişim ve birlikte hareket etmeyi öngörme</p> <p>- Araştırmaların teknik, sistemli işleyişini tekrar etmeden paylaşımında bulunarak paralel ilerleyen bir süreç olarak değil ilerleyen ve gelişen bir yapı göstermesi adına ülkelerin bilgi noktasında birbirlerini desteklemesi</p> <p>-Verilerin edinilmesi, değerlendirmesi ve işlerliğe konulması ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine sebep olan üretim-tüketim dengesinin bozulmasına dair bilimsel verilerin ortaya konulması adına her türlü teknolojik gelişmeyi de içine alan yeni analiz ve uygulama tekniklerinin geliştirilmesi öngörülmesi</p> <p>-İklim krizinin olası sebeplerinin küresel boyutta çabayı gerektirmesi</p>	<p>7.Sınıf</p>	<p>SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.</p> <p>SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.</p> <p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.7.1. numaralı Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.5.3. numaralı Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.6. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>
<p>Madde 6</p>	<p>- Taraflarının kendi içlerinde hukuki yaptırımları olan kaynaklar, kurumlar ve devlet organlarında iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik her türlü faaliyet ve planların yürütülmesine ve bu noktada bunların yapılmasında personel ve uzmanlar yolu ile gözlem ve araştırmaların yapılması</p>	<p>4. Sınıf</p>	<p>SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p> <p>üzerine SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler</p>

	<p>-BMİDÇS'nin yükümlülükleri gereği iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini yok etme, en aza indirme çabaları için ülkelerin sorumluluk alma noktasında gerekli stratejilerin geliştirilmesi, ulus içerisinde bulunan yasalar başta olmak üzere hukuki yaptırımları ve bildirimleri bulunan kuralların içeriklerine entegre edilmesi, gerekli uzman ve personel eğitimlerinin yapılması amaca yönelik olarak tamamlanması istemi</p> <p>-İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini yok etme veya en aza indirmede eğitim ve öğretim kanalı ile ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi ve gerekli teknik ve insan donanımına sahip olunması ve bu yolla ihtiyaçlara yönelik yeni çözüm yolları ve malzemelerin gerekliliği</p> <p>- İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini yok etme, en aza indirme hedeflerine yönelik "kamunun bilinçlendirilmesi" ve "eğitim programlarına ve yasal belgelere intikali"</p> <p>-Sözleşmeden doğan sorumluluklarını yerine getirmesi adına yapılması gerekenler</p> <p>- Ulusal çapta ve alt bölgesel çapta katılım sağlama</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.</p> <p>SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.</p> <p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.5.3. numaralı Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>SB.4.5.5.Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.</p> <p>SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.</p>
--	---	-----------------	--

6. Sınıf	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.</p> <p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p> <p>SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>
7. Sınıf	<p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>
4. Sınıf	<p>SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.</p>

<p>Madde 7</p>	<p>-Sözleşmeye taraf olan ülkelerden maddi, teknik veya kaynaklar açısından yükümlülükleri yerine getirmede birtakım zorluk yaşamakta olan ülkelere sözleşme uyarınca destek sağlanmasının uygun bulunması</p> <p>- Bilimsel ve metodolojik, teknolojik birikimlerin değerlendirilip geliştirilebilmesi için bu unsurların ayırımına gidilmiş olması gerekliliği</p> <p>-Dönemsel olarak taraf ülkelerden gelen raporların incelenmesi, gerekli önlemlerin alınması için tüm imkanların kullanılması, geliştirilmesi gereklilikleri</p> <p>-Küresel manada tüm sektörleri içine alan etkilerden söz edilmesi üzerine, emisyonları sınırlandırmak ve gazların emilimini artırmak ve dolayısı ile iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak</p> <p>-Dönemsel olarak incelenmesi için ileri bir noktaya taşımak adına uygun metotlar geliştirilmesi</p> <p>- Küresel çapta tüm sektörleri içine alan etkilerden söz edilmesi üzerine, emisyonları sınırlandırmak ve gazların emilimini artırmak ve dolayısı ile iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak</p> <p>-Tanımlı sorumlulukların yerine getirilmesi için taahhütte bulunulması</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.</p> <p>SB.4.3.3. numaralı “Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.”</p> <p>SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p> <p>4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.</p> <p>SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.</p> <p>SB.4.5.3. numaralı Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p>
-----------------------	--	-----------------	---

<p>-Sözleşmeye ülkelerin bilinmesi ve ayrıca önceden bildirmek kaydı ile gözlemci statüsünde konferansa katılım sağlanabileceği</p> <p>-Taraf ülkelerin dönemsel raporlarını sunulması, iklim değişikliğinin etkilerini azaltabilmek adına belirli sınırlanmaların yapılabilmesi ve tüm problemlere yanıt verilmesi gereklilikleri</p>		<p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.</p>
<p>- Tarafların imkanlar doğrultusunda diğer ülkelerle eşgüdüm sağlayarak gelişmelerin sürdürülmesi ve iklim değişikliğinin etkilerini kontrol etmeyi öngörmesi</p> <p>- Sözleşmede karar kılınmış uygulama ve alınan önlemlerin etkililiğini ölçme adına taraf ülkelerce kendilerine ait ilgili verilerin dönemsel gelişim raporlarını Taraflar Konferansı'nda sunması gerekliliği</p> <p>-Madde 11'e atıfta bulunularak tanımlanmış olan; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin farklı ekonomik, sosyal, teknolojik kaynak farklılıkları sebebi ile sorumluluklarına dair ayrımların yapıldığının belirtilmesi</p> <p>-Sözleşmenin varlığı ve muhtevası gereği tarafları bir araya getirerek çözüm arayışı, sorumlulukları beraberinde getirmesi</p>	<p>6. Sınıf</p>	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.</p> <p>SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.</p> <p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>
	<p>7. Sınıf</p>	<p>SB.7.1.2. numaralı "Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>

	<p>- Taraflarca alınan önlemlerin, tekniklerin, yöntemlerin, analiz ve araştırmaların bilgisine yönelik kaynak paylaşımlarının yapılıp geliştirilmesi ve sürdürülmesi</p> <p>-İklim değişikliğinin etkisini en aza indirmek adına koşulların daha iyiyi hedeflemesi sebebi ile uluslararası örgütler ve bunun dışında olan diğer örgütlerle de iş birliği yapılarak destek sağlanmasına yönelik ibareleri</p>		<p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p>
<p>Madde 8</p>	<p>- Taraflar Konferansı'nda karar kılınmış olan gerekli faaliyetlerin sürdürülebilmesi adına oluşturulmuş sekreteryanın gerekli görülen düzenlemeleri yapması, verileri düzenleyip paylaşması, belirli tasarruflarda bulunmasının öngörülmesi</p>	<p>4. Sınıf</p>	<p>SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p> <p>SB.4.7.4. Farklı kültürlere saygı gösterir.</p>
	<p>-Sekreteryanın imzacı ülkelerden gelen raporları derleyip paylaşması, oturum düzenlerini yapabilmeleri için ülkelerin varlığını tanıması gerekliliği</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p>
	<p>- Sekreteryanın gerekli görülen işleri iş birliği içinde sürdürmesi gerekliliği</p>	<p>6. Sınıf</p>	<p>SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.</p>
	<p>- Sözleşme için bir araya gelmiş olması ve belirlenen alt organların görevlerini yerine getirmede belirli ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkması</p>	<p>7. Sınıf</p>	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.</p> <p>7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.3. Kurumların sivil toplum kuruluşlarının</p>

			<p>çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p>
Madde 9	<p>-Kurulmuş olan bilim ve teknoloji alanındaki danışma organının uzmanları içererek iklim değişikliğiyle ilgili her türlü alanda gerekli araştırmaların yapılmasına ve raporların oluşturulmasına kaynaklık sağlaması</p> <p>- Sözleşmenin yükümlülüklerini yerine getirmek adına uzmanları kapsayan bir organın kurularak tüm bilimsel ve teknolojik ihtiyaçlara cevap verici çözümlerin bulunması amaçlanması</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.</p> <p>SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.</p> <p>SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p>
	<p>- İklim değişikliğine karşı gerekli önlemlerin alınması, zararların ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi amacı ile raporları sunup değerlendirmesi ve bunun dışında tarafların bilimsel eksiklerini yerine getirici çözümlerde yardımcı olması</p> <p>- Danışma organının gelişmekte olan ülkelere yönelik sözleşmenin sorumluluklarını yerine getirmekte yardımcı olmak adına verilen öneriler</p> <p>-Sözleşmenin yükümlülüklerini yerine getirmek adına kalkındırma hedeflerine yardımcı olma</p> <p>- Farklı bilim dalına ait uzmanları tarafından iklim araştırmalarında bulunması</p>	5. Sınıf	<p>SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.</p>

<p>- Farklı paydaşlar örneğın devlet, hükümet dışı kuruluşlar gibi paydaşlarla hareket etmesi</p> <p>- Danışma organının bir uluslararası sözleşme sonucu doğması ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir platform olması sebebi</p>		<p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.</p>
	<p>6. Sınıf</p>	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.</p> <p>SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.</p> <p>SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.</p> <p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>
	<p>7. Sınıf</p>	

			<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p>
Madde 10	<p>- Sözleşme madde 4'e atıf yapılması bakımından madde de yer alan belirli stratejik alanlarda sözleşmenin yükümlülüklerinin yapılabilmesi için birtakım problemlerle noktaları olan bu yerleri de içine alan bunun haricinde imzacı tüm ülkelerin farklı konumları gereği sorumlulukları farklılaşması ve bu sebeple Taraflar Konferansı'nın aldığı kararları uygulayabilmesi için ülke ve çevresinin konum, iklim vb. özelliklerinin bilinmesi gerekmesi</p> <p>- İhtiyaç dahilinde kurulduğu belirtilen uygulamada yardımcı olacak olan organın yürürlük sağlarken yapacağı çalışmalarda iklim değişikliğinin farklı doğal ve beşerî unsurları da içermesi</p> <p>- Madde 4'e atıfta bulunulması nedeniyle uygulamaya yardımcı organın tüm çalışma ve uzmanlık alanlarında yardımcı olup raporlar sunması gerekliliklerinden söz edilmesi</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.3.1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p> <p>SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.</p> <p>SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p> <p>SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.</p> <p>SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.</p>

<p>-Uygulamaya yardımcı organın bütün imzacı ülke temsilcilerinin katılımı ile oluşturularak yükümlülüklerin yerine getirilmesi noktasında gelişimler kat etme, teknik bilgi ve ürünler ile fikir üretme ve bu gelişimleri rapor halinde Taraflar Konferansı nezdinde sunma gereklilikleri</p> <p>-Tüm yönleri ile rapor sunumunun yapılması</p> <p>- Konferansa yardımcı olarak tüm temsil üyelerinden oluşmuş bir danışma organının kurulmuş olması ve madde içeriğinde bu kurulmuş olan organın kurulma amacı, görev ve sorumluluklarından söz etmesi</p> <p>- İhtiyaç dahilinde oluşturulmuş uygulamaya yardımcı organın taraf ülkelere yönelik iklim değişikliğinin etkililiğini en aza indirme, yok etme, kontrol sağlamaya yönelik amaçları dolayısıyla bilinç oluşturma ve destekleri</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p>
<p>- Ülkelerin sözleşmenin yükümlülüklerini yerine getirirken Türkiye'nin de imzacı olması dolayısıyla birlikte hareket ilkesi icap etmesi ve hem olumlu ilişkiler geliştirmek hem de sözleşmenin gereklerini uygulama noktasında Türkiye'nin komşuları ile ilişkisini sürdürmesi söz konusu olması</p> <p>- İklim değişikliğine yönelik çalışmaların ve raporların hazırlanması ve bunun sözleşmeye ve bir takım sorumluluk ve haklar çerçevesinde kâğıt üzerinde kalıcı bir belge niteliği ile oluşturulması</p>	<p>6. Sınıf</p>	<p>SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p> <p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.</p>

	<p>- Tüm imzacı ülkelere açık olan yardımcı organın küresel boyuttaki iklim değişikliğine yönelik araştırmaları sürdürecektir desteği sürdürmesi amaçlarından bahsedilmesi</p>		<p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p>
		<p>7. Sınıf</p>	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.5.3. numaralı “Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p>
<p>Madde 11</p>	<p>- İklim değişikliğinin etkilerini önleme noktasında mali mekanizmanın nasıl işlediğine dair görev, sorumluluk, uygulama çerçevesi ve yetkilerine yer verilmesi</p> <p>- Teknoloji transferini de içine alan gerekirse temini sağlanan bir mali kapsamın ele alınması, içeriklerinin saptanıp ilgili ihtiyaca göre kullanım durumunun oluşması</p> <p>- Gerekli olan teknolojik veya farklı ihtiyaçları içeren gereklilikler durumunda ihtiyacın teminine yönelik yeterliliklerin saptanmasıyla ve birimlerin birlikte kararı ile ihtiyaçların giderilmesinden söz edilmesi</p>	<p>4. Sınıf</p>	<p>SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.</p> <p>SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.</p> <p>iSB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p>

	<p>-Farklı birimlerin söz sahibi olduğu bir mekanizma ile gerek bağış gerekse yardımlar yolu ile sağlana ve ihtiyaçlar dahilinde temsilciler aracılığıyla ve eşitlikçi bir ilke ile kaynakların kullanımına ilişkin kararlar</p> <p>- Mali mekanizmanın farklı ülkeler tarafından iş birliğince sürdürülmesi, kaynakların edimi, teknolojinin transfer edilmesi ve kullanımında belirli usullerle hareket edilerek yürütülmesi</p> <p>-Eşitlikçi bir ilkeyle temsillerin sağlandığı mali bir kaynak mekanizmasından söz edilerek bu oluşumun nasıl sürdürüldüğü ve sorumluluklarının nasıl paylaştırıldığı ve kullanım usullerine dair nelere dikkat edilmesi gerektiğinden bahsedilmesi</p> <p>-Mali mekanizmanın kaynakların kullanımında önceden hesap edilen tutarla tutarlı bir edinim sağlanması ve kaynakların kullanımında şeffaflık ilkesiyle belgelerin ve kayıtların tutulmasına dair ibarelere değinilmesi</p>	<p>5. Sınıf</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.</p> <p>SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.</p>	
		<p>6. Sınıf</p> <p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>	
		<p>7. Sınıf</p> <p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p>	
<p>Madde 12</p>	<p>- Sözleşmeye dahil olan ülkelerin ilk bildirimlerini yapacakları tarihler sözleşme dahilinde belirlenerek en az gelişmiş ülke tarafları hakkında bu süre esnek tutularak ülkenin kendi kararına bırakılarak pozitif bir ayrıcalık tanınması</p>	<p>4. Sınıf</p> <p>SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.</p> <p>SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p>	

	<p>-Taraflar Konferansı'na, hazırlanmış olan dönemsel raporların emisyon oranları ve yutaklar tarafından emilimi ve sözleşmenin öngördüğü, bildirimini istediği tahmini verilerin ve ayrıca ülkelerin sözleşmeye dair aldıkları önlemleri, yürüttükleri projeleri şeffaf bir şekilde sunması istemi</p> <p>- Raporların sunumu, projeler, önlemlerin tümü iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini önlemek, kontrol etmek ve en aza indirme amaçlarını taşıması</p>		<p>SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p>SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.</p> <p>SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p>
	<p>- Sözleşme uyarınca alınan önlem ve oluşturulan politikaların ne ölçüde gerçekleştirildiğine, nelere dikkat edildiğine ve gerekli ayrıntılı açıklamaları</p> <p>- Taraflar Konferansı katılımcıları ve iş birliği yapmaya olan vurgusu bulunması ve ilgili ülkelerin tanınmasını gerektirmesi</p> <p>-Sözleşmenin ilgili maddesinde geçen bildiri sunma süresinin az gelişmiş ülkelerde serbest bir zamana bırakılmış olması</p> <p>-İmzacı ülkelerden herhangi birinin iklim değişikliğine yönelik proje fikri olması durumunda mali kaynak yardımı alması hakkı olduğu ve bu nedenle talep edebilmelerinin mümkün olduğu belirtilmesi</p> <p>-İmzacı ülkelerin birlikte bir bildiri kapsamında yükümlülüklerini iş birliği şeklinde gerçekleştirdiklerine dair konferansa bilgi sunabilmesi</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.</p> <p>SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.</p> <p>SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.</p> <p>SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.</p>
		<p>6. Sınıf</p>	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p>

	<p>- Taraflar Konferansı'na verilmesi gereken bildirimlerin açıkça belirtilmesi ve sorumlulukların net ifadelerle tanımlanarak her katılımcının paylaşımıyla sürdürülmesi, belirli haklara sahip olunması</p> <p>- İmzacı ülkelerin bildirimde bulunması, ayrıntılı emisyon bilgilerinin raporların bildirilmesi gereklilikleri ve tüm uygulama sonuçlarının paylaşılması</p> <p>- Taraflar Konferansı'nda yer alan her üye birbirlerini tanıma ve iş birliğine açık bir platform içerisinde bulunma niteliklerine sahip olması</p> <p>-İklim değişikliğine yönelik çalışmalarda ortak bildiride bulunma hakkı, düzenli bildirilen verilerin değerlendirilmesi ve konferans nezdinde görüşülmesi nitelikler</p>		<p>6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.”</p>
		7. Sınıf	<p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>
Madde 13	<p>-Herhangi bir olay veya durumunda karar kılınması hususunda ülkelerin çok boyutlu düşünerek birlikte karar verilmesi</p> <p>-Ortak karar ve analiz ederek uygulamaların sonuçlandırılmasından söz edilmesi</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.</p> <p>SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.</p> <p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p>
		5. Sınıf	<p>SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.</p>

			<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.</p>
	6. Sınıf		<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.</p>
	7. Sınıf		<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>

Madde 14	<p>- Bir anlaşmazlık durumu söz konusu olduğu zaman tarafların bölgesel bir ekonomik birlikte olup olmadığına göre farklılıklar olması, bunun dışında anlaşmazlık söz konusu olduğu takdirde iki yolun bulunduğu; Birincisi Uluslararası Divanı yolu ile çözüm seçeneği ikinci yol ise konferansça hakemlik için düzenlenmiş olan ek doğrultusunda kararın kesinleşeceğine dair bildirimdir. Bu noktada bu iki seçeneğin de ülkelerin anlaşmazlık da haklarını kullanması yolu ile sürdürülebileceği</p> <p>-Saptanmış prosedürler gereği her taraf ülke bildirimleri doğrultusunda işlerlik kazanacak kararların sorumluluğunu alması gerektiği</p> <p>-İmzacı ülkeler arası anlaşmazlıklarda ülkelerin bölgesel ekonomik teşkilata dahil olup olmamasına bakılması ve çıkan anlaşmazlık durumlarında ülkeler arası ilişkilerin önemli olması</p> <p>-İmzacı ülkeler arası anlaşmazlıkların doğması durumunda oluşturulacak olan komisyonun “eşit miktarda üye” ve “ortak karar” ile belirlenmiş olan bir başkan dahilinde sorunun karara bağlanması</p> <p>- Anlaşmazlıkların hangi sebep olursa olsun ve hangi taraf bildirimde bulunursa bulunsun uzlaşma komisyonu dahilinde çıkacak karara bağlayıcı eylemlerde bulunması gerekliliği</p> <p>-Çözüm yollarının eşitlikçi katılım ve hakkaniyetli bir nihayetlendirme ile gerçekleşmesi</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p> <p>SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.</p>
	5. Sınıf	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.</p>	
	6. Sınıf	<p>SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.</p> <p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p> <p>SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.</p>	
7. Sınıf	<p>SB.7.1.1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.</p> <p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p>		

	<p>- Anlaşmazlıklar çözümünde bildiri de bulunacak ülkelerin prosedürlerine dair ülkelerin bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatı dahilinde olup olmamasına bağlı olarak bildirimlerin alınmasında ayrıma gidilmiş olması</p>		<p>SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.</p> <p>SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.</p>
<p>Madde 15</p>	<p>-Sözleşmede yapılabilecek herhangi bir değişiklikle ilgili hükümler içermekle birlikte ilgili değişiklik tekliflerinin nasıl ve ne şekilde gerçekleştirilebileceği</p>	<p>4. Sınıf</p>	<p>SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır.</p> <p>SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.</p>
	<p>- Tarafların değişiklik önerilerini olumlu ya da olumsuz karşılayarak bu fikirlerine uygun bir oy kullanması ve bunun ayırımına gitmesi gerekliliği</p> <p>-Sözleşmede değişiklik tekliflerinin onaya sunması ve kabulü olması durumunda da belirtilen süreçte taraflar için yürürlükte olacağı belirtilerek böylelikle taraflar kendi iradeleriyle kullandıkları oyların neticesinde değişikliklerin sorumluluklarını alacak olmaları</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.</p> <p>SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.</p>
	<p>- BMİDÇS'nin içeriğinde herhangi bir değişikliğin öneriler ve oturumlar ile kabul edilebileceği, ülkelerin kendi iradeleri ile oyların belirlenip bu haklardan faydalanarak uygulamaya konulması</p>	<p>6. Sınıf</p>	<p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.6.3. numaralı Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p> <p>SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.</p>
	<p>- Değişiklik tekliflerinde sekreteryanın imzacı ülkelere belirli bir sürede bildirim yapılması ve sekreteryanın ayrıca depozitere olan bildirimini yapması gibi süreçleri içermesi ve her kararın görüşülmesi ve bunları yaparken söz söyleyicilere olan bağlılık ve bildirimlerin yapılması gereklilikleri</p>	<p>7. Sınıf</p>	<p>SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.</p>

Madde 16	<p>-Eklere dair değişiklik ve onaylama durumlarının usullerine dair bilgilerin yer alması; bu değişikliklerin ihtiyaç ve zamanın olanaklarına göre değişmesi</p> <p>- Eklerin kabul edilmesi ve değiştirilmesi durumlarında usullere uygun yapılmış her yeni sorumluluğun da diğerleri gibi yürürlükte uygulamaya konması</p> <p>-Ekler ile ilgili bahsedilen hususlarda ülkelerin gelişmelere uygun ve önerileri doğrultusunda kabul ve değişiklik talepleri önerebilmesi</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır.</p> <p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p> <p>SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.</p>
	<p>-Eklerin değişimi ve onaylanması hususunda kabul edilmiş olan kriterler doğrultusunda yapılmış bir değişikliğin diğer maddeler ile aynı nitelikte sorumluluğunun alınması gerekmesi</p> <p>-Eklerin onay ve değişimi konusunda bir talepte bulunma ve istem hakkına sahip olması, bu neticede kabul edildiği takdirde uygulanması sebebi</p> <p>-Eklerin onay ve değişikliğine ilişkin alınan kararların imzacı olan ülkeleri bağlayıcı olması</p> <p>-Eklerin bilimsel, teknik vb. birtakım işlevsel bilgilerin tamamlayıcı olarak sunulacağı ve bununla sınırlı kalacağı bildirilmesi</p>	5. Sınıf	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.</p>
		6. Sınıf	<p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p> <p>SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p> <p>SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.</p>
		7. Sınıf	<p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.</p>

	<p>-Eklerin onay ve değiştirilmeye uygun bulunması bunları talep edilmesi bakımından hak ile nitelendirilirken söz konusu değişim ve eklerin kabulünde eşit oy hakları olması, ihtiyaçlara yönelik olarak sözleşmeye belirli bir zaman sonra eklenmeleri</p>		
Madde 17	<p>-Protokollerin hazırlanma ve uygulanmasının sözleşmenin gerekli görülen ihtiyaçları ve nitelikleri</p> <p>-Protokollerin kimler tarafından alınabileceğini ve taraf olarak kabul edilebileceğine ilişkin tanımları</p> <p>-Protokollerin iletilmesi ve niteliklerine ilişkin yargılarda sözleşmenin protokolleri gereği sözleşmenin imzacı ülkelerini bağlaması, onlara ithafen aktarım yapılmak amacıyla hazırlanmış olması ve onlara sorumluluk yüklemesi</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p>
	<p>-n protokollere dair içerikte protokollerin sözleşmenin muhtevasını açıklayarak imzacı ülkelere yok göstermesi, hakları açıklaması ve kullanımını tasvir etmesi</p> <p>-İmzacı her ülkeyi bağlayıcı niteliklerin açıklanması ve bunların oturumdan önce bildirim yapılarak ülkelerin bilgilendirilmesi bu noktada ülkelerin oturumlarda yöntem bakımından protokolleri takip etmesi</p> <p>-Konferans oturumlarında her ülkeye bildirim daha önceden yapılmak suretiyle olumlu ve oturumu ilerletici gereklilikleri hatırlatan protokoller</p>	5. Sınıf	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.</p>
		6. Sınıf	<p>SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p>
		7.Sınıf	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p>

	-Protokollerin dağıtımını konusunda bağlayıcılığının yalnızca imzacı ülkelere olduğu vurgusunun yapılması ve bu ülkelerin tanınması gereklilikleri			
Madde 18	-Oy kullanım haklarına dair bilgiler, eşit oy kullanımı ve ne gibi durumlarda oy kullanılacağı	4. Sınıf	SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar. SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.	
	-Oy kullanmada bilinçli seçimlerin yapılması	5. Sınıf	SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır. SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır. SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.	
	-Oy kullanım haklarının dağılımı ve işlevlerinin açıklanması -Hakların kullanılmasının sözleşmeden doğan bir hak olması -Oy kullanımının belirli çerçevelerde sözleşmeye imzacı ülkelerin haklarından olması -Sözleşmede değinilen sorunlara ilişkin çözüm niteliğindeki durumlarda ortak karar amacı taşıyan olayların nihayetlenmesinde öne sürülmesi			
	-Sözleşmede dile getirilen sorun ve çözüm yollarına ilişkin görüşülen durumlarda çözüm yöntemlerine tesir eden unsurların ele alınması	6.Sınıf	SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur. SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır. SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar. SB.6.6.3.Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.	

		7. Sınıf	SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.
Madde 21	-Başlıca ihtiyaca yönelik oluşturulmuş sekreteryaya ve mali mekanizmaların tümü iklim değişikliği sorunu sebebiyle çözüm odaklı kurulması	4. Sınıf	SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.
	-İklim değişikliğinin etkilerine yönelik çözümlerde kullanılacak mali getirileri olan bir fondan bahsedilirken bu fonun cevap verici olması için bilinçli hareket ve küresel katılım sağlanması gereklilikleri		SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.
	-Küresel Çevre Olanığı mekanizmasının uygun amaçlara hizmet edebilmesi adına küresel boyutta katılımı artırmayı hedeflemesi	5. Sınıf	SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.
	-Geçici olarak yapılan değişikliklerde geçici sekreteryanın sorumlulukları ve görev çerçevesinin çizilmesi ve diğer ülkelerle olan ortak hareketlerine değinilmesi		SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.
-Geçici sekreteryanın işleyiş akışında uygun nitelikte aktarımlar yapabilmesi adına bilimsel kaynaklardan, kurum ve kuruluşlardan faydalanarak temellendirilmesi hususları	6.Sınıf	SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.	
-sorunların yanında çözüm olarak “kuruluş” ifadelerinden ve yardım almadan bahsedilmesi		SB.5.4.5. numaralı “Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.”	
-Geçici sekreteryanın uygun nitelikte işleyiş sürdürebilmesi için Hükümetlerarası Panel ile olan ortak hareket mekanizmasını geliştirmesi böylelikle sorunlara yönelik net ve amacına uygun çözümler bulunabilmesi		SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.	
			SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.
			SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
			SB.6.6.3. numaralı Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.

Madde 22

<p>-Geçici düzenleme ile oluşturulmuş yapının başka ülkeleri içine alan platformlarla olan iş birliği vurgusu</p> <p>-Sekreteryanın vazifelendirilmiş olduğu durumların geçiciliği ve zamanından söz edilmesi koordine zamanın geçerlilikleri</p> <p>-İstemlerin gideriminde yapılması öngörülen paylaşımların bilimsel ve teknik donatıları içine alacak şekilde iletimi</p> <p>-Bilim ve teknik konularının ele alınıp diğer ülkelerle iş birliği ile yürütümünde hem kuruluşlar hem birimler olarak paylaşımların yapılması istemi</p>	<p>7. Sınıf</p>	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.</p>
<p>-Sözleşmenin ülkelerce kabul edilmesinde veya ekonomik teşkilat üyelerince nasıl bir rol dağılımı olacağı ne tür katılım şartları ile karşı karşıya olacakları, sorumluluklarının belirtilmiş olması gerekliliği hangi unsurların tamamlanması ile imzaya açılacağı gibi durumların belirtilmesi ve ayrıca ülkelerin ve teşkilatların bunları belirlemedeki iradelerini kullanarak karar verme durumları</p>	<p>4. Sınıf</p>	<p>SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır.</p> <p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p>
<p>-Sözleşmenin imzacı ülkelerinden biri olmadığı halde imzacı bir bölgesel ekonomik teşkilatın üyesi olması durumunda onlara da sorumlulukların doğduğunun belirtilmesi</p> <p>-Sözleşmenin bir tarafı olsun ya da olmasın</p>	<p>5. Sınıf</p>	<p>SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.</p> <p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p>

	<p>kendini bağlayıcı bir ekonomik teşkilata bağlı dahi olsa birlikte hareket etme amacıyla birleşmiş toplulukların bir parçası olması sebebiyle diğer ülkeleri tanıma zorunluluğunun doğması</p> <p>-Kabul, onay gibi durumların gerekli birimlere iletilirken görev sorumluluklarının açıkça betimlenerek bildirilmesi</p> <p>-Sözleşenin ülkeler nezdinde uygun bulunup onaylanması, bunun iklim değişikliğinin zararlı etkileri sebebi ile önlem ve engelleyici olarak ülkelerin iş birliğine dayalı olarak sürdürmesi</p> <p>-Yükümlükler doğurabilecek teşkilatların dahilinde olup olmama durumlarının sorgulanarak hareket edilmesi Gerekliliği ve bu nedenle ülkelerin tanınmasını gerektirmesi sebebi</p>	6.Sınıf	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p> <p>SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>
		7. Sınıf	<p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıtır.</p>
		4. Sınıf	<p>SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p>
Madde 23	<p>-Sözleşmenin belirlenen sürelerden itibaren yürürlük dahilinde olması ile sözleşmeden doğan yenilik doğurucu ve yaptırımı içeren unsurlarından doğan haklar</p> <p>- Maddelerin içeriklerine dair tüm sorumlulukların imzacı ülkeleri bağlaması</p> <p>- İklim değişikliğinin getirmiş olduğu olumsuz koşullara ilişkin iyileştirilmiş imkanları gözeterek doğan hakların kullanılması durumu</p> <p>- Bölgesel ekonomik teşkilatın vermiş olduğu herhangi bir belgeye ilişkin bu teşkilat içerisinde imzacı olan ülkelerin kendilerinin belirtmiş olduğu bildirimlere ek olarak görülemeyeceği</p> <p>- Sözleşmenin hükümlerinin işlerlik kazanabilmesi için</p>	5. Sınıf	<p>SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.</p> <p>SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.</p>
		6.Sınıf	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p>

	<p>konulan süre ile ortak imzalarla kurulu sözleşme hükümlerince ortaya konan tüm hakların kullanılması ve ortaklaşa uygulanması</p> <p>- Uygulamaya konacak bu maddelerin temellerinin kurulu sözleşme hükümlerinden gelen sorun çözücü olduğu karara bağlanmış hükümler doğrultusunda olması</p> <p>- İşbu sözleşmenin hükümlerinin, işlerlik kazanıp uygulanmaya başlanması için kabul edilen süre ile başlanması</p>		<p>SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.</p>
		7. Sınıf	<p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p> <p>SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.</p>
Madde 25	<p>-Sözleşmeden çekilmeye dair hususlar noktasında ülkelerin sözleşmeye dahil olmaktan sonraki süreçlerde istediği zaman kendi iradelerinde istek ve ihtiyaçlarını tespit ederek bildirimde bulunması</p> <p>-İstek ve ihtiyaçlarını tespit etme aşaması sonrası verdikleri karar neticesinde çekilme kararını verme iradesine sahip olması noktası</p> <p>-Sözleşmenin imzacı ülkelerinin iradeleri doğrultusunda belirlenen süre olan üç yılın geçmesi durumunda çekilme kararı alırlar ise bu haklarını kullanabileceklerine dair içerik bulundurması</p> <p>-İmzacı oldukları sözleşmenin çekilme hususundaki bu kararlarından mütevellit sözleşmenin maddesinde "taraf olunan her protokolden" çekilmiş olduğu varsayılması sebebiyle de bu hususların doğurmuş olduğu yenilikleri de kapsamı, sorumlulukları yüklenmesi</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır.</p> <p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p>
		5. Sınıf	<p>SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.</p> <p>SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.</p> <p>SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.</p>

<p>-Ülkelere tanınmış olan sözleşmeden çekilme hakkının beraberinde getirmiş olduğu tüm protokollerden de ayrılmış sayılması</p> <p>-İmzacı ülkelerin ayrılmalarına dair hususlarda belirli bir süre geçmeden ayrılma durumlarının olmaması, ihlal edilemeyeceği ve çekilme hakkı işleminden nasıl yararlanılabileceği durumları açıklaması</p> <p>-Sözleşmeden çekilme hakkının kullanılmasında ülkelerin kendi özellikleri doğrultusunda vermiş oldukları kararlara bağlı olarak üstlenilen rollerin devamı veya Sonlandırmasının tayinini kendilerinin yapabilmesi</p>	<p>6.Sınıf</p>	<p>SB.6.1.1. Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.</p> <p>SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.</p>
<p>-Sözleşmeden çıkma işlemlerini içeren bir dizi bilgileri eşliğinde, içinde bulunulan uluslararası kuruluşlar içerisinde imzalanmış olan protokollerin bilinerek takdirleri gereği dahil olma ve ayrılma haklarını kullanabilmeler</p> <p>-Sözleşmeden çekilme kararı veren bir üye ülkenin belirlenmiş olan üç yıl kapsamı sonrası bildirim sonrası belirlenen çerçeveleri takip ederek ve olumlu bir iletişim kanalı ile çıkış sürecini gerçekleştirmesi</p>	<p>7. Sınıf</p>	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.</p>

<p>Madde 26</p> <p>-Sözleşmede belirtilen altı dili içeren metinlerinin de eşit bir geçerliliğe sahip olduğunu bildirmesi</p> <p>-Sözleşmenin kimlerin imzası eşliğinde, ne tür bir geçerlilik ile gerçekleştirildiğinin açıklanması</p> <p>-Sözleşmenin muhtevasına özgü hak ve sorumluluklarına dair yükümlülükleri kabul ettiğini bildirir niteliği</p> <p>- Kabul edilmiş metinlere imzacı olunmasıyla birlikte bu sözleşmeden doğan hak ve sorumlulukların ediniminin de gerçekleşmesi</p> <p>-Farklı dillerdeki bu sözleşmenin eşit olarak geçerli sayılması ve bu dillerin ve tarafların tanınmasını gerektirmesi, sözleşmede bunların hangi diller ve hangi ülkeler olduklarının bildirilmesi</p> <p>-Sözleşme geçerlilik kabullerinin ülkelere imzalanması durumunda bu sözleşmenin hak ve sorumluluk edinimi ile sürdürülmesi gerekliliği</p> <p>-Sözleşmeye dahil olmaya dair temsilciler aracılığıyla katılım hakkının bulunması</p> <p>-Temsilciler aracılığıyla ülkelerin sözleşme kapsamına dahil olması, sözleşmenin konusu gereği küresel boyutta etkilenilen iklim değişikliklerine yönelik birlikte hareket etmeye yönelik eylemleri içermesi</p>	4. Sınıf	<p>SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.</p> <p>SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.</p> <p>SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.</p> <p>SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.</p>
	5. Sınıf	<p>SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.</p> <p>SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.</p>
	6. Sınıf	<p>SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.</p>
	7. Sınıf	<p>SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p>

<p>-Sözleşmeye dahil olma konularından bahsedilmesi ve iletişim yollarından yazılı iletişime dahil olan sözleşme unsurunun küresel bir sorunun çözümüne yönelik görüşmelere kaynaklık etmesi</p> <p>-Sözleşmenin akdedilme yılının madde içeriğine eklenmiş olarak kayıt altına alınması, bilginin saklı tutulması ve sözleşmenin akdedilmiş şekillerinin farklı dillerde saklanmasına yönelik açıklamaları</p>		
---	--	--

Yapılan içerik incelemesinde BMİDÇS Madde 1’de Tanımların yer alması sebebiyle, Madde 19 ise sadece Depoziter’in neyi/kimi nitelediği bakımından tek bir yargı açıklaması bakımından, Madde 20 sözleşmenin kimlerin imzasına açık olduğunu açıklaması bakımından, Madde 24 ise sadece sözleşmeye ait hiçbir çekincenin konulamayacağına dair yargı bildirmesi sebebi ile herhangi bir kazanıma rastlanmamış olup bulgular başlıklarında yer verilmemiştir. Sözleşme maddelerinin bir kazanımı işaret eder cümleleri ve bildirimleri tabloda verilerek diğer sütunda ise hangi sınıf düzeyinde hangi kazanımı ifade ettiği verilmiştir. Kazanımların pek çoğu farklı maddelerde de işaret eder olarak görülmüştür. Her işaret eder cümle “1 frekans değeri” olarak görülüp buna göre sözleşme maddelerinde kaç defa bu kazanım işaret edilmişse frekans değerleri toplamı olarak toplanarak Tablo 4.3’te bilgilerin sayısal verileri aşağıdaki tablolarda sayısal olarak ifadelerine yer verilmiştir.

Tablo 4.4. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 4. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

KAZANIMLAR	TEKRAR ETME SAYILARI (FREKANS)
SB 4.1.1.	-
SB. 4.1.2.	-
SB. 4.1.3.	4
SB. 4.1.4.	3
SB. 4.1.5.	4
SB. 4.2.1.	-
SB. 4.2.2.	-
SB. 4.2.3.	-
SB. 4.2.4.	-
SB. 4.3.1.	2
SB. 4.3.2.	-
SB. 4.3.3.	6
SB. 4.3.4.	6
SB. 4.3.5.	-
SB. 4.3.6.	10
SB. 4.4.1.	2
SB. 4.4.2.	1
SB. 4.4.3.	-
SB. 4.4.4.	6
SB. 4.4.5.	5
SB. 4.5.1.	12
SB. 4.5.2.	1
SB. 4.5.3.	7
SB. 4.5.4.	3
SB. 4.5.5.	10
SB. 4.6.1.	5
SB. 4.6.2.	8
SB. 4.6.3.	3
SB. 4.6.4.	-
SB. 4.7.1.	11
SB. 4.7.2.	3
SB. 4.7.3.	-
SB. 4.7.4.	1
TOPLAM	113 TEKRAR

Tabloya göre Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde, 4.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam “113 ifade” tespit edilmiştir. doğrultuda BMİDÇS’de en çok vurgu yapılan 4. Sınıf kazanımı 12 frekans değeri ile “SB. 4.5.1. “İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.” Kazanımı olmuştur. İkinci olarak 11 frekans değeri ile SB. 4.7.1. “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.” Kazanımı, 10 frekans değerleri ile SB. 4.5.5. “Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.” Kazanımı ve 10 frekans değeri ile SB. 4.3.6. “Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.” Kazanımları takip etmiştir.

Tablo 4.5. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 5. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

KAZANIMLAR	TEKRAR ETME SAYILARI (FREKANS)
SB.5.1.1.	-
SB. 5.1.2.	6
SB. 5.1.3.	19
SB. 5.1.4.	1
SB. 5.2.1.	-
SB. 5.2.2.	-
SB. 5.2.3.	-
SB. 5.2.4.	-
SB. 5.2.5.	-
SB. 5.3.1.	-
SB. 5.3.2.	8
SB. 5.3.3.	-
SB. 5.3.4.	10
SB. 5.3.5.	7
SB. 5.4.1.	-
SB. 5.4.2.	-
SB. 5.4.3.	-
SB. 5.4.4.	-
SB. 5.4.5.	4
SB. 5.5.1.	2
SB. 5.5.2.	-
SB. 5.5.3.	5
SB. 5.5.4.	1
SB. 5.5.5.	10
SB. 5.5.6.	5
SB. 5.6.1.	6
SB. 5.6.2.	1
SB. 5.6.3.	7
SB. 5.6.4.	-
SB. 5.7.1.	7
SB. 5.7.2.	2
SB. 5.7.3.	-
SB. 5.7.4.	-
TOPLAM	101 TEKRAR

Tabloya göre Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde, 5.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam 101 ifade tespit edilmiştir. Bu doğrultuda BMİDÇS'de en çok vurgu yapılan 5. Sınıf kazanımı 19 frekans değeri ile SB. 5.1.3. "Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır." Kazanımı ve onu takiben 10 frekans değeri ile SB. 5.3.4. "Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular." Kazanımı ve yineleyen 10 frekans değeri ile SB. 5.5.5. "İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir." Kazanımları olmuştur.

Tablo 4.6. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 6. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

KAZANIMLAR	TEKRAR ETME SAYILARI (FREKANS)
SB. 6.1.1.	2
SB. 6.1.2.	3
SB. 6.1.3.	1
SB. 6.1.4.	18
SB. 6.1.5.	11
SB. 6.2.1.	-
SB. 6.2.2.	-
SB. 6.2.3.	-
SB. 6.2.4.	-
SB. 6.2.5.	-
SB. 6.3.1.	1
SB. 6.3.2.	1
SB. 6.3.3.	1
SB. 6.3.4.	6
SB. 6.4.1.	5
SB. 6.4.2.	3
SB. 6.4.3.	4
SB. 6.4.4.	-
SB. 6.5.1.	-
SB. 6.5.2.	8
SB. 6.5.3.	-
SB. 6.5.4.	-
SB. 6.5.5.	-
SB. 6.5.6.	-
SB. 6.6.1.	-
SB. 6.6.2.	-
SB. 6.6.3.	9
SB. 6.6.4.	5
SB. 6.6.5.	-
SB. 6.6.6.	-
SB. 6.7.1.	6
SB. 6.7.2.	1
SB. 6.7.3.	10
SB. 6.7.4.	-
TOPLAM	95 TEKRAR

Tabloya göre Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde, 6.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam 95 ifade tespit edilmiştir. Verilere göre BMİDÇS'de en çok tekrar eden 6. Sınıf kazanımları 18 frekans değeri ile SB. 6.1.4. “Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.” Kazanımı ve onu takiben 11 frekans değeri ile SB. 6.1.5. “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.” Kazanımı ve 10 frekans değeri ile SB. 6.7.3. “Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.” Kazanımları olmuştur.

Tablo 4.7. BMİDÇS Madde İçeriklerinde İfade Edilen 7. Sınıf Kazanımları Vurgusu Frekans Bulguları

KAZANIMLAR	TEKRAR ETME SAYILARI (FREKANS)
SB. 7.1.1.	1
SB. 7.1.2.	15
SB. 7.1.3.	-
SB. 7.1.4.	1
SB. 7.2.1.	-
SB. 7.2.2.	-
SB. 7.2.3.	-
SB. 7.2.4.	-
SB. 7.2.5.	-
SB. 7.3.1.	-
SB. 7.3.2.	-
SB. 7.3.3.	-
SB. 7.3.4.	-
SB. 7.4.1.	14
SB. 7.4.2.	-
SB. 7.4.3.	-
SB. 7.4.4.	-
SB. 7.5.1.	-
SB. 7.5.2.	1
SB. 7.5.3.	8
SB. 7.5.4.	-
SB. 7.5.5.	-
SB. 7.5.6.	1
SB. 7.6.1.	-
SB. 7.6.2.	-
SB. 7.6.3.	-
SB. 7.6.4.	4
SB. 7.7.1.	15
SB. 7.7.2.	6
SB. 7.7.3.	-
SB. 7.7.4.	10
TOPLAM	76 TEKRAR

Tabloya göre Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde, 7.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam 76 ifade tespit edilmiştir. Bu doğrultuda BMİDÇS'de en çok vurgu yapılan 7. Sınıf kazanımı 15 frekans değeri ile SB. 7.1.2. “Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.” Kazanımı ve yine onu takiben 15 frekans değeri ile SB. 7.7.1. “Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.” Kazanımı ve 14 frekans değeri ile SB. 7.4.1. “Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.” Kazanımları olmuştur.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın konusu kapsamında problem durumu ve alt problemlerine uygun olarak tartışmalara, sonuçlara ve son olarak önerilere yer verilecektir.

5.1. Tartışma

Bu çalışmanın amacına uygun olarak iklim değişikliği ve çevre konusunu ele alan ve dünya genelinde en çok üye sayısına sahip uluslararası örgütlerden biri olan Birleşmiş Milletler nezdinde hazırlanmış olan BMİDÇS ile Sosyal Bilgiler Öğretim programı karşılaştırması yapılmıştır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler programında dünya geneli bir etkiye sahip belgenin iklim değişikliği konusunda önemli gördüğü hususların programda iklim değişikliği ile ne kadar örtüştüğü değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırma ve değerlendirmede amaç uluslararası platformda çok üyeli ve birçok ülkenin perspektifini yansıtan, ortak değer ve amaçlar taşıyan bu uluslararası metnin içeriğindeki beceri, kazanım ve değerlerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ne kadar uyduğu, nelerin farklı olduğu ve neler yapılması gerektiğine dair perspektif kazandırabilmektir. Tez konusu ile ilgili yapılmış olan daha önceki yurt içi ve yurt dışı çalışmalardan farkı, Sosyal Bilgiler öğretim programını ders kitapları içeriği, farklı ülkelerin programları veya konu bazlı olarak iklim değişikliği ve çevre eğitimi yönünden kendi içinde araştırmak değil uluslararası platformda değer gören resmi bir belge ile benzerlik ve farklılıkları yönünden değerlendirmektir. Bu bağlamda değerlendirilmiş olan çalışmaya ait tartışmalar, sonuçlar bölümünde ilgili alt problemlerle birlikte sunulmuştur.

5.2. Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda gelecek nesiller için bir örnek teşkil eden uluslararası platformda bir sözleşmenin gelecekte bir uluslararası belge hazırlamada, iklim değişikliği konusunda önlem almada ve iklim değişikliği konusunun eğitimde ortaya konulan önemin artırılması gereken kazanım, değer ve becerilerin neler olduğu ve önem dereceleri ortaya konmuştur.

Sınıf düzeylerinde kazanımlar bakımından genel bir sonuç çıkarılırsa BMİDÇS ve Sosyal Bilgiler kazanımları bakımından en çok benzerlik 4. Sınıf Düzeyindedir. En az benzerlik ise 7. Sınıf Düzeyi kazanımlarını oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı değerleri içeriğinde 18 değer ifadesinden “12 değer” BMİDÇS maddelerinde ifadesini bulmuştur. Bu bağlamda %66,66 oranında bir benzerlik söz konusudur.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı becerileri bakımından incelendiğinde 27 beceri ifadesinden “18 beceri” ifadesine rastlandığı ortaya konmuştur. Bu bağlamda ilgili öğretim programı becerileri ile sözleşmenin işaret ettiği beceri ifadeleri arasında %66,66 oranında uyumlu olduğu görülmektedir.

5.2.1. Birinci Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma

“BMİDÇS İlkeleri ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı arasındaki benzerlik oluşturan kazanımlar nelerdir?” Alt problemine dair veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur. Tablo verileri 4,5,6 ve 7. Sınıf düzeyler nezdinde değerlendirilmiştir.

Tablo.5.2.1. Birinci Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

	4.Sınıf İlişkili Kazanım Numaraları	5.Sınıf İlişkili Kazanım Numaraları	6.Sınıf İlişkili Kazanım Numaraları	7.Sınıf İlişkili Kazanım Numaraları
1.	SB.4.1.3.	SB.5.1.2.	SB.6.1.1.	SB.7.1.1.
2.	SB.4.1.4.	SB.5.1.3.	SB.6.1.2.	SB.7.1.2.
3.	SB.4.1.5.	SB.5.1.4.	SB.6.1.3.	SB.7.1.4.
4.	SB.4.3.1.	SB.5.3.2.	SB.6.1.4.	SB.7.4.1.
5.	SB.4.3.3.	SB.5.3.4.	SB.6.1.5.	SB.7.5.2.
6.	SB.4.3.4.	SB.5.3.5.	SB.6.3.1.	SB.7.5.3.
7.	SB.4.3.6.	SB.5.4.5.	SB.6.3.2.	SB.7.5.6.
8.	SB.4.4.1.	SB.5.5.1.	SB.6.3.3.	SB.7.6.4.
9.	SB.4.4.2.	SB.5.5.3.	SB.6.3.4.	SB.7.7.1.
10.	SB.4.4.4.	SB.5.5.4.	SB.6.4.1.	SB.7.7.2.
11.	SB.4.4.5.	SB.5.5.5.	SB.6.4.2.	SB.7.7.4.
12.	SB.4.5.1.	SB.5.5.6.	SB.6.4.3.	
13.	SB.4.5.2.	SB.5.6.1.	SB.6.5.2.	
14.	SB.4.5.3.	SB.5.6.2.	SB.6.6.3.	
15.	SB.4.5.4.	SB.5.6.3.	SB.6.6.4.	
16.	SB.4.5.5.	SB.5.7.1.	SB.6.7.1.	
17.	SB.4.6.1.	SB.5.7.2.	SB.6.7.2.	
18.	SB.4.6.2.		SB.6.7.3.	
19.	SB.4.6.3.			
20.	SB.4.7.1.			
21.	SB.4.7.2.			
22.	SB.4.7.4.			
Toplam	22 Kazanım	17 Kazanım	18 Kazanım	11 Kazanım

Tabloya göre 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinde yer alan “131 kazanım” içerisinde “benzerlik” oluşturan toplamda “68 kazanım” olduğu tespit edilmiştir. Toplamda 68 kazanımın sınıf düzeylerine göre hangi kazanımlar oldukları numaraları ile aşağıdaki tabloda verilmiştir. Araştırma sonucunda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki “Kazanım” vurgularına ait sonuçlar şu şekildedir:

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde, 4.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam 113 ifade tespit edilmiştir. Sözleşmede hangi kazanımların hangi maddeyi vurgular olduğu ve frekans sayıları Bulgular başlığı altında yer alan Tablo 4.3.'te verilmiştir.

Bu doğrultuda BMİDÇS’de en çok vurgu yapılan 4. Sınıf kazanımı 12 frekans değeri ile “SB. 4.5.1. “İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.” Kazanımı olmuştur. İkinci olarak 11 frekans değeri ile SB. 4.7.1. “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.” Kazanımı, 10 frekans değerleri ile SB. 4.5.5. “Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.” Kazanımı ve 10 frekans değeri ile SB. 4.3.6. “Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.” Kazanımları takip etmiştir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nde, 5.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam 101 ifade tespit edilmiştir. Sözleşmede hangi kazanımların hangi maddeyi vurgular olduğu ve frekans sayıları Bulgular başlığı altında yer alan Tablo 4.4.’te verilmiştir. Bu doğrultuda BMİDÇS’de en çok vurgu yapılan 5. Sınıf kazanımı 19 frekans değeri ile SB. 5.1.3. “Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.” Kazanımı ve onu takiben 10 frekans değeri ile SB. 5.3.4. “Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.” Kazanımı ve yineleyen 10 frekans değeri ile SB. 5.5.5. “İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.” Kazanımları olmuştur.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nde, 6.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam 95 ifade tespit edilmiştir. Sözleşmede hangi kazanımların hangi maddeyi vurgular olduğu ve frekans sayıları Bulgular başlığı altında yer alan Tablo 4.5.’te verilmiştir. Verilere göre BMİDÇS’de en çok tekrar eden 6. Sınıf kazanımları 18 frekans değeri ile SB. 6.1.4. “Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.” Kazanımı ve onu takiben 11 frekans değeri ile SB. 6.1.5. “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.” Kazanımı ve 10 frekans değeri ile SB. 6.7.3. “Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.” Kazanımları olmuştur.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nde, 7.Sınıf düzeyinde belirlenmiş olan Milli Eğitim Sosyal Bilgiler kazanımlarını ifade eder bulunan toplam 76 ifade tespit edilmiştir. Sözleşmede hangi kazanımların hangi maddeyi vurgular olduğu ve frekans sayıları Bulgular başlığı altında yer alan Tablo 4.6.’da verilmiştir. Bu doğrultuda BMİDÇS’de en çok vurgu yapılan 7. Sınıf kazanımı 15 frekans değeri ile SB. 7.1.2. “Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.” Kazanımı ve yine onu takiben 15 frekans değeri

ile SB. 7.7.1. “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.” Kazanımı ve 14 frekans değeri ile SB. 7.4.1. “Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.” Kazanımları olmuştur.

Araştırma sonucuna göre Sosyal Bilgiler dersi içerisinde İklim Değişikliği konulu bir farkındalık kazandırılmak istenilmesi durumunda araştırma sonucunda işaret edilir olarak belirtilen 68 kazanımın üzerinde durulması ve öğrencilerin bu kazanımları elde etmesi durumunda iklim değişikliği ve gelecekteki önemli küresel problemlere dair uluslararası sözleşmelerin kapsamına hâkim olma noktasında öğrencileri daha ileri götüreceği öngörülmektedir. Konak (2011) yaptığı çalışmada gençlerin Küresel İklim Değişikliği konusunda yetersiz katılımı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu Bağlamda araştırmanın işaret ettiği yetersizliğin Sosyal Bilgiler Programı içerisinde araştırmada mevcut ortaya çıkmış kazanımlara ağırlık verilmesi ile soruna yönelik sunulmuş çözüm olarak görülmektedir.

5.2.2. İkinci Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma

“BMİDÇS İlkeleri ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı arasındaki benzerlik oluşturan değerler nelerdir?” Alt problemine dair veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo.5.2.2. İkinci Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Sosyal Bilgiler Programında Mevcut Değerler	BMDÇS İçeriğinde Vurgulanan Değerler
Adalet	Adalet
Aile Birliğine Önem Verme	-
Bağımsızlık	Bağımsızlık
Barış	Barış
Bilimsellik	Bilimsellik
Bağımsızlık	Bağımsızlık
Çalışkanlık	Çalışkanlık
Dayanışma	Dayanışma
Duyarlılık	Duyarlılık
Dürüstlük	Dürüstlük
Estetik	-
Eşitlik	Eşitlik
Özgürlük	-
Saygı	-
Sevgi	-
Sorumluluk	Sorumluluk
Tasarruf	Tasarruf
Vatanseverlik	-
Yardımseverlik	Yardımseverlik

Sosyal Bilgiler Öğretim Programına ait “18 Değer” arasında BMİDÇS’de yerini bulan farklı yerlerde ve farklı frekanslarda “12 değer” ifadesinin yer aldığını görülmektedir.

Araştırma sonucunda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki “Değer” vurgularına ait sonuçlar şu şekildedir:

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında olup Çerçeve Sözleşme içeriğinde rastlanan değerler frekansları birlikte “Bulgular” başlığı altında Tablo 4.1.’de sunulmuştur. Sunulan bulgularda tabloya göre frekans değeri en yüksek %18,60 Çalışkanlık, %16,08 Sorumluluk, %16,08 Adalet değerleridir. Bu sonuca göre program uygulayıcılarının iklim değişikliği konusunu verme, öğrencilerde farkındalık kazandırma ve bilgilendirme istenmesi durumunda programı uygularken entegre edebilecekleri en uygun değerler Çalışkanlık, Sorumluluk ve Adalet değerleridir. Araştırmada özellikle daha fazla tekrar eden değerler başta olmak üzere uygulama ve program entegresinin olumlu kazanımlar sağlayacağı öngörülmektedir. Tezin ilgili araştırmalar bölümünde de yer alan Akyel (2009) çalışmasında da ifade edildiği gibi Türkiye’de İklim değişikliği konusunda uygulamaların yetersizliği ve eşgüdümün azlığının giderimi durumunda olumlu sonuçlar elde edileceği öngörülmektedir. Ayrıca Kılıçaslan (2010) yapılan çalışmaya göre öğrencilerin iklim değişikliği ile ilgili görüşlerinin alınması doğrultusunda öğrencilerin ilgi yetersizliği sonucu saptanmıştır. Araştırmalardan yola çıkarak çalışmamızda iklim değişikliğine yönelik öğrencilerin farkındalık kazandırmanın öngörülmesi durumunda da öğrencilerin güncel global dünyada sahip olması gereken değerlerin başta bu değerleri kapsadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu değerler gerek öğretmenlerin rol model olması gerek güncel programlar neticesinde programları entegre edilmesi şeklinde öğrencilere kazandırılması gerekmektedir.

5.2.3. Üçüncü Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma

“BMİDÇS İlkeleri ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı arasındaki benzerlik oluşturan beceriler nelerdir?” Alt problemine dair veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo.5.2.3. Üçüncü Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Sosyal Bilgiler Programı Becerileri	BMDÇS İçeriğinde Vurgulanan Beceriler
Araştırma	Araştırma
Çevre Okuryazarlığı	Çevre Okuryazarlığı
Değişim ve Sürekliliği Algılama	Değişim ve Sürekliliği Algılama
Dijital Okuryazarlık	Dijital Okuryazarlık
Eleştirel Düşünme	Eleştirel Düşünme
Empati	-
Finansal Okuryazarlık	Finansal Okuryazarlık
Girişimcilik	Girişimcilik
Gözlem	Gözlem
Harita Okuryazarlığı	-
Hukuk Okuryazarlığı	Hukuk Okuryazarlığı
İletişim	İletişim
İş Birliği	İş Birliği
Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme	-
Kanıt Kullanma	Kanıt Kullanma
Karar Verme	Karar Verme
Konum Analizi	-
Medya Okuryazarlığı	-
Mekânı Algılama	Mekânı Algılama
Öz Denetim	-
Politik Okuryazarlık	Politik Okuryazarlık
Problem Çözme	Problem Çözme
Sosyal Katılım	Sosyal Katılım
Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama	-
Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	-
Yenilikçi Düşünme	Yenilikçi Düşünme
Zaman ve Kronolojiyi Algılama	-

Tablo verilerine göre Sosyal Bilgilere ait 27 becerisi içerisinde BMİDÇS İlkelerine ait “18 beceri” ifadesinin benzer olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki “Beceri” vurgularına ait sonuçlar şu şekildedir:

Elde edilen veriler doğrultusunda BMİDÇS’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı becerilerinden en çok %15,24 Hukuk Okuryazarlığı %10,48 Karar Verme %9,84 ile İletişim becerilerini ifade eder şekilde sonuçlanmıştır. Morote Seguido & Olcina Cantos (2020) İspanya’da yapmış oldukları çalışmada Valansiya’da okutulan Sosyal Bilgiler içerikli ders

kitaplarını inceleyerek içerikte iklim değişikliği konularına ne kadar yer verildiğini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda iklim değişikliği konulu konuların güncel bilimsel verilerden çok geleneksel kalıp bilgilerle gerekçelendirildiği ve güncel ve bilimsellik noktasında geri olduğu sonucuna varmışlardır. Yapmış olduğumuz araştırmada mevcut araştırma alt problemleri neticesinde ortaya çıkmış olan sözleşmenin işaret ettiği beceri verilerinin kazandırılması noktasında yapılacak program güncellemeleri ve bu doğrultuda yapılacak becerilere yönelik yenilikler gerek farklı ülke programlarında gerek Türkiye’de okutulmakta olan Sosyal Bilgiler Programı’na ışık tutacağı düşünülmektedir. Alt problemin sonucunda gelecek nesiller için bir örnek teşkil eden uluslararası platformda bir sözleşmenin gelecekte bir uluslararası belge hazırlamada ve iklim değişikliği konusunda önlem almada gereken becerilerin neler olduğu ve önem dereceleri ortaya konması amaçlanmıştır.

5.2.4. Dördüncü Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma

“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan kazanımlar arasındaki farklılıklar nelerdir?” Alt problemine dair veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur. Tablo verileri 4,5,6 ve 7. Sınıf düzeyler nezdinde değerlendirilmiştir.

Tablo.5.2.4. Dördüncü Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

	4.Sınıf Düzeyinde BMİDÇS ile İlişkisi Bulunmayan Kazanımlar	5.Sınıf Düzeyinde BMİDÇS ile İlişkisi Bulunmayan Kazanımlar	6.Sınıf Düzeyinde BMİDÇS ile İlişkisi Bulunmayan Kazanımlar	7.Sınıf Düzeyinde BMİDÇS ile İlişkisi Bulunmayan Kazanımlar
1.	SB.4.4.1.	SB.5.1.1.	SB.6.2.1.	SB.7.1.3.
2.	SB.4.4.2.	SB.5.2.1.	SB.6.2.2.	SB.7.2.1.
3.	SB.4.2.1.	SB.5.2.2.	SB.6.2.3.	SB.7.2.2.
4.	SB.4.2.2.	SB.5.2.3.	SB.6.2.4.	SB.7.2.3.
5.	SB.4.2.3.	SB.5.2.4.	SB.6.2.5.	SB.7.2.4.
6.	SB.4.2.4.	SB.5.2.5.	SB.6.4.4.	SB.7.2.5.
7.	SB.4.3.2.	SB.5.3.1.	SB.6.5.1.	SB.7.3.1.
8.	SB.4.4.3.	SB.5.3.3.	SB.6.5.3.	SB.7.3.2.
9.	SB.4.6.4.	SB.5.4.1.	SB.6.5.4.	SB.7.3.3.
10.	SB.4.7.3.	SB.5.4.2.	SB.6.5.5.	SB.7.3.4.
11.		SB.5.4.3.	SB.6.5.6.	SB.7.4.2.
12.		SB.5.4.4.	SB.6.6.1.	SB.7.4.3.
13.		SB.5.5.2.	SB.6.6.2.	SB.7.4.4.
14.		SB.5.6.4.	SB.6.6.5.	SB.7.5.1.
15.		SB.5.7.3.	SB.6.6.6.	SB.7.5.4.
16.		SB.5.7.4.	SB.6.7.4.	SB.7.5.5.
17.				SB.7.6.1.
18.				SB.7.6.2.
19.				SB.7.6.3.
20.				SB.7.7.3.
Toplam	10 Kazanım	16 Kazanım	16 Kazanım	20 Kazanım

Tablo veri sonuçlarına göre 4. Sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında olup BMİDÇS ilkelerinin içerisinde işaret eder bir ifadeye rastlanmayan “10 kazanım” vardır. 5. Sınıf düzeyine “16 kazanım”, 6. Sınıf düzeyinde “16 kazanım” ve son olarak 7. Sınıf düzeyinde “20 kazanım” farkı olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre alt probleme ilişkin cevaplayıcı sonuç Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile BMİDÇS arasında en fazla farkın 7. Sınıf düzeyinde olduğu sonucudur. En az farkın ise 4. Sınıf Sosyal Bilgiler programında olduğu görülmektedir. Öztürk & Zayımoğlu Öztürk (2016) çalışmalarında çevre eğitimi ile ilgili bir analiz çalışması yapmışlardır. Yaptıkları çalışmaya göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelemesinde en çok içeriğin 5. Sınıf düzeyinde yer verildiği gözlemlenmiştir.

5.2.5. Beşinci Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan değerler arasındaki farklılıklar nelerdir? Alt problemine dair veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo.5.2.5. Beşinci Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Sosyal Bilgiler Programında Mevcut Değerler	BMDÇS İçeriğinde Bulunmayan Değerler
Adalet	-
Aile Birliğine Önem Verme	Aile Birliğine Önem Verme
Bağımsızlık	-
Barış	-
Bilimsellik	-
Bağımsızlık	-
Çalışkanlık	-
Dayanışma	-
Duyarlılık	-
Dürüstlük	-
Estetik	Estetik
Eşitlik	-
Özgürlük	Özgürlük
Saygı	Saygı
Sevgi	Sevgi
Sorumluluk	-
Tasarruf	-
Vatanseverlik	Vatanseverlik
Yardımseverlik	-

Tablo veri sonuçlarına göre alt problemin sonucu olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programına ait “18 Değer” arasından farklı olarak BMİDÇS’de yerini bulmayan toplam “6 değer” bulunmaktadır. Bunlar “Aile Birliğine Önem Verme”, “Estetik”, “Özgürlük”, “Saygı”, “Sevgi” ve “Vatanseverlik” değerleridir. Edinyarg et al. (2013) yapmış olduğu çalışmada Nijerya’da Sosyal Bilgiler programı içerikli dersin öğretim programı incelemesinde çevre ve iklim konularının eksikliği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma kazanım içerikleri kadar programda verilmesi gerekli değerlerin kazandırılmasının da önemli olduğu öngörülmektedir.

5.2.6. Altıncı Alt Probleme Dair Sonuç ve Tartışma

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkeleri ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan beceriler arasındaki farklılıklar nelerdir? Alt problemine dair veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo.5.2.6. Altıncı Alt Probleme Dair Sonuçlar Tablosu

Sosyal Bilgiler Programı Becerileri	BMDÇS İçeriğinde Vurgulanan Beceriler
Araştırma	-
Çevre Okuryazarlığı	-
Değişim ve Sürekliliği Algılama	-
Dijital Okuryazarlık	-
Eleştirel Düşünme	-
Empati	Empati
Finansal Okuryazarlık	-
Girişimcilik	-
Gözlem	-
Harita Okuryazarlığı	Harita Okuryazarlığı
Hukuk Okuryazarlığı	-
İletişim	-
Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme	-
Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme	Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme
Kanıt Kullanma	-
Karar Verme	-
Konum Analizi	Konum Analizi
Medya Okuryazarlığı	Medya Okuryazarlığı
Mekânı Algılama	-
Öz Denetim	Öz Denetim
Politik Okuryazarlık	-
Problem Çözme	-
Sosyal Katılım	-
Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama	Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama
Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma
Yenilikçi Düşünme	-
Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Zaman ve Kronolojiyi Algılama

Tablo verilerine göre alt probleme cevap niteliği taşıyan sonuç Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde yer alan 27 beceri ifadesinden “9 beceri” BMİDÇS ilkeleri arasında farklı olduğudur. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içeriğinde bulunup BMİDÇS’de ifadesi bulunmayan beceriler; “Empati”, “Harita Okuryazarlığı”, “Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme”, “Konum Analizi”, “Medya Okuryazarlığı”, “Öz Denetim”, “Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama”, “Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma” ve “Zaman ve Kronolojii Algılama” becerileridir.

5.3. Öneriler

Araştırmaya göre;

1. Program uygulayıcıları olan öğretmenler tarafından programı uygulanırken öğrencilere yönelik iklim değişikliği ve çevre konulu bilgilerin verilmesinde ve iklim değişikliği farkındalıklarını artırılmasında, araştırma sonucunda elde edilen BMİDÇS’ de vurgulanma oranı yüksek olan kazanım, değer ve becerilerin kazandırılmasına öncelik verilmelidir.
2. Program hazırlayıcıları tarafından programın yeniden yapılandırılması durumunda araştırma bulguları ve sonuçlar kısmında ifade edilen beceri, değer ve kazanımların dışında iklim değişikliğinin öğrencilere kazandırılması adına “Sayısal Veri Çözümleme”, “Refah Bilinci Geliştirme”, “Liderlik Özellikleri Sergileyebilme”, “Nedensellik Analizi” gibi yeni becerilerin programa dahil edilmelidir.
3. Okullarda iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve iklim değişikliğine yönelik yapılması gereken durumlar diğer disiplinler ile disiplinlerarası çalışılarak araştırma sonucunda elde edilen BMİDÇS ile uyumlu kazanım, değer ve becerilerin öğrencilere kazandırılması konusunda iş birliğine gidilmeli ve öğrencilerin konu hakkında daha fazla aktif katılım sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbaba, S. (2005). Sosyal Bütünleşmenin Psiko-sosyal Temelleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (11), 19-25.
- Aksoy, N. D., Arslantaş, H. A. (2009). Devlet ve Yurttaşlığın Fonksiyonel Değişimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 0 (25), 9-26.
- Akyel, Ö. (2009). İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Türkiye'deki Uygulamaları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ergin Duygu).
- Artun, H., Uzunöz, A., Akbaş, Y. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Okur-Yazarlık Düzeylerine Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (34), 1-14.
- Ayvacı, H. Ş., Alev, N., Yıldız, M. (2015). Öğrenme Kazanımlarının Tasarlanma Sürecine İlişkin Lisansüstü Öğrencilerinin Zihinsel Modellerini Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (3), 1013-1030.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1), 23-28. <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuhfed/issue/46796/586804>
- Birdişli, F. (2010). Birleşmiş Milletler (BM)'in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (11), 172-182.
- Birinci, G. (2017). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Kısa Tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 7(2), 50-81. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nevsosbilen/issue/33522/339814>
- Çamur, D., Vaizoğlu, S. A. (2007). Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (4), 297-306.
- Çevre Bakanlığı & Hava Yönetimi Dairesi Başkanlığı (2000). *Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları*, İstanbul.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023). <https://iklim.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-33> sitesine 20.02.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Çoban, A., Temir, M. (2018). Türkiye'de Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Çevre Eğitiminin Yeri. ÇOBAN, A. (2018). *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (19), 21-34. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.4009>
- Demir, H. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ve Ders Kitaplarında İklim Değişikliği. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Onur Çalışkan).
- Denk, E. (2001). Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda Jus Cogens Kuralları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 56(2), 43-70.

- Denk, E. (2015). *Uluslararası Örgütler Hukuku: Birleşmiş Milletler Sistemi*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Doğanay, H. ve ark. (2015). Ed.: Cemil Öztürk. *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
<https://discovery.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=424114d0-04b8-3809-803f-e6c6495f5f0e>
- Doğanay, H., Sever, R. (2019). *Genel ve Fizikî Coğrafya* (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, H., Sever, R. (2020). *Genel ve Fiziki Coğrafya* (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Edinyarg, S. D., Ogar, E.C., Tijani, O. A., Dunnamah, A. Y. (2013). Environmental and Social Studies Education: A Collaborative Approach Towards Building an Environmentally Friendly Society. *Educational Research*, 4 (3), 2141-5161.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eryılmaz, Ö. (2021). Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Küresel İklim Değişikliği Konusunun Yer Alma Durumu. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (4), 385-401. DOI: 10.34056/aujef.926633
- Giddens, A. (2013). *İklim Değişikliği Siyaseti*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Gülçür, A. (2019). Küreselleşmenin Hukuki Boyutları ve Birleşmiş Milletler İhtisas Kuruluşları ile Uluslararası Adalet Divanı'nın Devletlerin Egemenliği Üzerindeki Etkisi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25 (2), 808-832. DOI: 10.33433/maruhad.665454
- Hamarat, E. (2019). *21. yüzyıl becerileri odağında Türkiye'nin eğitim politikaları*. Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık, İstanbul.
- Hollstein, M., Smith, G. A. (2020). Civic Environmentalism: Integrating Social Studies and Environmental Education through Curricular Models. *Journal of Social Studies Education Research*, 11 (2), 223-250.
<https://jsser.org/index.php/jsser/article/view/1606>
- Houser, J. (2015). *Nursing Research: Reading, Using, and Creating Evidence*. (3rd ed.). Burlington: Jones ve Bartlett Learning.
- Kars, Z. (2006). Farabi'de İnsan-Devlet İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 21-37.
- Kayalı, H. (2010). Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (21), 258-268.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/468/3785>
- Kaygusuz Akbay, M. (2021). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin Teitota Kararının Ardından İklim Mültecileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1), 223-248. DOI: 10.16953/deusosbil.778002

- Kayhan, A. K. (2013). Birleşmiş Milletler Çevre Programı Üzerine Bir İnceleme. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 33 (1), 61-90. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhmhob/issue/23903/254739>
- Kaypak, Ş. (2013). Çevre Sorunlarının Çözümünde Küresel Çevre Politikalarının Önemi, *Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31 (2013 Güz), 17-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23292/248569>
- Konak, N. (2011). Küresel İklim Değişikliği ve Gençlerin Katılımı. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3 (1), 77-86. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sobiadsbd/issue/11351/135642>
- Kılıçaslan, M. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Küresel İklim Değişikliğinin Su Kaynaklarına Etkisine İlişkin Görüşleri. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, (1), 25-29. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tabad/issue/34782/385079>
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 170-189. <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/54983/727462>
- Menteşe, S. (2017). Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Toprak, Su ve Hava Kirliliği: Teorik Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (53), 381-389.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (Çev. Turan, S.). Ankara: Nobel Yayıncılık (Özgün çalışma, 2009).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> 20.02.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Morote Seguido, A. F., Olcina Cantos, J. (2020). El estudio del cambio climático en la Educación Primaria: Una exploración a partir de los manuales escolares de Ciencias Sociales de la Comunidad Valenciana. *Cuadernos Geográficos*, 59 (3), 158-177.
- Morote, A. F., Hernandez, M. (2022). What Do School Children Know about Climate Change? A Social Sciences Approach. *Social Sciences*. 11 (4), 179. <https://doi.org/10.3390/socsci11040179>
- Müezzinoğlu, A. (2005). *Hava Kirliliği ve Kontrolünün Esasları* (3. Baskı). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Olthof, J. (2021). Projektowanie Przyszłości: Użycie Kategorii Teraźniejszości Przez Gretę Thunberg W Przemówieniu Na Szczybie Klimatycznym Onz 2019. *Res Rhetorica*, 8 (1), 66-82.
- Ökten Sipahioğlu, B. (2022). Küresel İklim Değişikliğinin Bir Sonucu Olarak İklim Göçü. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 9 (20), 54-565.
- Özden, M. Y., Durdu, L. (2016). *Eğitimde Üretim Tabanlı Çalışmalar İçin Nitel Araştırma Yöntemleri* (1.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık. <https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc74455> adresinden 11.03.2022 tarihinde ulaşılmıştır.

- Özer, Y. E. (2017). İklim Değişikliği Yönetişimindeki Aktörlerin Analizi ve Türkiye. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13 (4), 833-851. DOI: 10.17130/ijmeh.2017433411
- Öztürk, A., Öztürk, M. (2019). BMİDÇS'den Paris Anlaşması'na: Birleşmiş Milletler'in İklim Değişikliğiyle Mücadele Çabaları. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (4), 527-541. DOI: 10.25287/ohuiibf.494667
- Öztürk, C., Otluoğlu, R., Coşkun Keskin, S. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. <https://discovery.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=9beb619a-00c5-3df1-9cdf-a8ff2cd78cfe>
- Öztürk, T., Zayimoğlu Öztürk, F. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3), 1533-1550.
- Saraçoğlu, N. (2010). *Küresel İklim Değişimi, Biyoenerji ve Enerji Ormanlığı* (1. Baskı). Ankara: Efil Yayınevi.
- Siegner, A., Stapert, N. (2020). Climate change education in the humanities classroom: A case study of the Lowell school curriculum pilot. *Environmental Education Research*, 26, 4, 511-531.
- Sönmez, V., Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E., Can, G., Yaşar, Ş. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi*, No:581, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Şahin, Ç. (2004). Problem Çözme Becerisinin Temel Felsefesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (10), 160-171. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2771/37066>
- Şimşek, S. ve ark. (2020). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2023). <https://www.mgm.gov.tr/iklim/iklim.aspx?key=B#:~:text=%C4%B0klim%20elemanlar%C4%B1%20%C3%A7e%C5%9Fitli%20oranlarda%20birle%C5%9Ferek,buharla%C5%9Fma%2C%20vb.%20iklim%20elemanlar%C4%B1d%C4%B1r> adresinden 19.07.2023 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022). <https://enerji.gov.tr/evced-cevre-ve-iklim-ulusal-sera-gazi-emisyon-envanteri> Erişim Tarihi: 31.03.2023.
- Thorvaldsdottir, S., Patz, R., Eckhard, S. (2021). International Bureaucracy and the United Nations System: Introduction. *International Review of Administrative Sciences*, 87 (4), 695–700.
- Toprak, D. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 146-169.

- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*. 2 (2), 166-190.
- Türkçe Sözlük (2012). İstanbul: Birleşik Yayınları, <https://discovery.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=82d04d1d-dc7e-3c0d-9905-d9bc8233ded6>. 18 Temmuz 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Türkeş, M. (2008). Küresel iklim değişikliği nedir? Temel Kavramlar, Nedenleri, Gözlenen ve Öngörülen Değişiklikler. *İklim Değişikliği ve Çevre*, 1 (1), 26-37. <https://dergipark.org.tr/en/pub/idec/issue/36965/450247>
- Türkeş, M. (2022). İklim Diplomasisi ve İklim Değişikliğinin Ekonomi Politikası. *Bilim ve Ütopya*, 332, 31-45.
- Tüzer, M., Doğan, S. (2021). İklim Değişikliğinin Bilimsel Temelleri. *Social Sciences Research Journal*, 10 (3), 639-656.
- United Nations (2023). <https://www.un.org/en/about-us> (17.07.2023 tarihinde erişilmiştir.)
- Vurarak, Y., Çıkman, A., Bilgili, M. E., Gözübüyük, Z. (2020). Toprak İşlemede Yeni Yaklaşımlar: Albedo Etkisi. *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*, 15 (3), 83-90.
- Wall, D. (2013). *Yeşil Politika*. (Çev. Urkun Kelso, İlknur). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Whittemore, R., Chase, S. K., & Mandel, C. L. (2001). Validity in qualitative research. *Qualitative Health Research*, 11 (4), 522-537.
- Yılmaz, A. A. (2021). Tarih Öğretmenlerinin Eski Çağ Tarihi ve Eski Türk Tarihi Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 2148-2156. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsaedu/issue/19819/212053>
- Yılmaz, O., Saylan, H. (2018). Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Eğitimi Lisans Programlarının Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2018, 2 (2), 9-26.
- Öztürk, T., Zayımoğlu Öztürk, F. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi, *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3), 1533-1550.
- Zencirci Akbulut, S. & Işıklı B. (2017). Hava Kirliliği. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 2 (2), 24-36.
- Zorlu, K., Kırmızıoğlu, H. (2018). Adam Smith'in Devlet Anlayışı Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *Gazi Akademik Bakış*, 11 (22), 77-99. DOI: 10.19060/gav.437768
- <https://earthobservatory.nasa.gov/features/GlobalWarming/page1.php> Erişim Tarihi: 09.10.2022.

EKLER

Ek 1: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

Giriş

1980'li yıllarda, insan etkinlikleri sonucu oluşan sera gazı emisyonlarının küresel iklim değişikliği ile ilişkilendirilmesine yönelik bilimsel kanıtlar, kamuoyunun endişelerinin artmasına yolaçmıştır. Hükümetler bu problemle ilgili endişeleri göz önünde bulundurarak, küresel bir anlaşma için acil tavır alınmasını sağlayacak bir dizi uluslararası konferans düzenledi. Bu çabaların sonucunda, 1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi için Hükümetlerarası Müzakere Komitesi'nin (INC) oluşturulmasını kararlaştırdı.

INC, Sözleşme'nin taslağını hazırlayarak 9 Mayıs 1992 tarihinde New York'taki Birleşmiş Milletler Merkezi'nde kabul etti. Sözleşme 1992'de Rio de Janeiro'daki Dünya Zirvesi sırasında imzaya açıldı. Burada, Avrupa Topluluğu da dahil olmak üzere 154 ülkenin devlet başkanları ve diğer üst düzey temsilcileri tarafından imzalandı ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girdi. 2002 yılı Haziran ayı itibarı ile 185 ülke Sözleşme'yi imzalayarak veya Sözleşme'ye katılarak, kendilerini Sözleşme'nin yükümlülüklerine karşı sorumlu hale getirdiler.

Taraflar Konferansı (COP) - Sözleşme'nin en yetkili organı - ilk oturumunu 1995 yılının başlarında Berlin'de gerçekleştirdi. 1997 yılı Aralık ayında gerçekleştirilen Taraflar Konferansı'nın üçüncü oturumunda, 2008-2012 döneminin sonunda gelişmiş ülkelerin sera gazı emisyonlarının toplam %5 oranında azaltılmasını öngören Kyoto Protokolü kabul edildi. Protokol'ün metni İklim Değişikliği Sekreteryası tarafından ayrı bir kitapçık olarak yayımlanmıştır.

Ekim 2002

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ

İşbu Sözleşmeye Taraflar,

Yeryüzü iklimindeki değişikliğin ve bunun zararlı etkilerinin insanlığın ortak kaygısı olduğunu kabul ederek,

İnsan faaliyetlerinin atmosferdeki sera gazları yoğunluklarını arttırmakta olduğu, bu artışların doğal sera etkisini yükselttiği ve bunun dünya yüzeyinde ve atmosferde ek bir ortalama sıcaklık artışı ile sonuçlanacağı ve doğal ekolojik sistemlere ve insanlığa zarar verici etki yapabileceği endisesiyle,

Geçmişteki ve günümüzdeki küresel sera gazı emisyonlarında en büyük payın gelişmiş ülkelerden kaynaklandığını, gelişme yolundaki ülkelerde kişi başına emisyonların halen nispeten düşük olduğunu, gelişme yolundaki ülkelerden kaynaklanan küresel emisyon payının sosyal ve kalkınma gereksinimlerini karşılamak üzere artacağını not ederek,

Sera gazları yutakları ve haznelerinin kara ve deniz ekosistemlerindeki rolünün ve öneminin farkında olarak,

İklim değişikliğine ilişkin tahminlerde, özellikle zamanlama, büyüklük ve bölgesel model bakımından birçok belirsizlikler bulunduğunu not ederek,

İklim değişikliğinin küresel niteliğinin, tüm ülkelerin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklarına ve imkanlarına ve sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak mümkün olan en geniş ölçüde işbirliği yapmasını ve etkili ve uygun uluslararası çabaya katılmasını gerektirdiğini kabul ederek,

Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nın 16 Haziran 1972'de Stockholm'de kabul edilen bildirisinin ilgili hükümlerini hatırlayarak,

Devletlerin, Birleşmiş Milletler Şartı ve uluslararası hukuk ilkeleri uyarınca, kendi çevre ve kalkınma politikalarına uygun olarak kendi kaynaklarını kullanma hakkına sahip olduğunu ve kendi yetki alanı ya da kontrolü altındaki faaliyetlerin diğer devletler ya da ulusal yetki alanı dışında kalan bölgelerdeki çevreye zarar vermemesini sağlama sorumluluğunu da hatırlayarak,

İklim değişikliği karşısndaki uluslararası işbirliğinde Devletlerin hükümranlık hakkı ilkesini tekrar teyid ederek,

Devletlerin etkin vresel mevzuatı yürürlüğe koymaları, vresel alanındaki standartlar, yönetim hedefleri ve önceliklerinin ait buldukları vresel ve kalkınma çerçevesini yansıtmaları gerektiğini ve bazı ülkeler tarafından uygulanan standartların diğer, özellikle gelişmekte olan ülkeler için uygun olmayan ve haksız ekonomik ve sosyal külfete malolacağını kabul ederek,

Birleşmiş Milletler vresel ve Kalkınma Konferansı hakkındaki 22 Aralık 1989 tarih ve 44/228 sayılı ve bugünkü ve gelecek kuşaklar için küresel iklimin korunmasına dair 6 Aralık 1988 tarih, 43/53 sayılı; 22 Aralık 1989 tarih, 44/207 sayılı; 21 Aralık 1990 tarih, 45/212 sayılı ve 19 Aralık 1991 tarih, 46/169 sayılı Genel Kurul kararları hükümlerini hatırlayarak,

Adalarda ve kıyı alanlarında, özellikle alçak konumlu kıyı alanlarında deniz seviyesi yükselmesinin muhtemel zararlı etkilerine dair 22 Aralık 1989 tarih, 44/206 sayılı Genel Kurul kararı hükümlerini ve lleşmeyle Mücadele Eylem Planının uygulanmasına dair 19 Aralık 1989 tarih, 44/172 sayılı Genel Kurul kararı ilgili hükümlerini de hatırlayarak,

Ayrıca, 1985 tarihli Ozon Tabakasının Korunması için Viyana Sözleşmesi ve 29 Haziran 1990 tarihinde değiştirilip uyumlaştırılan 1987 tarihli Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolünü hatırlayarak,

İkinci Dünya İklim Konferansı'nın 7 Kasım 1990'da kabul edilen Bakanlar Bildirisi'ni not ederek,

İklim değişikliği hakkında birçok devlet tarafından yapılan değerli inceleme çalışmalarının ve Dünya Meteoroloji rgt, Birleşmiş Milletler vresel Programı, Birleşmiş Milletler sisteminin diğer organ, örgüt ve kuruluşlarının olduğu kadar diğer uluslararası ve hükümetlerarası organların bilimsel araştırma sonuçlarının karşılıklı değişimine ve araştırma koordinasyonuna yaptıkları önemli katkılarını bilincinde olarak,

İklim değişikliğini anlamak ve ele almak için gerekli adımların, eğer bunlar bilimsel, teknik ve ekonomik değerlendirmelere dayanıyor ve bu alanlardaki yeni bulguların ışığı altında tekrar değerlendiriliyorsa, vresel, sosyal ve ekonomik açıdan son derece etkili olacağını kabul ederek,

İklim değişikliğini ele almak için gerçekleştirilecek çeşitli eylemlerin ekonomik olarak gerekli olabilecekleri gibi diğer çevresel sorunların çözümüne de yardımcı olabileceklerini kabul ederek,

Gelişmiş ölkelerin, sera etkisinin artmasındaki göreceli katkıları da gözönünde bulundurarak ve tüm sera gazlarını dikkate alarak, küresel, ulusal ve anlaşma var ise, bölgesel düzeyde kapsamlı bir karşı stratejiye ilk adım olarak, açık öncelikleri temel almak suretiyle, esnek bir yaklaşımla acilen harekete geçmeleri gereğini de kabul ederek,

İlaveten, alçak konumlu ve diğer küçük ada ölkelerinin, alçak konumlu kıyısı, kurak ve yarı kurak alanları veya sellere, kuraklık ve ölleşmeye müsait alanları bulunan ölkelerin ve hassas dağlık ekosistemlere sahip gelişmekte olan ölkelerin iklim değişikliğinin zararlı etkilerine daha açık olduklarını kabul ederek,

Bu ölkelerin, özellikle ekonomileri fosil yakıt üretimi, kullanımı ve ihracatına bağımlı olan gelişmekte olan ölkelerin, sera gazı emisyonlarının sınırlandırılması için alınan önlemler dolayısıyla karşılaşacakları sıkıntılarını kabul ederek,

İklim değişikliğine tepkilerin entegre bir şekilde sosyal ve ekonomik kalkınmayla koordineli olması gereğini, gelişmekte olan ölkelerin sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak ve fakirliği ortadan kaldırmak yönündeki haklı öncelikli ihtiyaçlarını tamamen dikkate almak ve aksinin kalkınma üzerindeki zararlı etkisinden kaçınma gereğini de gözönünde bulundurmak suretiyle onaylayarak,

Öncelikle gelişmekte olan ölkeler olmak üzere, tüm ölkelerin sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmaya ulaşmak için gerekli kaynaklara erişmeye ve gelişmekte olan ölkelerin bu hedefe yaklaşabilmek için enerji tüketimlerini arttırmaya gereksinimleri olduğunu ve bu gereksinimlerini karşılarcken, uygulamayı ekonomik ve sosyal açıdan karlı kılacak daha etkin enerji kullanımı ve genel ifadeyle sera gazı emisyonlarının kontrolü imkanlarını dikkate alacaklarını kabul ederek,

Günümüz ve gelecek kuşaklar için iklim sistemini korumak kararlığıyla,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmaya varmışlardır:

MADDE 1

TANIMLAR*

İşbu Sözleşme'nin amaçları için:

1. "İklim değişikliğinin zararlı etkileri" iklim değişikliği sonucunda fiziksel çevrede veya biyotada ortaya çıkan ve doğal haldeki veya yönetim altındaki ekosistemlerin bileşimi, kendilerini onarma yeteneği ve verimliliği veya sosyo-ekonomik sistemlerin çalışması veya insan sağlığı ve refahı üzerinde önemli zararlı etkileri olan değişiklikler demektir.
2. "İklim değişikliği", karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik demektir.
3. "İklim sistemi" atmosfer, hidrosfer, biyosfer, jeosfer ile bunların karşılıklı etkileşimlerinin toplamını tanımlamaktadır.
4. "Emisyonlar", sera gazlarının ve/veya bunlara kaynaklık yapan öncül maddelerin belirli bir alanda ve zaman diliminde atmosfere salınması demektir.
5. "Sera gazları" hem doğal, hem de insan kaynaklı olup atmosferdeki, kızıl ötesi radyasyonu emen ve tekrar yayan gaz oluşumları anlamına gelir.
6. "Bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşu", belirli bir bölgenin egemen Devletleri tarafından kurulan, bu Sözleşme veya protokolleriyle düzenlenen konularda yetki sahibi ve kendi iç mevzuatına göre ilgili belgeleri imzalamaya, onaylamaya, kabul, uygun bulma veya katılmaya tam yetkili kuruluş demektir.
7. "Hazne", bir sera gazının veya bir sera gazının oluşumunda rolü bulunan bir öncü maddenin depolandığı iklim sisteminin bir unsuru veya unsurları anlamına gelir.
8. "Yutak", bir sera gazını, bir aerosolü veya bir sera gazının oluşumunda rolü bulunan bir öncü maddeyi atmosferden uzaklaştıran herhangi bir işlem, faaliyet veya mekanizma anlamına gelir.
9. "Kaynak" bir sera gazını, bir aerosolü veya bir sera gazının oluşumunda rolü bulunan bir öncü maddeyi atmosfere salan herhangi bir işlem veya faaliyet anlamına gelir.

* Madde başlıkları okuyucuya yardımcı olması amacıyla konulmuştur.

MADDE 2

AMAÇ

İşbu Sözleşme'nin ve Taraflar Konferansı'nın benimseyebileceği herhangi bir ilgili yasal belgenin nihai amacı, Sözleşme'nin ilgili hükümlerine göre, atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmayı başarmaktır. Böyle bir düzeye, ekosistemin iklim değişikliğine doğal bir şekilde uyum sağlamasına, gıda üretiminin zarar görmeyeceği ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir şekilde devamına izin verecek bir zaman dahilinde ulaşılmalıdır.

MADDE 3

İLKELER

Taraflara, Sözleşme'nin amacına ulaşmak ve hükümlerini yerine getirmek için yapacakları eylemlerinde, diğer hususlar meyanında, aşağıdakiler yol gösterecektir:

1. Taraflar, iklim sistemini, eşitlik temelinde ve ortak fakat farklılaşmış sorumluluklarına ve güçlerine uygun olarak, insanlığın günümüz ve gelecek kuşaklarının yararı için korumalıdır. Dolayısıyla, Taraflardan gelişmiş ülkeler iklim değişikliği ve onun zararlı etkileri ile savaşında öncülük etmelidir.
2. Sözleşme'ye Taraf geliştirmekte olan ülkelerin, özellikle iklim değişikliğinin zararlı etkilerine karşı savunmasız olanların ve geliştirmekte olan ülkelere Sözleşme uyarınca gereğinden fazla veya anormal yük altında kalanların ihtiyaç ve özel koşulları tümüyle dikkate alınmalıdır.
3. Taraflar, iklim değişikliğinin nedenlerini önceden tahmin etmek, önlemek veya en aza indirmek ve zararlı etkilerini azaltmak için önleyici önlemler almalıdır. Ciddi veya önlenemez hasar tehlikesi olan durumlarda, tam bilimsel kesinliğin yokluğu, iklim değişikliğine ilişkin politikalar ve önlemlerin mümkün olduğu kadar etkin maliyetli ve en az harcamayla küresel yarar sağlayacak şekilde olmaları gerektiği de dikkate alınarak, bu önlemlerin ertelenmesine neden olarak kullanılmamalıdır. Bunu başarmak için bu tür politikalar ve önlemler değişik

sosyo-ekonomik bağlamları dikkate almalı, kapsamlı olmalı, ilgili tüm sera gazı kaynaklarını, yutaklarını, haznelerini ve uygulamayı kapsamalı ve bütün ekonomik sektörleri içermelidir. İklim değişikliğine cevap verme çabaları ilgili Taraflarca işbirliğiyle yerine getirilebilir.

4. Taraflar sürdürülebilir kalkınmayı destekleme hakkına sahiptir ve de desteklemelidirler. İklim sistemini insanların neden olduğu değişikliğe karşı koruma politika ve önlemleri, Tarafların herbirinin özel koşullarına uygun olmalı ve iklim değişikliğine cevap verecek önlemleri almak için ekonomik gelişmenin gerekli olduğu dikkate alınarak, bu politika ve önlemler ulusal kalkınma programlarına entegre edilmelidir.

5. Taraflar, özellikle gelişmekte olan Taraf ülkelerde sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmaya yol açacak açık ve destekleyici bir uluslararası ekonomik sistemi teşvik etmek ve böylece iklim değişikliği sorunlarıyla daha iyi ilgilenebilmelerini sağlamak için işbirliği yapmalıdır. İklim değişikliğine karşı alınan önlemler, tek taraflı olanlar dahil, keyfi, haksız ayırımı veya uluslararası ticarete gizli bir kısıtlama oluşturmak açılarından bir araç oluşturur nitelikte olmamalıdır.

MADDE 4

YÜKÜMLÜLÜKLER

1. Tüm taraflar, kendi ortak fakat farklılaşmış sorumluluklarını ve özgün ulusal ve bölgesel kalkınma önceliklerini, hedeflerini ve koşullarını dikkate alarak:

- a) Taraflar Konferansı'nce uygun bulunacak karşılaştırılabilir metodolojiler kullanarak, Montreal Protokolü ile denetlenmeyen tüm sera gazlarının insan kaynaklı emisyonları ve yutaklar tarafından uzaklaştırılana ilişkin ulusal envanterlerini, 12 nci maddede uyarınca geliştirecek, dönemler itibariyle güncelleştirecek, yayınlayacak ve Taraflar Konferansı'na sunulmak üzere hazır bulunduracaklardır.
- b) Montreal Protokolü ile denetlenmeyen tüm sera gazlarının insan kaynaklı emisyonları ve yutaklar tarafından uzaklaştırılanlarını ele alarak, iklim değişikliğini azaltacak önlemleri içeren ulusal ve uygun

durumlarında bölgesel programları ve iklim değişikliğine uyumu kolaylaştıracak önlemleri oluşturacak, uygulayacak, yayınlayacak ve düzenli olarak güncelleştireceklerdir.

- c) Enerji, ulaştırma, sanayi, tarım, ormancılık ve atık yönetimi sektörleri dahil, tüm ilgili sektörlerde, Montreal Protokolü ile denetlenmeyen insan kaynaklı sera gazı emisyonlarını kontrol eden, azaltan veya önleyen teknolojilerin, uygulamaların ve işlemlerin, transfer dahil olmak üzere, teşvik ve geliştirilmesinde, uygulanmasında ve yayılmasında işbirliği yapacaklardır.
- d) Sürdürülebilir yönetimi teşvik edecek ve biyolojik kütle, ormanları ve okyanusları ve diğer kara, kıyı ve deniz ekosistemlerini de içerecek şekilde, Montreal Protokolü ile denetlenmeyen tüm sera gazı yutak ve haznelerinin korunması ve takviyesini işbirliği halinde teşvik edeceklerdir.
- e) İklim değişikliği etkilerine uyum hazırlığında işbirliği yapacak, kıyı kuşağı yönetimi, su kaynakları ve tarım ve özellikle Afrika'daki gibi kuraklık, çölleşme ve sellerden etkilenen alanların korunması ve rehabilitasyonu için uygun ve entegre planlar hazırlayacak ve geliştireceklerdir.
- f) İklim değişikliğini azaltmak ve değişikliğe uyum sağlamak amacıyla alınan önlemler ve uygulanan projelerin ekonomi, halk sağlığı ve çevre kalitesi üzerinde zararlı etkilerini en aza indirmek amacıyla, örneğin ulusal düzeyde hazırlanacak etki değerlendirmeleriyle, uygun metodlar uygulamak suretiyle, iklim değişikliği değerlendirmelerini kendi sosyal, ekonomik ve çevresel politikalar ve eylemleri çerçevesinde mümkün olan en geniş şekilde dikkate alacaklardır.
- g) İklim sistemi ile ilgili olarak, bilimsel, teknolojik, teknik, sosyo-ekonomik, sistematik gözlem ve çeşitli karşı stratejilerin ekonomik ve sosyal sonuçlarını ve iklim değişikliğinin nedenleri, etkileri, önemi ve zamanlaması konusunda mevcut belirsizlikleri daha iyi anlamak, azaltmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla veri arşivlerinin geliştirilmesine destek verecek, işbirliği yapacaklardır.
- h) İklim sistemi ve iklim değişikliği ve karşı stratejilerin ekonomik ve

sosyal sonuçları hakkında bilimsel, teknolojik, teknik, sosyo-ekonomik ve hukuki bilginin tamamen, açıklık ve doğrulukla alışverişini teşvik için tümüyle işbirliği yapacaklardır.

- i) İklim değişikliği ile ilgili olarak öğretim, eğitim ve kamu bilinci oluşturmada ve hükümet dışı kuruluşlar da dahil olmak üzere bu süreçte en geniş katılımı sağlamayı teşvik için işbirliği yapacak; ve
- j) Uygulamayla ilgili bilgileri 12 nci maddeye göre Taraflar Konferansı'na ileteceklerdir.

2. Taraflardan gelişmiş ülkeler ve Ek-1'de yer alan diğer Taraflar aşağıdaki hususları yerine getireceklerini taahhüt ederler:

- a) Taraflardan herbiri, insan kaynaklı sera gazı emisyonlarını sınırlandırarak ve sera gazı yutaklarını ve haznelerini koruyarak ve takviye ederek iklim değişikliğini azaltmak için ulusal¹ politikalar benimseyecekler ve uygun önlemler alacaklardır. Bu politika ve önlemler; karbondioksit ve Montreal Protokolü ile kontrol edilmeyen diğer sera gazlarının insan kaynaklı emisyonlarının içinde bulunduğumuz on yıl sonunda daha önceki seviyelerine geri çekilmelerinin, insan kaynaklı emisyonların uzun vadeli eğilimlerini değiştirmelerine katkıda bulunacağı kabul edilerek ve Taraflardan herbirinin, bu amaç yönündeki küresel çabaya sağlayacakları eşit ve uygun katkılarda Tarafların başlangıç noktalarındaki ve yaklaşımlarındaki, ekonomik yapı ve kaynak temellerindeki, kuvvetli ve sürdürülebilir kalkınmayı devam ettirmeye olan ihtiyaçları, ellerindeki teknolojilere ilişkin farklılıklar ile diğer münferit koşullar dikkate alınarak, Sözleşme'nin amacına uygun bir şekilde, gelişmiş ülkelerin insan kaynaklı emisyonların uzun vadeli eğilimlerini değiştirmede öncü rol oynayacaklarını gösterecektir. Bu Taraflar bu tür politika ve önlemleri diğer Taraflarla ortaklaşa uygulayabilecek ve Sözleşme'nin, özellikle bu alt paragrafın amacının yerine getirilmesine katkıda bulunmakta diğer Taraflara yardım edebilecektir.
- b) Bu yöndeki gelişmeyi desteklemek amacıyla, Tarafların herbiri

¹ Bunlar bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşları tarafından kabul edilen politika ve önlemleri kapsar.

Sözleşme'nin kendisi açısından yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içerisinde ve daha sonra periyodik olarak ve 12 nci madde uyarınca, yukarıdaki (a) alt paragrafında belirtilen politikalarına ve önlemlerine ilişkin ve karbondioksit ve Montreal Protokolü ile kontrol edilmeyen diğer sera gazlarının insan kaynaklı emisyonlarının ayrı ayrı veya ortak olarak 1990 yılı seviyesine çekilmesi amacı ile, altparagraf (a)'da belirtilen dönemde Montreal Protokolü ile denetlenmeyen sera gazlarının beklenen insan kaynaklı emisyonlar ve yutaklar tarafından uzaklaştırılması hakkında ayrıntılı bilgi vereceklerdir. Bu bilgi, 7 nci madde uyarınca Taraflar Konferansı'nın ilk oturumunda ve daha sonra periyodik olarak gözden geçirilecektir.

- c) Kaynaklardan çıkan sera gazı emisyonlarının ve yutaklar vasıtasıyla uzaklaştırılmalarının yukarıdaki (b) alt paragrafı uyarınca yapılacak hesaplamalarının, yutakların fiili kapasitesi ve gazların iklim değişikliğine katkıları dahil, mümkün olan en iyi bilimsel bilgilere dayandırılması gerekecektir. Taraflar Konferansı ilk oturumunda bu hesaplamalar için metodolojiyi değerlendirip kararlaştıracak ve daha sonra düzenli olarak gözden geçirecektir.
- d) Taraflar Konferansı ilk oturumunda yukarıdaki (a) ve (b) alt paragraflarının uygunluğunu gözden geçirecektir. Bu gözden geçirme, ilgili teknik, sosyal ve ekonomik enformasyonun yanısıra iklim değişikliği hakkındaki mevcut en iyi bilimsel enformasyon ve değerlendirme ışığında yapılacaktır. Bu gözden geçirmeye göre, Taraflar Konferansı yukarıdaki (a) ve (b) alt paragraflarına değişikliği de içerebilecek uygun bir hareket tarzı benimseyebilecektir. Taraflar Konferansı ayrıca, ilk oturumunda yukarıdaki (a) alt paragrafında belirtilen ortak uygulamaya ilişkin kısıtlar hakkında kararlar alacaktır. Alt paragraflar (a) ve (b)'nin ikinci bir gözden geçirilişi en geç 31 Aralık 1998'den önce yapılacak, daha sonra ise, Sözleşmenin amacı yerine getirilinceye kadar, Taraflar Konferansı'nca kararlaştırılacak aralıklarla düzenli olarak gözden geçirilecektir.
- e) Bu Taraflardan herbiri:
- (i) Diğer Taraflarla, Sözleşme'nin amacının yerine getirilmesi için

geliştirilen ilgili ekonomik ve idari birimlerle gereken eşgüdümü sağlayacaklardır; ve

(ii) Uygulanmaması halinde, Montreal Protokolü ile denetlenmeyen insan kaynaklı sera gazlarının daha yüksek seviyelere ulaşmasına yolaçan faaliyetleri teşvik edici politikaları ve uygulamaları belirleyip dönemselsel olarak gözden geçireceklerdir.

f) Taraflar Konferansı, Ek-1 ve Ek-II'deki listelere gerekebilecek değişiklikleri getirmek konusunda karar almak amacıyla, mevcut bilgiyi, ilgili Tarafın onayıyla, 31 Aralık 1998'den geç olmamak üzere gözden geçirecektir.

g) Ek-1'e dahil olmayan herhangi bir Taraf, onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesinde veya daha sonra herhangi bir zaman Depoziter'e yukarıdaki (a) veya (b) altı paragrafı ile bağlı kalmak istediğini bildirebilir. Depoziter diğer imzacıları ve Tarafları bu bildirimden haberdar edecektir.

3. Gelişmiş ülke Tarafları ve Ek-II'deki diğer Gelişmiş Taraflar, geliştirmekte olan ülke Taraflarının Madde 12, 1. paragrafta üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirirken ortaya çıkan, üzerinde mutabık kalınmış tüm masrafların karşılanması için yeni ve ek mali kaynakları sağlayacaktır. Gelişmiş ülke Tarafları aynı zamanda, geliştirmekte olan ülke Taraflarının bu maddenin 1 inci paragrafı kapsamındaki önlemlerin uygulanmasının gerektirdiği, geliştirmekte olan bir Tarafa, 11 inci maddede atıfta bulunulan uluslararası kuruluş veya kuruluşlar arasında bu maddeye uygun olarak üzerinde anlaşmaya varılan, mali kaynakları, teknoloji transferi de dahil, karşılayacaklardır. Bu yükümlülüklerin uygulanması, fon akışındaki yeterlilik ve öngörülebilirlik ihtiyacını ve gelişmiş ülkeler arasında uygun külfet paylaşımının önemini dikkate alacaktır.

4. Gelişmiş ülke Tarafları ve Ek-II'de yer alan diğer gelişmiş Taraflar, ayrıca, iklim değişikliğinin zararlı etkilerine en fazla açık geliştirmekte olan ülkelerin bu zararlı etkilere uyum sağlamak için yapacakları masrafların karşılanmasına yardım edeceklerdir.

5. Gelişmiş Ülke Tarafları ve Ek-II'de yer alan diğer gelişmiş Taraflar, diğer, özellikle geliştirmekte olan ülkeler Taraflarına Sözleşme hükümlerini uygulayabilmelerini teminen, çevreye uyumlu teknolojiler ve bilgi transferi veya

bunlara erişilmesini sağlamak için uygun görülecek teşvik, kolaylık ve finansman önlemlerini sağlayacaklardır. Bu süreçte, gelişmiş ülke Tarafları, gelişmekte olan ülke Taraflarının yerel kapasitelerinin ve teknolojilerinin geliştirilmesini ve güçlendirilmesini destekleyeceklerdir. Bunu yapabilecek durumdaki diğer Taraflar ve örgütler de bu tür teknolojilerin transferinin kolaylaştırılmasında yardımcı olabileceklerdir.

6. Taraflar Konferansı'nca, pazar ekonomisine geçiş sürecinde bulunan Ek-1'de yer alan Taraflara, Montreal Protokolü ile denetlenmeyen sera gazlarının insan kaynaklı emisyonlarının tarihi seviyelerinin, bir referans olarak seçilmesinin dikkate alınması dahil, bu Tarafların iklim değişikliği konusuna eğilebilme yeteneklerini kuvvetlendirmek amacıyla, yukarıdaki 2 nci paragraftaki yükümlülüklerinin uygulanmasında belli bir dereceye kadar esneklik tanınacaktır.

7. Gelişmekte olan ülke Taraflarının Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmelerindeki başarı derecesi, gelişmiş ülke Taraflarının Sözleşme kapsamındaki mali kaynaklar ve teknoloji transferine dair yükümlülüklerini yerine getirmedeki etkinliğe bağlı olacak, ekonomik ve sosyal kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasının gelişmekte olan ülke Tarafları açısından birinci ve en önemli öncelik olduğu hususu tümüyle dikkate alınacaktır.

8. Taraflar, bu Maddedeki yükümlülüklerin uygulanmasında, gelişmekte olan ülke Taraflarının iklim değişikliğinin zararlı etkilerinden ve/veya karşı önlemlerin alınmasından kaynaklanan özgün gereksinimlerini ve endişelerini karşılamak için mali kaynak, sigorta ve teknoloji transferi sağlamaya ilişkin girişimleri de içerecek şekilde, Sözleşme kapsamında hangi eylemlerin gerekli olduğunu, başta aşağıdakilere ilişkin olmak üzere tümüyle gözönünde bulunduracaklardır:

- a) Küçük ada ülkeleri;
- b) Alçak konumlu kıyı alanları bulunan ülkeler;
- c) Kurak ve yarı-kurak alanları, ormanlaştırılmış alanları ve orman çürütmesine karşı hassas alanları bulunan ülkeler;
- d) Doğal afetlere eğilimli alanları bulunan ülkeler;
- e) Kuraklığa ve çölleşmeye karşı hassas alanları bulunan ülkeler;
- f) Yüksek kentsel atmosfer kirliliğine sahip alanları bulunan ülkeler;
- g) Dağlık ekosistemleri dahil, hassas ekosistemlere sahip alanları bulunan ülkeler;

- h) Ekonomileri, büyük ölçüde fosil yakıtların üretiminden, işlenmesinden, ihracaatından ve/veya tüketiminden ve fosil yakıtlarla ilişkili enerji-yoğun ürünlerden gelen gelire bağımlı ülkeler; ve
- i) Denize çıkışı olmayan ve transit ülkeler;

Bunların dışında, Taraflar Konferansı, gerektiği ölçüde bu paragrafta ilgili eylemler yapabilir.

9. Taraflar, teknoloji finansmanı ve transferiyle ilgili eylemlerinde, en az gelişmiş ülkelerin özgün ihtiyaç ve durumlarını tümüyle dikkate alacaktır.

10. Taraflar, 10'uncu Madde uyarınca, Sözleşme'nin taahhütlerini yerine getirirken Tarafların, özellikle ekonomileri iklim değişikliğine karşı önlemlerin uygulanmasının olumsuz etkilerine hassas gelişmekte olan ülke Taraflarının durumlarını dikkate alacaktır. Bu özellikle, ekonomileri büyük ölçüde fosil yakıtların üretimine, işlenmesine, ihracatına ve/veya fosil yakıtlarla ilişkili enerji yoğun ürünlerin tüketimine bağımlı bulunan; ve/veya fosil yakıt kullanıp, diğer alternatiflere dönüşümde ciddi güçlükleri bulunan Taraflar için geçerlidir.

MADDE 5

ARAŞTIRMA VE SİSTEMATİK GÖZLEM

Taraflar, 4 üncü Maddenin 1 (g) paragrafı kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirirken:

- a) Bu alandaki gereksiz tekrarlamaları en aza indirme ihtiyacını da dikkate alarak, araştırma, veri toplama ve sistematik gözlem faaliyetlerinin tanımlanmasını, yönetilmesini ve değerlendirilmesini amaçlayan, uluslararası ve hükümetlerarası programları, ağları, yerine göre, destekleyecekler ve daha fazla geliştirecekler;
- b) Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki sistematik gözlemleri ve ulusal düzeydeki bilimsel ve teknik araştırma kapasiteleri ve kabiliyetleri güçlendirmeyi hedefleyen uluslararası ve hükümetlerarası çabaları desteklemek ve ulusal yetki alanı dışından elde edilen veri ve analizlere erişilmesini ve karşılıklı değişimini teşvik edecekler; ve

- c) Gelişmekte olan ülkelerin özel endişelerini ve ihtiyaçlarını dikkate alacak ve iç kapasiteleri ve kabiliyetlerini yukarıdaki (a) ve (b) altparagraflarında atıfta bulunulan çabalara katılmaları amacıyla geliştirmelerinde işbirliği yapacaklardır.

MADDE 6

ÖĞRETİM, EĞİTİM VE KAMU BİLİNÇLENDİRİLMESİ

Taraflar, 4 üncü Maddenin, 1 (i) paragrafı kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirirken:

- a) Ulusal yasalarına, yönetmeliklerine ve kapasitelerine göre, ulusal, yerine göre altbölgesel ve bölgesel düzeylerde, aşağıdaki hususları destekleyecek ve kolaylaştıracaklardır;
- (i) İklim değişikliği ve etkileri konusunda kamu eğitimi ve bilinçlendirilmesi programları geliştirilmesi ve uygulanması;
 - (ii) İklim değişikliği ve etkileri konusundaki bilgiye kamunun erişmesi;
 - (iii) İklim değişikliği ve etkilerine karşı konulmasına ve uygun karşı strateji geliştirilmesine kamunun katılımı; ve
 - (iv) Bilimsel, teknik ve idari personelin eğitimi.
- b) Aşağıdaki hususlarda, yerine göre mevcut organları kullanarak, uluslararası düzeyde işbirliği yapacak ve teşvik edeceklerdir;
- (i) İklim değişikliği ve etkileri hakkında eğitsel ve kamu bilinçlendirilmesi malzemelerinin geliştirilmesi ve değişimi; ve
 - (ii) Ulusal kurumların güçlendirilmesini ve bu alandaki uzmanların, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki uzmanların eğitimi için personel değişimi veya görevlendirilmesini de içerecek şekilde, öğretim ve eğitim programları geliştirilmesi ve uygulanması.

MADDE 7

TARAFLAR KONFERANSI

1. Aşağıdaki ilkeler uyarınca bir Taraflar Konferansı oluşturulmuştur.
2. Taraflar Konferansı, bu Sözleşme'nin en yüksek organı olarak, Sözleşme'nin ve Taraflar Konferansı'nın kabul edeceği tüm hukuki belgelerin uygulanmasını düzenli olarak gözden geçirecek ve Sözleşme'nin etkili biçimde uygulanmasını teşvik için, yetkisi dahilindeki gerekli kararları alacaktır. Bu bağlamda Taraflar Konferansı:
 - a) Tarafların yükümlülüklerini ve Sözleşme kapsamındaki kurumsal düzenlemeleri, Sözleşme'nin amacı ışığında, uygulanmasından kazanılan deneyim ve bilimsel ve teknolojik bilgi gelişiminin ışığında dönemselsel olarak inceleyecek;
 - b) İklim değişikliği ve etkilerine karşı Taraflarca kabul edilen önlemlerle ilgili bilgi değişimini, Tarafların değişik koşulları, sorumlulukları ve kabiliyetleri ve Sözleşme altındaki yükümlülüklerini dikkate alarak teşvik edecek ve kolaylaştıracak;
 - c) İki veya daha çok Tarafın talebi üzerine, iklim değişikliği ve etkilerine karşı Taraflarca alınan önlemlerin eşgüdümünü, Tarafların değişik koşulları, sorumlulukları ve kabiliyetleri ve Sözleşme altındaki yükümlülüklerini dikkate alarak kolaylaştıracak;
 - d) Sözleşme'nin amaç ve hükümlerine uygun olarak, sera gazlarının kaynaklar tarafından emisyonlar ve yutaklar tarafından emilmesine ilişkin dökümün yapılması ve diğerleri özelinde emisyonları sınırlamak ve bu gazların emilmesini güçlendirmek amacıyla alınan önlemlerin etkilerinin hesaplanması için, Taraflar Konferansı'nın kararlaştıracağı uygun metodların dönemselsel olarak geliştirilmesini ve hazırlanmasını teşvik edecek ve yönetecek;
 - e) Sözleşme'nin hükümleri çerçevesinde kendisine ulaşan bütün bilgilere dayanarak, Sözleşme'nin taraflarca uygulanmasını ve uygulanması halinde alınan önlemlerin toplam etkilerini, özellikle çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerini, bunların toplam sonuçlarını

ve Sözleşme'nin hedefleri doğrultusunda kaydedilen gelişmeleri değerlendirecek;

- f) Sözleşme'nin uygulanması ile ilgili dönemsel raporları inceleyecek, kabul edecek ve ilan edilmesini sağlayacak;
- g) Sözleşme'nin uygulanması için gereken bütün sorunlara öneriler getirecek;
- h) 4 üncü Maddenin 3, 4 ve 5 inci fıkralarına ve 11 inci Maddeye uygun olarak gerekli mali kaynakları harekete geçirmeye çalışacak;
- i) Sözleşme'nin uygulanması için gerekliliğine karar verilen alt organları kuracak;
- j) Alt organlarının raporlarını inceleyecek ve onları yönlendirecek;
- k) Kendisi ve yardımcı organlardan herhangi biri için oybirliği ile tüzük ve mali yönetmelik kuralları saptayacak ve onaylayacak;
- l) Gerekliğinde ilgili uluslararası örgütlerin, hükümetlerarası ve hükümet dışı kuruluşların yardımlarını, desteklerini ve sağladıkları bilgileri isteyecek ve kullanacak;
- m) Sözleşme'nin hedefine ulaşabilmek için, gerekli diğer görevlerin yanı sıra Sözleşme'nin kendisine verdiği diğer görevleri de ifa edecektir.

3. Taraflar Konferansı Birinci Oturumunda, kendi ve Sözleşme tarafından oluşturulan ve alt organların Sözleşme'nin öngördüğü karar alma mekanizması ile kapsanmayan sorunlara ilişkin karar alma usullerini de kapsayan İctüzüğünü kabul eder. Bu usuller farklı kararların kabul edilmesi için ne tür çoğunluk gerektiğini belirtebilir.

4. Taraflar Konferansı'nın Birinci Oturumu, 21 inci maddede onaylanmış olan geçici Sekretarya tarafından toplantıya çağrılacak ve toplantı Sözleşme'nin yürürlüğe girişinden sonra en geç bir sene içinde yapılacaktır. Daha sonra, Taraflar Konferansı kararda değişiklik yapmaz ise, senede bir kere olağan oturum yapacaktır.

5. Taraflar Konferansı, konferansın gerekli gördüğü hallerde, veya Taraflardan birinin yazılı isteği üzerine Sekretaryanın sözkonusu isteği Taraflara

göndermesinden sonraki altı ay içerisinde, Tarafların en az üçte biri tarafından onaylanması şartı ile, olağanüstü oturumlar yapar.

6. Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Birleşmiş Milletler'in uzman kuruluşları ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile Sözleşme'ye taraf olan ve taraf olmayıp gözlemci statüsünde bulunan devletler, Taraflar Konferansı oturumlarında gözlemci sıfatıyla temsil edilebilirler. Taraflar Konferansı oturumuna gözlemci sıfatıyla temsil edilmeyi arzu ettiklerini Sekreteryaya haber vermiş olan, Sözleşme'nin kapsadığı konularda yetkili Ulusal, Uluslararası, Hükümet veya Hükümetdışı tüm kurum ve kuruluşlar, var olan Tarafların en az üçte birinin reddi bulunmaması kaydı ile bu sıfatla kabul edilebilirler. Gözlemcilerin kabulü ve katılımı Taraflar Konferansı'nın kabul ettiği İçtüzüğe tabi olacaktır.

MADDE 8

SEKRETARYA

1. Bir Sekreteryaya kurulmuştur.
2. Sekreteryanın işlevleri şunlar olacaktır:
 - a) Taraflar Konferansı ve konferansın Sözleşme gereğince oluşturulan alt organları için oturumlar düzenlemek ve bunlara gerekli hizmetleri vermek;
 - b) Kendisine sunulan raporları toplamak ve dağıtmak;
 - c) Taraflar ve bunlar içinde özellikle gelişmekte olan ülke taraflarına talepleri üzerine Sözleşme hükümleri uyarınca gereken bilgilerin toplanmasında ve dağıtılmasında yardım etmek;
 - d) Faaliyetleri hakkında raporlar düzenleyip Taraflar Konferansı'na sunmak;
 - e) Diğer ilgili uluslararası organların Sekreteriyaları ile gereken işbirliğini sağlamak;
 - f) Görevini etkin bir biçimde yerine getirmek için Taraflar Konferansı'nın gözetimi altında, gerekli olabilecek idari ve akdi tasarruflarda bulunmak; ve

- g) Sözleşme veya protokollerin herhangi birinde belirtilen diğer Sekreteryaya işlevlerini ve Taraflar Konferansı'nın belirleyeceği diğer işlevleri yerine getirmek.

3. Taraflar Konferansı, birinci oturumunda, bir daimi Sekreteryaya atayacak ve işlevi için gereken düzenlemeleri yapacaktır.

MADDE 9

BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK DANIŞMA YARDIMCI ORGANI

1. Taraflar Konferansı'na ve gerektiğinde diğer yardımcı organlara Sözleşme ile ilgili bilimsel ve teknolojik meseleler hakkında zamanında bilgi ve görüş vermekle görevli bir bilimsel ve teknolojik danışma yardımcı organı kurulmuştur. Bütün Tarafların katılımına açık olacak bu organın faaliyeti birçok bilim dalını kapsayacaktır. Bu organ, hükümetlerin ilgili uzmanlık alanlarında yetkili temsilcilerden oluşacaktır. Organ, Taraflar Konferansı'na çalışmalarının tüm yönleri hakkında düzenli olarak rapor sunacaktır.

2. Taraflar Konferansı'nın rehberliği altında hareket eden ve yetkili uluslararası organların çalışmalarına dayanan bu organın görevleri şunlardır:

- a) İklim değişikliği ve bunun etkilerine ilişkin bilimsel bilgilerin durum değerlendirmesini yapmak;
- b) Sözleşme'nin uygulanması çerçevesinde alınan önlemlerin bilimsel etkileri açısından değerlendirmeler yapmak;
- c) Yenilikçi, verimli ve uygulanabilir teknolojiler ile bunlarla ilgili bilgi-birikimini belirlemek, bu teknolojilerin gelişmelerini ve/veya transferini teşvik edecek araçlar için önerilerde bulunmak;
- d) İklim değişikliği konusunda, bilimsel programlar, araştırma-geliştirme için uluslararası işbirliğinin yanı sıra, gelişmekte olan ülkelerin iç kapasitelerini artırmaları için yardım imkânları hakkında önerilerde bulunmak;

- e) Taraflar Konferansı ve yardımcı organlarının bu organa yönelttiği bilimsel, teknolojik ve metodolojik soruları cevaplandırmak.

3. Bu organın işlevleri ve görev tanımı Taraflar Konferansı'nca daha ayrıntılı hale getirilebilir.

MADDE 10

UYGULAMA YARDIMCI ORGANI

1. Sözleşme'nin etkinlikle uygulanmasının gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesini sağlamak için, Taraflar Konferansı'na yardımcı olacak bir uygulama yardımcı organı kurulmuştur. Bu organ, tüm tarafların katılımına açık olup, iklim değişikliği ile ilgili konularda uzman olan hükümet temsilcilerinden oluşacaktır. Organ, Taraflar Konferansı'na çalışmalarının tüm yönleri hakkında düzenli olarak rapor sunacaktır.

2. Taraflar Konferansı'nın rehberliği altında hareket eden bu organın görevleri şunlardır:

- a) İklim değişikliği ile ilgili en son bilimsel değerlendirmelerin ışığında, Taraflarca alınan önlemlerin topyekün etkilerini değerlendirmek üzere, 12 nci Maddenin 1 inci paragrafı uyarınca iletilen bilgileri dikkate almak;
- b) Taraflar Konferansı'nın 4 üncü Maddenin 2 (d) paragrafında öngörülen değerlendirmeleri yapmasına yardım için, 12 nci Madde 2 nci paragraf uyarınca iletilen bilgileri incelemek;
- c) İhtiyaçlar itibari ile kararlarının hazırlanması ve uygulanmasında Taraflar Konferansı'na yardım etmek.

MADDE 11

MALİ MEKANİZMA

1. Teknoloji transferi için de olmak üzere, mali kaynakları bağış veya kolaylıklar yoluyla temin eden mekanizma tanımlanmıştır. Bu mekanizma Sözleşme'ye ilişkin politikalarını, program önceliklerini ve yeterlilik kriterlerini saptayacak olan Taraflar Konferansı'na bağlı ve sorumlu olacaktır. İşlevi, bir veya birden fazla mevcut uluslararası birimlere verilecektir.
2. Mali mekanizma, şeffaf bir yönetim sistemi çerçevesinde, tüm tarafların eşit ve dengeli temsilini esas almıştır.
3. Taraflar Konferansı ve mali mekanizmanın uygulanmasını yürütecek birim veya birimler, yukarıdaki paragraflara yürürlük kazandırmak üzere aşağıdakileri içerecek düzenlemeler üzerinde uzlaşmışlardır.
 - a) İklim değişikliğine karşı koymak için finanse edilen projelerin Taraflar Konferansı tarafından belirlenmiş olan politikalara, program önceliklerine ve yeterlilik kriterlerine uygunluğunu sağlayacak usuller;
 - b) Politikaların, program önceliklerinin ve yeterlilik kriterlerinin ışığında, belirli fon tahsisi kararlarının tekrar ele alınabilme usulleri;
 - c) Birim ve birimler tarafından Taraflar Konferansı'na 1 inci fıkrada belirlenen sorumluluk ilkesine uygun olarak, mali işlemler hakkında düzenli raporlar sunulması zorunluluğu;
 - d) İşbu Sözleşme'nin uygulanması için gerekli ve mevcut mali tutarın önceden anlaşılabilir ve tanımlanabilir bir şekilde belirlenmesi ve bu miktarın dönemsel olarak gözden geçirilme koşulları.
4. Taraflar Konferansı, birinci oturumunda, 21 inci Maddenin 3 üncü paragrafında öngörülen geçici düzenlemeleri inceleyerek ve gözönünde bulundurarak, yukarıdaki hükümlere etkinlik kazandırmak için gerekli düzenlemeleri yapacak ve bunların sürdürülüp sürdürülmeyeceklerini kararlaştıracaktır. Bundan sonra, dört yıl dahilinde, Taraflar Konferansı, mekanizmanın durumunu gözden geçirecek ve uygun önlemleri alacaktır.

5. Sözleşme'nin uygulanması için, gelişmiş ülke Tarafları ikili, bölgesel veya çok taraflı yollardan mali kaynak sağlayabilecekler ve gelişmekte olan ülke Tarafları bu kaynaklardan yararlanabileceklerdir.

MADDE 12

UYGULAMAYLA İLGİLİ BİLGİNİN İLETİŞİMİ

1. Tarafların herbiri, 4 üncü Maddenin 1 inci paragrafı uyarınca Sekretarya kanalı ile Taraflar Konferansı'na aşağıdaki hususlarda bilgi iletir:

- a) İmkânları elverdiği ölçüde, Taraflar Konferansı'nın üzerinde anlaşacağı ve kullanımını teşvik edeceği karşılaştırılabilir metodları kullanarak, Montreal Protokolünce kontrolü öngörülme-yen bütün sera gazlarının kaynaklar tarafından insan kaynaklı emisyonları ve yutaklar tarafından emilmesinin ulusal envanteri;
- b) Sözleşme'nin uygulanması için Tarafın aldığı veya almayı öngördüğü önlemlerin genel bir tanımı;
- c) Tarafın, Sözleşme'nin hedefine ulaşılabilmesi için uygun olduğu takdirde, Dünyadaki emisyon eğilimlerini saptamak için gerekli veriler dahil, bildirisinde yer almasını uygun bulduğu bilgileri.

2. Her Gelişmiş Taraf ülke ve Ek-1'e dahil Tarafların herbiri aşağıdaki bilgileri bildirisine dahil edecektir:

- a) 4 üncü Madde 2 (a) ve 2 (b) paragrafları altındaki yükümlülüklerini uygulamak için benimsediği politikaların ve önlemlerin ayrıntılı tanımını;
- b) Hemen yukarıdaki (a) alt paragrafında belirtilen politikaların ve önlemlerin, 4 üncü madde 2 (a) paragrafında belirtilen süre zarfında insan kaynaklı sera gazlarının kaynaklar tarafından emisyonlar ve yutaklar tarafından emilmesi üzerindeki etkilerinin özgün bir tahminini,

3. Ayrıca, herbir gelişmiş ülke Tarafı ve Ek-II'de yer alan diğer herbir gelişmiş Taraf, 4 üncü Maddenin 3, 4 ve 5 inci paragrafları uyarınca aldığı önlemlerin ayrıntılarını verir.

4. Gelişmekte olan ülke Taraflarının gönüllü olarak, projelerin hayata geçirilebilmesi için gereken teknolojileri, malzemeleri, donanımı, teknikleri veya uygulamaları belirterek, mümkün olduğu takdirde, projelerin sera gazlarının emisyonlarının azalması ve emilmesi sonucu oluşacak bütün ek giderlerinin ve beklenebilecek avantajların bir tahminini yaparak, finanse edilecek projeler önermeleri mümkündür.

5. Her gelişmiş ülke Tarafı ve Ek-I'de yer alan herbir Taraf, Sözleşme'nin kendileri için yürürlüğe girmesinden sonra altı ay içinde, ilk bildirimini sunacaktır. Listelerde yer almayan herbir Taraf Sözleşme'nin kendisi için yürürlüğe girmesinden veya 4 üncü Maddenin 3 üncü paragrafı uyarınca mali kaynakların eline geçmesinden itibaren üç sene içinde ilk bildirimini sunacaktır. En az gelişmiş ülke Tarafları, ilk bildirimlerini sunacakları tarih hakkında serbesttirler. Tüm Taraflarca hangi şekilde bildirim yapılacağı, bu paragrafın öngördüğü farklılaştırılmış tarihler dikkate alınarak, Taraflar Konferansı'na belirlenecektir.

6. Taraflarca bu madde uyarınca yapılan bilgi iletişimi Sekretarya tarafından Taraflar Konferansı'na ve ilgili yardımcı organlara en kısa sürede iletilir. Gerekirse, Taraflar Konferansı bilgi iletişimi usullerini tekrar gözden geçirebilir.

7. Gelişmekte olan ülke Taraflarının isteği üzerine, ilk oturumundan itibaren Taraflar Konferansı, 4 üncü Madde uyarınca alınan karşı önlemler ve önerilen projelerin uygulanması için gereken mali ve teknik ihtiyacı belirlemesi, ve bu madde uyarınca bilgilerin iletişimi ve bir araya getirilmesi için gerekecek mali ve teknik desteği sağlamak için önlemler alacaktır. Bu destek uygun oldukça, Taraflar, yetkili uluslararası kuruluşlar veya Sekretarya tarafından bu kuruluşlardan hangisi uygun görülür ise, sağlanabilir.

8. Herhangi bir Taraf Grubu, Taraflar Konferansı'na önceden bildirmek ve Taraflar Konferansı'na belirlenmiş esaslarına uymak şartı ile, verecekleri ortak bir bildirim ile bu madde uyarınca yerine getirmek durumunda oldukları yükümlülüklerini yerine getirdiklerini bildirebilirler, böyle bir bildirim, bildirim içinde yer alan herbir Tarafın Sözleşme uyarınca üzerine düşeni yerine getirdiği hakkındaki bilgiyi içermesi gereklidir.

9. Sekretarya'ya ulaşan ve Taraflar Konferansı tarafından belirlenecek kriterlere göre bir Tarafın gizli olduğunu belirttiği bilgiler, incelenmesi ve bildirim uyarınca kendisine ulaşması öngörülen organlardan birine iletilmeden önce, gizliliğini korumak için Sekretarya tarafından biraraya getirilecektir.

10. Sekretarya, 9 uncu paragraf saklı kalmak kaydıyla ve herhangi bir Tarafın her zaman bildirisini kamuoyuna sunma hakkını engellemeksizin, Tarafların bu maddelerin uygulanması ile ilgili sunduğu bildirimleri, Taraflar Konferansı'na sunduğu an, kamuoyunun da bilgisine sunacaktır.

MADDE 13

UYGULAMAYA İLİŞKİN SORULARIN KARARA BAĞLANMASI

Taraflar Konferansı, Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin soruların karara bağlanması için, birinci oturumunda, Tarafların istekleri üzerine hizmetlerine sunulacak çok taraflı bir danışma süreci oluşturmayı değerlendirecektir.

MADDE 14

ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

1. Sözleşme'nin yorumu veya uygulanması ile ilgili olarak iki veya daha fazla Taraf arasında anlaşmazlık çıkması halinde, ilgili Taraflar, müzakere veya kendi tercihlerine göre diğer barışçıl yollara başvurarak bu anlaşmazlığın çözümüne çalışırlar.

2. Bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatı olmayan bir Taraf, Sözleşme'yi onay, kabul, uygun bulma veya katılım aşamalarında, veya daha sonra herhangi bir zamanda, Depozitere Sözleşme'nin uygulanması veya yorumu ile ilgili bir anlaşmazlığa ilişkin bir yazılı belge sunarak bir beyanda bulunduğu anda, aynı yükümlülüğü kabul eden bütün Taraflara karşı hukuken ve özel bir anlaşma olmaksızın aşağıdakilerin zorunluluk olduğunu kabul etmiş olmaktadır:

- a) Anlaşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı'na götürüleceği, ve/veya;
- b) Mümkün olur olmaz, Taraflar Konferansı'nın hakemliğe ayrılmış bir eki ile kabul edeceği prosedür uyarınca karar verileceği,

Bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatı olan bir Taraf, hakemlik konusunda (b) altparagrafında öngörülen prosedür uyarınca, benzeri bir bildiri yapabilir.

3. Yukarıdaki 2 nci paragraf uyarınca yapılan bir bildiri, bildiriye belirtilen süre sona erinceye veya bu bildirin feshini yazılı olarak Depoziter'e bildirilmesini izleyen üç ayın sonuna kadar yürürlükte kalır.

4. Anlaşmazlık halinde bulunan taraflar aksine karar vermedikçe, yeni bir beyanın sunulması, bir bildirin iptalinin tebliğati edilmesi veya bir bildirin süresinin sona ermesi, Uluslararası Adalet Divanı'na veya Hakem Mahkemesi'ne sunulmuş işlemleri hiçbir şekilde etkilemez.

5. Yukarıdaki 2 nci paragraf saklı kalmak kaydıyla, eğer Taraflardan birinin diğerine aralarında anlaşmazlık olduğunu duyurduğu tarihten sonra oniki aylık bir süre içinde, ilgili Taraflar 1 inci paragraftaki belirtilen yolları kullanarak aralarındaki anlaşmazlığı giderememişler ise, anlaşmazlığa düşen Taraflardan birinin isteği üzere, anlaşmazlığın giderilmesi için uzlaşma yoluna başvurulur.

6. Anlaşmazlığa düşen Taraflardan birinin isteği üzere bir uzlaşma komisyonu kurulacaktır. Komisyon, ilgili Tarafların her biri tarafından atanan eşit sayıda üyelere ve bu üyelere ortaklaşa seçilen bir Başkandan oluşur. Komisyon, Tarafların iyi niyetle inceleyeceği bir Öneri sunar.

7. Mümkün olur olmaz, Taraflar Konferansı'nca, uzlaşmaya ayrılan ek ile tamamlayıcı uzlaşma usulleri kabul edilecektir.

8. Belge aksini gerektirmediği takdirde, işbu maddenin hükümleri, Taraflar Konferansı'nın kabul edilebileceği herhangi bir ilgili hukuki belgeye uygulanır.

MADDE 15

SÖZLEŞME'YE DEĞİŞİKLİKLER

1. Herhangi bir Taraf Sözleşme'ye değişiklik önerilebilir.
2. Sözleşme'de yapılacak değişiklikler, Taraflar Konferansı'nın bir olağan oturumunda kabul edilir. Sözleşme'de yapılması önerilen herhangi bir değişiklik metni, önerinin kabul edilmesi için sunulduğu toplantıdan en az altı ay önce Sekretarya tarafından Taraflara iletilir. Sekretarya ayrıca önerilen değişiklikleri, Sözleşme'yi imzalayanlara ve bilgi için Depoziter'e bildirir.
3. Taraflar, Sözleşme'ye yapılması önerilen her değişiklik üzerinde, oybirliğiyle mutabakata varılması için her çabayı sarfeder. Eger bu yönde sarf edilen bütün çabalar sonuçsuz kalır ve herhangi bir mutabakat sağlanamaz ise, son çare olarak hazır bulunan ve oy kullanan Tarafların dörtte üçünün oy çoğunluğu ile değişiklik kabul edilir. Depoziter, Sekretarya tarafından kendisine bildirilen onaylanmış değişiklikleri, kabulleri için bütün Taraflara iletir.
4. Bir değişiklik için kabul belgeleri Depoziter'e bildirilir. 3 üncü paragraf uyarınca kabul edilen bir değişiklik Sözleşme'ye Tarafların dörtte üçünün kabul belgelerinin Depozitere ulaştığı tarihten sonraki doksanıncı günden itibaren, kabul etmiş olan Taraflar için yürürlüğe girer.
5. Değişiklik, diğer herhangi bir Taraf için, sözkonusu değişiklikle ilgili kabul belgesini Depozitere bildirdiği tarihten sonraki doksanıncı günden itibaren, yürürlüğe girer.
6. Bu maddenin amaçları doğrultusunda, "hazır bulunan ve oy kullanan Taraflar" deyimini, oylamada hazır bulunan ve olumlu veya olumsuz oy veren Taraflar anlamındadır.

MADDE 16

SÖZLEŞME EKLERİNİN KABULÜ VE DEĞİŞİKLİĞİ

1. Sözleşme'nin ekleri onun ayrılmaz bir parçasını oluşturacaktır ve, aksi açıkça ifade edilmedikçe, Sözleşme'ye yapılan bütün atıflar eklerine de yapılmış sayılır. 14 üncü madde 2 (b) ve 7 nci paragraflarındaki haklarını engellemeksizin, ekler, listelerden, formlardan ve bilimsel, teknik, işlemsel ve idari özellikteki diğer tanımlayıcı belgelerden oluşmakla sınırlanmış olacaktır.
2. Sözleşme'nin ekleri 15 inci Maddenin 2, 3 ve 4 üncü paragraflarında tanımlanmış olan usullere göre, önerilecek ve kabul edilecektir.
3. Yukarıdaki 2 nci paragraf uyarınca kabul edilen bir ek, Depoziterin kabul edildiğini Taraflara bildirdiği tarihten altı ay sonra, bu süre içinde Depozitere sözkonusu eki red ettiğini yazılı olarak bildiren Taraflar için hariç olmak üzere Sözleşme'ye Taraflar için yürürlüğe girer. Red duyurusunu geri alan Taraflar için ek, bu duyurunun Depozitere ulaştığı tarihten sonraki doksanıncı gündün itibaren yürürlüğe girer.
4. Sözleşme eklerine yapılacak değişikliklerin önerilmesi, kabulü ve yürürlüğe girişi, 2 ve 3 üncü paragraflarda yer alan Sözleşme eklerinin önerme, kabul ve yürürlüğe giriş yönteminin aynısına tabi olacaktır.
5. Eğer bir Ek'in kabulü veya bir Ek'te yapılacak değişikliğin kabulü sırasında, Sözleşme'ye de bir değişiklik geliyorsa, o Ek veya Ek'teki değişiklik, Sözleşme'deki değişiklik yürürlüğe girmeden yürürlüğe girmez.

MADDE 17

PROTOKOLLER

1. Taraflar Konferansı, olağan oturumlarından herhangi birinde, Sözleşme'ye protokoller kabul edebilir.
2. Önerilen herhangi bir protokol metni, böyle bir toplantıdan en az altı ay önce, Sekreteryaya tarafından Taraflara iletilir.

3. Herhangi bir protokolün yürürlüğe girme koşulları, bu protokollerle belirlenir.
4. Sadece Sözleşme'ye Taraf olanlar bir protokole Taraf olabilirler.
5. Bir protokole ilişkin kararları, sadece o protokole Taraf olanlar alabilir.

MADDE 18

OY HAKKI

1. Aşağıdaki 2 nci paragraftaki belirtilenler hariç, Sözleşme'ye Taraf olanların her biri, bir oy hakkına sahiptir.
2. Bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatları, kendi yetki alanlarında, Sözleşme'ye Taraf olan, kendi üye Devletlerinin sayısına eşit oy sayısı ile, oy kullanma hakkına sahiptirler. Bu kuruluşlar, eğer kendi üye Devletlerinden herhangi birisi oy hakkını kullanmış ise oy hakkı kullanmayacak veya kullanmamış ise oy hakkını kullanabilecektir.

MADDE 19

DEPOZİTER

Birleşmiş Milletler Teşkilatının Genel Sekreteri, Sözleşme'nin ve 17 nci madde uyarınca kabul edilen protokollerin Depoziteri'dir.

MADDE 20

İMZA

İşbu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Teşkilatına veya Birleşmiş Milletler'in uzman kurumlarından birine üye Devletler veya Uluslararası Adalet Divanı Yasasına Taraf olan Devletlerin; bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatlarının, Rio de Janeiro'daki Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı sırasında ve daha sonra New York'taki Birleşmiş Milletler Teşkilatı merkezinde 20 Haziran 1992 ile 19 Haziran 1993 tarihleri arasında imzalarına açıktır.

MADDE 21

GEÇİCİ DÜZENLEMELER

1. 8 inci Maddede belirtilen Sekretarya görevleri, Taraflar Konferansı'nın birinci oturumunun sonuna kadar, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21 Aralık 1990 tarihli ve 45/212 sayılı kararı ile geçici olarak oluşturulan Sekretarya tarafından yerine getirilecektir.

2. Yukarıdaki 1 inci paragrafta belirtilen geçici Sekretarya'nın Başkanı, objektif bilimsel ve teknik önerilere olan ihtiyaca cevap verebilmesini teminen, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli ile yakın işbirliği yapacaktır. Yetkili diğer bilimsel kuruluşlara da danışılabilir.

3. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası tarafından oluşturulan Küresel Çevre Olanğı (GEF) 11 inci Maddede atıfta bulunulan mali mekanizmanın yürütülmesini geçici olarak sağlayacak uluslararası birim olacaktır. Bu bağlamda, 11 inci Maddenin beklentilerine cevap verebilmesi için, Küresel Çevre Olanğı'nın gereğı şekilde yapılandırılması ve evrensel üyelik katılımı sağlayabilmesi gerekecektir.

MADDE 22

ONAY, KABUL, UYGUN BULMA VEYA KATILMA

1. Sözleşme, Devletlerin ve bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatlarının onayı, kabulü, uygun bulması veya katılımına tabidir. Sözleşme, imzaya kapatıldığı günün ertesi gününden itibaren katılıma açık olacaktır. Onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgeleri, Depoziter'e tevdi edilecektir.

2. Üye Devletlerinden herhangi biri Taraf olmadığı halde Sözleşme'ye Taraf olan herhangi bir bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatı, Sözleşme'den doğan tüm yükümlülüklerle bağlıdır. Bu tür bir teşkilatın bir veya daha fazla üye Devletin Sözleşme'ye Taraf olması halinde, bu teşkilat ve üye Devletleri, Sözleşme uyarınca üstlendikleri yükümlülüklerinin yerine getirilebilmesi için her biri üstlenecekleri sorumluluklar hususunda karar vereceklerdir. Bu tür durumlarda, teşkilat ve üye

Devletler, Sözleşme'den doğan hakları aynı zamanda kullanma hakkına sahip değildirler.

3. Bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatları, onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgelerinde, Sözleşme'nin kapsadığı konularla ilgili olarak yetkilerinin derecesini belirtirler. Ayrıca, bu teşkilatlar, yetkilerinin derecesinde meydana gelen tüm önemli değişiklikleri, Taraflara bildirecek olan Depoziter'e bildirirler.

MADDE 23

YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ

1. Sözleşme, Ellinci onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesinin tevdiini izleyen, doksanıncı gün yürürlüğe girecektir.

2. Ellinci onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesinin tevdiinden sonra, Sözleşme'yi onaylayan, kabul eden, uygun bulan veya Sözleşme'ye katılan her Devlet ya da bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatı için Sözleşme, bu Devlet veya teşkilat onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesini sunduktan doksan gün sonra yürürlüğe girer.

3. 1 ve 2 nci paragrafların amacına ulaşması için, bir bölgesel ekonomik entegrasyon teşkilatı tarafından bildirilen herhangi bir belge, kendi üye Devletleri tarafından bildirilenlere ilave olarak sayılmaz.

MADDE 24

ÇEKİNCELER

İşbu Sözleşme'ye hiçbir çekince konulamaz.

MADDE 25

AYRILMA

1. Sözleşme'nin, bir Taraf için yürürlüğe girdiği tarihten üç yıl sonrasında itibaren sözkonusu Taraf, Depoziter'e yazılı bildirimde bulunarak Sözleşme'den çıkabilir.
2. Çıkış bildiriminin Depoziter tarafından alındığı tarihten bir yıl geçtikten sonra veya bildirimde belirtilecek herhangi bir daha ileri tarihte, sözkonusu çıkış yürürlüğe girer.
3. Sözleşme'den çıkan herhangi bir Taraf, Taraf olduğu bütün protokollerden de çıkmış olarak kabul edilir.

MADDE 26

GEÇERLİ METİNLER

İşbu Sözleşme'nin Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca asıl metinleri eşit derecede geçerli olup, Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Genel Sekreteri'ne bildirilecektir.

Bu Sözleşme, aşağıda imzası bulunan tam yetkili temsilciler tarafından usulüne uygun olarak imzalanmıştır.

Bindokuzyüzdoksaniki yılı Mayıs ayının dokuzuncu günü New York'ta
AKDEDİLMİŞTİR.